

2023 | JAAR
VERSLAG

Stichting
Bedrijfstakpensioenfonds
voor het
Levensmiddelenbedrijf

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het
Levensmiddelenbedrijf
Postbus 4471, 6401 CZ Heerlen
E-mail info@bpfl.nl
Internetsite www.bpfl.nl

Ingeschreven in het Handelsregister van de
Kamer van Koophandel onder nummer 41178959

Jaarverslag 2023
Verslag over het boekjaar
1-1-2023 t/m 31-12-2023

Inhoud

	Pagina		Pagina
1. Voorwoord	5	8. Actuariële analyse van het resultaat	41
2. Meerjarenoverzicht	7	8.1 Actuariële analyse van het saldo	41
		8.2 Deelnemersbestand (Aantallen)	44
Bestuursverslag	9	9. Communicatie	47
3. De organisatie BPFL	11	10. Externe ontwikkelingen	51
3.1 Het pensioenfonds	11	10.1 Voorbereiding transitie naar een nieuw pensioenstelsel	51
3.2 Organogram	12	10.2 Vervallen zeer kleine pensioenen (€2,00 bruto per jaar of minder)	51
3.3 Missie, visie en strategie	12	10.3 Wetgeving en inwerkingtreding uitgesteld	51
4. Pensioenregeling 2023	15	10.4 Onvindbare Deelnemers	52
5. Financiële positie van het fonds	17	10.5 Keuzebegeleiding	52
5.1 Ontwikkeling financiële positie	17	10.6 Open norm activerend communiceren	53
5.2 (Beleids)dekkingsgraad	18	11. Governance	55
5.3 Reële en marktwaarde dekkingsgraad	19	11.1 Organisatie	55
5.4 Vereiste dekkingsgraad en overbruggingsplan	19	11.2 Klachten- en geschillenregeling/ klachtenreglement	62
5.5 Haalbaarheidstoets	21	11.3 Geschiktheid en evaluatie	66
5.6 Z-score en performancetoets	21	11.4 Diversiteit	66
5.7 Premiebeleid	21	11.5 Beloningsbeleid	67
6. Beleggingen	25	11.6 Gedragscode / Compliance Officer	67
6.1 Marktonwikkelingen 2023	25	11.7 Wet- en regelgeving	68
6.2 Ontwikkeling portefeuille	27	11.8 Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG)	68
6.3 Portefeuillebeheer	27	11.9 Code Pensioenfondsen	68
6.4 Strategisch beleggingsbeleid	27	12. Uitbesteding en overige externe partijen	73
6.5 Normportefeuille	28	13. Integraal risicomanagement	75
6.6 Risicoafdekking	29	13.1 Governance	75
6.7 Resultaat	29	13.2 Cyber-risico	78
6.8 Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (MVB)	33	13.3 Datakwaliteit	78
7. Kosten vermogensbeheer en pensioenbeheer	35	13.4 Naleving sanctiewetgeving	79
7.1 Totale kosten vermogensbeheer	35		
7.2 Onderverdeling directe en indirecte kosten	38		
7.3 Pensioenuitvoerings- en administratiekosten	38		

	Pagina
13.5 Environmental, Social and Governance (E.S.G.) risico's	79
13.6 Nieuw pensioenstelsel	79
13.7 Beleidsinstrumenten	80
13.8 Beleidsmatige toelichting op de aanwezige risico's	80
13.9 Risicohouding	82
13.10 Controle op het gevoerde beleid	83
14. Vooruitblik 2024	87
15. Rapport Raad van Toezicht	89
Rapport RvT	89
Reactie van het bestuur	94
16. Verslag verantwoordingsorgaan	95
Oordeel verantwoordingsorgaan	95
Reactie van het bestuur	99
17. Jaarrekening	101
Balans per 31 december	102
Staat van baten en lasten	104
Kasstroomoverzicht	107
Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling	108
Toelichting op de balans per 31 december	117
Toelichting op de staat van baten en lasten	129
Risicoparagraaf	137
Gebeurtenissen na balansdatum	146
Vaststelling van de jaarrekening door het bestuur	147
Goedkeuring van de jaarrekening door de Raad van Toezicht	147
18. Overige gegevens	149
Resultaatbestemming	149
Actuariële verklaring	150
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	152
19. Bijlagen	161
Relevante nevenfuncties bestuursleden en raad van toezicht	161
SFDR uitkeringsovereenkomst	163
SFDR beschikbare premieregeling Excedent	170
Begrippenlijst	177

1. Voorwoord

Voor u ligt het verslag over 2023 van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Levensmiddelenbedrijf (hierna: ons fonds). Ons fonds is een bedrijfstakpensioenfonds, opgericht op 1 november 1968 en statutair gevestigd in Utrecht.

Ontwikkeling financiële positie van ons fonds

De financiële positie van ons fonds is in 2023 verbeterd. De dekkingsgraad is gestegen van 99,7% eind 2022 naar 104,4%. De beleidsdekkingsgraad is aan het eind van 2023 uitgekomen op 104,4%. De verhoging van de dekkingsgraad in 2023 is vooral gerealiseerd door positieve beleggingsresultaten.

Met een beleidsdekkingsgraad van 104,4% en een minimaal vereiste dekkingsgraad van eveneens 104,4% is er geen sprake meer van een dekkingstekort. Op basis hiervan zou ons fonds de pensioenen met ingang van 1 januari 2024 niet hoeven te verlagen. Over de financiële positie van ons fonds is met alle doelgroepen uitgebreid gecommuniceerd. Dat gebeurde onder andere via nieuwsberichten op de website en digitale nieuwsbrieven. Hierbij is uitgelegd waarom er geen verlaging nodig was. Ons fonds heeft gebruikgemaakt van nieuwe tijdelijke wettelijke regels. In deze zogenaamde vrijstellingsregeling staat dat pensioenfondsen pas hoeven te verlagen bij een dekkingsgraad lager dan 90%.

Doordat de beleidsdekkingsgraad het afgelopen jaar boven de 100% is uitgekomen, zijn ook de verzoeken tot waardoverdracht opgepakt afgelopen jaar.

Onze beleggingen

Onze beleggingen zijn gestegen en laten een positief rendement zien van 8,3%.

Maatschappelijk verantwoord beleggen

Ons fonds belegt voor de lange termijn. Dit kan alleen als in het beleggingsbeleid nadrukkelijk rekening wordt gehouden met milieu, sociale en governance aspecten (ESG). Daarbij wil ons fonds een significante bijdrage leveren aan vier Sustainable Development Goals: (1) betaalbare en duurzame energie; (2) eerlijk werk en economische groei; (3) verantwoorde consumptie en productie; (4) klimaatactie.

Om onze ambities te bereiken heeft het fonds in 2021 het MVB-beleid aangescherpt. Dit moet ertoe leiden dat al onze beleggingen vanaf 2024 maatschappelijk verantwoord zijn. Beleggen is voor ons fonds dus zeker niet alleen 'kijken hoe we zoveel mogelijk geld kunnen verdienen'. Al blijft een goed rendement natuurlijk essentieel voor het pensioen van onze deelnemers.

Naar een nieuw pensioenstelsel

De Wet toekomst pensioenen is na een paar uitstelmomenten op 1 juli 2023 ingegaan.

Ons fonds wil op 1 januari 2025 over naar het nieuwe pensioenstelsel. Wij informeren onze deelnemers continu over de voortgang, onder andere via een speciale pagina op onze website.

In 2023 zijn belangrijke voorbereidende stappen gezet in het traject van overgang. Vóórdat we kunnen overstappen, moeten er nog belangrijke keuzes worden gemaakt. Daar zijn naast het bestuur van ons fonds, onze sociale partners, de Raad van Toezicht en het

Verantwoordingsorgaan bij betrokken. Ook onze uitbestedingspartners zijn nauw aangesloten. Het voorbereiden op het nieuwe pensioenstelsel gaat in goed overleg tussen alle partijen.

In het grote vernieuwingsproces hechten wij veel belang aan de mening van onze deelnemers. Daarom hebben wij in juni 2022 een uitgebreid deelnemerstevredenheidsonderzoek gehouden en in de zomer van 2021 al een risicobereidheidsonderzoek. Ook de komende periode zullen we veel aandacht besteden aan de communicatie met onze stakeholders. Ook informeren wij u op onze website over de stappen die ons fonds neemt op weg naar de nieuwe pensioenregeling.

Overleg met sociale partners

Tijdens het boekjaar heeft op meerdere momenten intensief overleg plaatsgevonden met onze sociale partners. Hierbij zijn ook afspraken gemaakt over de financiering van de pensioenregeling. De hogere rente zorgde ervoor dat inkoop van nieuwe pensioenaanspraken goedkoper is. De premie is gehandhaafd op 27,6% en deze voldoet aan de wettelijke eisen. Met dezelfde premie kan weliswaar iets meer pensioen worden gekocht, maar de verbetering is niet dusdanig dat de opbouw kan worden verhoogd. Deze blijft voor 2024 ongewijzigd op 1,5%.

Bestuurlijke wijzigingen

In 2023 is besloten om het dagelijks bestuur uit te breiden met een onafhankelijke voorzitter. Met ingang van 1 januari 2024 is hij zijn taken gaan vervullen. Met dank aan de ondersteuning vanuit een professioneel bestuursbureau is het bestuur goed in staat om haar bestuurlijke verantwoordelijkheid op een juiste manier in te vullen.

Dankwoord

Het bestuur wil iedereen die zich heeft ingezet voor ons fonds, waaronder de leden van de raad van toezicht, de leden van het verantwoordingsorgaan, de sociale partners, die betrokken zijn bij ons fonds en alle bij ons fonds betrokken adviseurs, uitvoerders en medewerkers van het bestuursbureau bedanken voor hun grote inzet, betrokkenheid en samenwerking in het afgelopen jaar.

De heer E. Bosman
Onafhankelijk voorzitter bestuur

2. Meerjarenoverzicht

	2023	2022	2021	2020	2019
Aantallen					
Actieve deelnemers, exclusief arbeidsongeschikten	105.079	102.395	95.411	97.396	92.933
Actieve deelnemers, arbeidsongeschikten	3.842	3.635	3.527	3.324	3.020
Gewezen deelnemers	208.888	194.910	184.982	244.460	236.959
Pensioengerechtigden met uitkering	25.480	24.722	23.483	21.986	20.507
Pensioengerechtigden niet opgevraagd pensioen	2.838	2.394	1.966	2.420	2.260
Totaal aantal deelnemers	346.127	328.056	309.369	369.586	355.679
Werkgevers	3.946	3.848	3.732	3.518	3.332
Financiële gegevens (in duizenden euro)					
Toeslagen/verlagingen					
Toeslagverlening/verlagingen actieven	0,00%	0,00%	0,00%	-0,85% ¹⁾	0,00%
Toeslagverlening/verlagingen inactieven	0,00%	0,00%	0,00%	-0,85% ¹⁾	0,00%
Beleggingen					
Beleggingen ²⁾	5.398.471	4.641.616	8.145.861	7.712.366	6.953.068
Beleggingsresultaten ³⁾	471.206	-2.598.330	190.694	618.094	988.377
Rendement (inclusief rente-overlay)	8,3%	-32,5%	2,5%	8,8%	17,0%
Benchmarkrendement (inclusief rente-overlay)	8,5%	-32,6%	2,5%	8,9%	17,2%
Z-score	-0,23	-0,35	-0,05	0,37	0,46
Performancetoets	1,37	1,66	1,89	1,88	1,90
Reserves					
Gebonden reserve	1.144.015	1.050.718	1.371.782	1.458.132	1.356.329
Bestemmingsreserve AOP	23.497	23.817	23.795	23.728	23.430
Beleidsreserve	-898.288	-1.092.623	-1.669.504	-2.519.635	-1.780.319
Totaal reserves	269.224	-18.088	-273.927	-1.037.775	-400.560

1) Deze verlaging is reeds verwerkt in de technische voorzieningen per 31 december 2020. De pensioenverlaging wordt administratief echter pas op 31 december 2021 in de opgebouwde pensioenaanspraken en pensioenrechten verwerkt. Gepensioneerden ontvangen dus voor het eerst in januari 2022 een lagere pensioenuitkering.

2) Inclusief liquide middelen beschikbaar voor beleggingen en derivaten opgenomen op de passiva zijde van de balans. Voor meer informatie wordt verwezen naar de toelichting op de balans.

3) Betreft directe en indirecte beleggingsresultaten onder aftrek van kosten vermogensbeheer.

	2023	2022	2021	2020	2019
Technische voorzieningen					
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds	6.043.151	5.593.703	8.249.120	8.820.550	7.407.566
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers	13.696	12.051	13.733	11.459	10.653
Totaal technische voorzieningen	6.056.847	5.605.754	8.262.853	8.832.009	7.418.219
Gewogen gemiddelde rekenrente ¹⁾	2,20%	2,34%	0,64%	0,37%	0,91%
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers	359.137	307.764	300.038	224.227	192.799
Pensioenuitkeringen					
Uitkeringen	81.306	75.702	72.584	66.624	62.291
Afkoopsommen	1.368	3.040	5.840	4.690	3.269
	82.674	78.742	78.424	71.314	65.560
Vermogenssituatie en solvabiliteit					
Pensioenvermogen ²⁾	6.326.071	5.587.666	7.988.926	7.794.234	7.017.659
Pensioenverplichtingen	6.056.847	5.605.754	8.262.853	8.832.009	7.418.219
Dekkingsgraad ³⁾	104,4%	99,7%	96,7%	88,2% ⁴⁾	94,6%
Beleidsdekkingsgraad	104,4%	97,9%	93,7%	84,7%	94,5%
Vereiste dekkingsgraad	118,9%	118,7%	116,6%	116,5%	118,3%

1) De gewogen gemiddelde rekenrente is het rentepercentage waaruit de technische voorziening voor risico pensioenfonds ultimo boekjaar resulteert die gelijk is aan de technische voorziening voor risico fonds op basis van de DNB-rentetermijnstructuur.

2) Het pensioenvermogen is gelijk aan het totaal van de activa minus lang- en kortlopende schulden en overlopende passiva.

3) De dekkingsgraad wordt berekend door het pensioenvermogen te delen door de pensioenverplichtingen.

4) De dekkingsgraad vóór verlaging bedraagt 87,5%.

Bestuursverslag

3. De organisatie BPFL

3.1 Het pensioenfonds

Statutaire doelstelling

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Levensmiddelenbedrijf ('ons fonds') voert de pensioenregeling uit voor werknemers, gewezen werknemers en hun nabestaanden en werkgevers, die is vastgelegd in het pensioenreglement en volgens de statuten. De pensioenaanspraken worden gefinancierd met bijdragen van werknemers en werkgevers. Het ingelegde geld wordt belegd. De pensioenregeling voorziet voor alle deelnemers in een ouderdomspensioen, een partnerpensioen en een wezenpensioen.

Het bestuur heeft de doelstellingen en beleidsuitgangspunten, zoals bedoeld in artikel 102a van de Pensioenwet vastgesteld en vastgelegd in de Actuariële en Bedrijfstechnische Nota (ABTN). Bij de toetsing van de opdrachtaanvaarding voor de uitvoering van de pensioenregeling zijn deze door het bestuur als uitgangspunt genomen.

Naam en vestigingsplaats

Ons fonds is opgericht op 1 november 1968 en is statutair gevestigd in Utrecht. Ons fonds is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel in Utrecht onder nummer 41178959 en is lid van de Pensioenfederatie.

Verplichtstelling

Ons fonds is een verplicht gesteld bedrijfstakpensioenfonds. Die status ligt vast in de beschikking, nr. 63663, d.d. 23 oktober 1968, afgegeven door de Minister van Sociale Zaken en is voor het laatst gewijzigd bij beschikking van 6 december 2023 (Staatscourant nr. 29554). De verplichtstelling gold in 2023 voor werknemers van 21 tot 68 jaar. Door de komst van de Wet toekomst pensioenen is de wettelijke toetredingsleeftijd vanaf 1 januari 2024 verlaagd naar 18 jaar. De verplichtstelling is hierop aangepast in 2023. Per 1 januari geldt de verplichtstelling ook voor werknemers vanaf 18 jaar.

Handhaving verplichtstelling

Werkgevers die onder de verplichtstelling vallen, moeten zich aanmelden bij ons fonds. Daarnaast heeft het fonds de plicht naar de aangesloten deelnemers, werkgevers en andere belanghebbenden om de verplichtstelling te handhaven. Ons fonds voert daarom een actief handhavingsbeleid. Dit beleid wordt uitgevoerd door AZL waarbij op gestructureerde en niet gestructureerde wijze onderzoek wordt gedaan naar nieuwe en bestaande werkgevers.

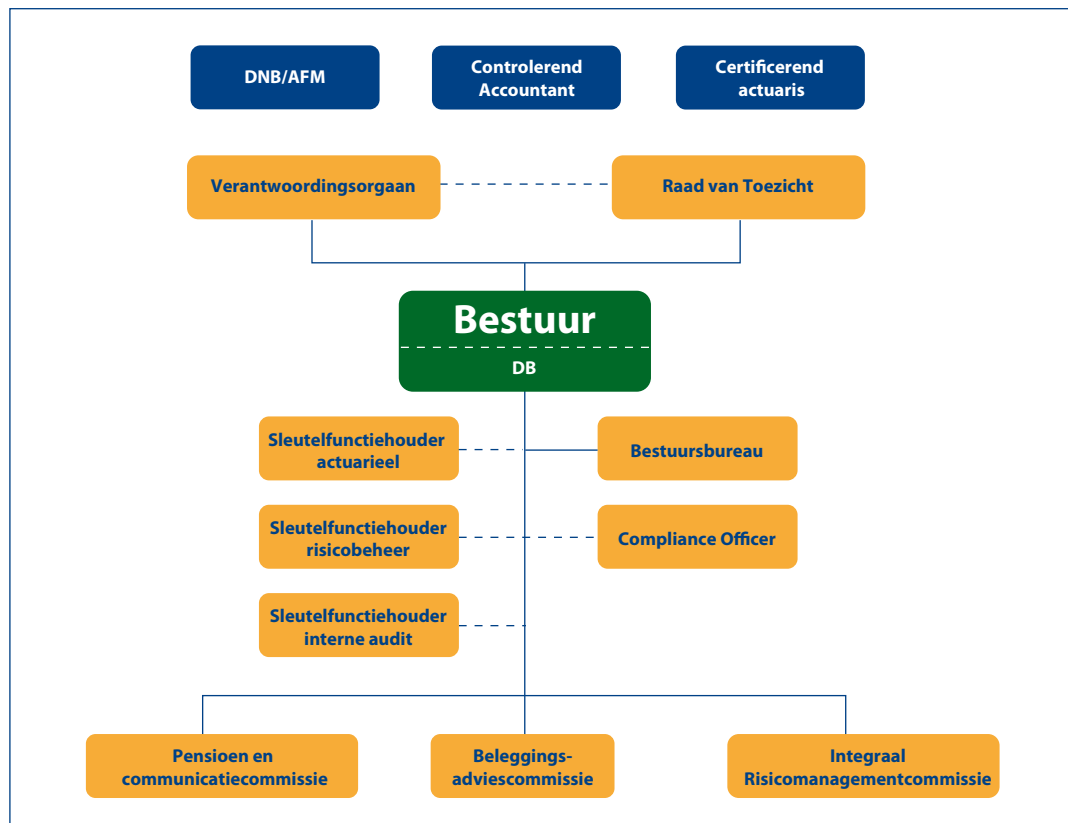
Online winkelen in met name van voedingswaren is een opkomend fenomeen. Ons fonds heeft vastgesteld dat ook de online supermarkten voor zover het supermarktactiviteiten betreft onder de verplichtstelling vallen. Zodra er sprake is van een fysieke en of virtuele inrichting is er in ieder geval sprake van een verplichte aansluiting.

Aan het einde van het verslagjaar 2023 zijn meer ondernemingen verplicht aangesloten bij ons fonds dan eind 2022. In totaal waren er eind 2023 3.946 ondernemingen verplicht aangesloten bij ons fonds. Hiervan zijn 33 ondernemingen vrijwillig aangesloten bij ons fonds. Op dit moment lopen er enkele juridische procedures over de verplichte aansluiting en de vrijstelling van verplichte deelname.

Totale toename deelnemers Bpf Levensmiddelen 2023

Het totaal aantal actieve deelnemers (inclusief de arbeidsongeschikten) is in het verslagjaar toegenomen van 106.030 naar 108.921.

3.2 Organogram

3.3 Missie, visie en strategie

3.3.1 Missie

De missie van ons fonds is het uitvoeren van de door sociale partners in de levensmiddelenbranche overeengekomen pensioenregeling.

Dit betekent concreet:

Het toekennen en uitkeren van de toegezegde pensioenen bij ouderdom, overlijden, en arbeidsongeschiktheid aan de deelnemers, de gewezen deelnemers, de gepensioneerden alsmede aan hun nagelaten betrekkingen, van de levensmiddelenbranche. Daarbij wordt het nominale pensioen gerealiseerd en een waardevast pensioen geambieerd.

3.3.2 Visie

Het bestuur handelt vanuit de kernwaarden goed, duurzaam en kosten-efficiënt, waarbij het compliant is met wet- en regelgeving. Het bestuur borgt de evenwichtigheid naar alle stakeholders en opereert binnen het premiebudget en de risicohouding van ons fonds.

Het bestuur voelt de beklemming van het huidige FTK en ervaart de beperking ervan voor een relatief jong pensioenfonds. Het realiseert zich dat ons fonds kwetsbaar is als het gaat om het behoud van draagvlak en is zich bewust van de ontwikkelingen binnen de branche levensmiddelenbedrijf en de aangesloten werkgevers en ziet de complexiteit van meerdere CAO's bij de werkgevers, de alsmaar toenemende branchevervaging en de nieuwe ondernemingsvormen die binnen de branche opereren maar buiten de branche willen bestaan. Het bestuur ziet ook de consolidatie in de pensioensector, het verdwijnen van eigenheid en toenemende standaardisatie van regelingen, het nieuwe pensioenakkoord en de druk op de verplichtstelling als relevante ontwikkelingen die invloed hebben op de strategie.

De kernwaarden:

- Goed: Dit betekent in elk geval juist, adequaat, tijdig, volledig en toereikend. De concretisering van deze kernwaarde kent echter zoveel facetten dat deze in de sub-niveaus nader worden uitgewerkt.
- Duurzaam: Dit betekent zowel maatschappelijk verantwoord opereren als ook continuïteit kunnen bieden.
- Kosten-efficiënt: Dit betekent dat er gestuurd wordt op een passende prijs-kwaliteit verhouding.

3.3.3 Strategie

Het bestuur heeft de volgende strategieën geïmplementeerd om de missie met inachtneming van de visie te realiseren:

- Het bestuur voert een financieel solide beleid dat duurzaam is en evenwichtig naar alle stakeholders.
- Het bestuur int een kostendekkende premie bij de ondernemingen en belegt deze gelden teneinde de financiering van de uitkeringen te realiseren.
- Het beleid van het bestuur is geënt op een adequaat risicomanagement waarbij het de pensioenregeling op langere termijn onder een breed scala van omstandigheden overeenkomstig de ambitie kan uitvoeren.
- Het bestuur communiceert zijn beleid en de resultaten hiervan aan al zijn stakeholders, waarbij behoud van draagvlak en begrip van de pensioenrechten en de -resultaten worden beoogd.
- Het bestuur treedt in overleg met pensioenfonds in het omringende kader om te bezien welke samenwerkingsvormen mogelijk zijn in de uitvoering en bij het in werking treden van het nieuwe pensioencontract.
- Het bestuur trekt in nauwe samenspraak met sociale partners op om in zo kort mogelijke tijd over te stappen naar het nieuwe pensioencontract.
- Richting de pensioenuitvoeringsorganisatie trekt het bestuur, waar mogelijk, samen op met andere klanten van de pensioenuitvoeringsorganisatie om de uitvoering van het nieuwe pensioencontract zo snel mogelijk gerealiseerd te krijgen en waar mogelijk zoveel mogelijk processen te standaardiseren.

De opdracht tot uitvoering van de door sociale partners overeengekomen pensioenregeling is in 2020 vastgelegd in een overeenkomst tussen sociale partners en ons fondsbestuur. De opdracht omvat tevens de doelstellingen, beleidsuitgangspunten, het ambitieniveau van de toeslagverlening en de risicohouding, die ten grondslag liggen aan de pensioenregeling, op grond waarvan ons fonds de opdracht tot de uitvoering aanvaardt.

Voor de wijze waarop ons fonds zijn doelstellingen operationaliseert en zijn risicohouding bepaalt, wordt verwezen naar de volgende hoofdstukken.

4. Pensioenregeling 2023

De pensioenregeling van ons fonds zag er op 31 december 2023 op hoofdlijnen als volgt uit:

Regeling voor werknemers

	2023	2022
Pensioensysteem	Middelloodregeling met een voorwaardelijke indexatie	Middelloodregeling met een voorwaardelijke indexatie
Pensioen richtleeftijd	68 jaar	68 jaar
Opbouw% ouderdomspensioen	1,50%	1,50%
Opbouw% partnerpensioen	1,05%	1,05%
Partnerpensioen	Opbouwbasis	Opbouwbasis
Maximum pensioengevend loon	€ 66.956,00	€ 59.706,00
Franchise	€ 16.464,00	€ 16.062,00
Maximum pensioengrondslag	€ 50.492,00	€ 43.644,00
Pensioenpremie	27,6% van de pensioengrondslagsom	27,6% van de pensioengrondslagsom

NB: Per 1 januari 2024 bedraagt het maximum pensioengevend loon € 71.628,00, bedraagt de franchise op jaarbasis € 18.110,00 en bedraagt de maximum pensioengrondslag € 53.518,00.

Voor het actuele pensioenreglement wordt verwezen naar de website van ons fonds: www.bpfl.nl

5. Financiële positie van het fonds

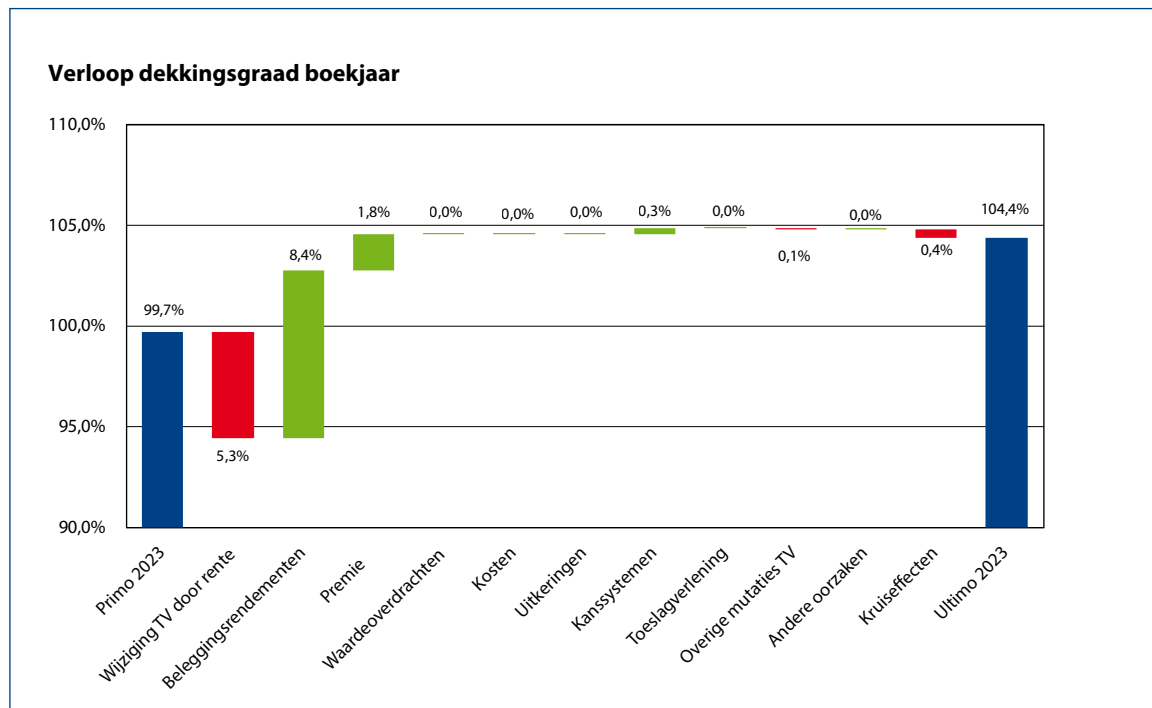
5.1 Ontwikkeling financiële positie

Gedurende 2023 is de rente van gemiddeld 2,34% gedaald naar gemiddeld 2,20%. Dit resulteert in een toename van de technische voorziening met € 124 miljoen. Dit is ongunstig voor onze dekkingsgraad. Tegenover de toename van de voorzieningen staat een positief beleggingsresultaat op het vermogen van € 472 miljoen. Met name door aandelenmarkten die positief presteren en door de waarde toename van de matching portefeuille als gevolg van de gedaalde rente. Dit beleggingsresultaat is gunstig voor onze dekkingsgraad. Verder had de component "premie" een positieve impact op de dekkingsgraad. Per saldo leiden deze ontwikkelingen tot een stijging van de dekkingsgraad van 99,7% naar 104,4%. Per saldo stijgt de dekkingsgraad van het fonds gedurende het jaar met 4,7%-punt.

Het hiervoor genoemde beleggingsresultaat betekent dat we in 2023 een positief beleggingsrendement hebben behaald van 8,3%. Deze stijging kwam zowel door de matching portefeuille als door de returnportefeuille. De matchingportefeuille, die bestaat uit staatsobligaties en swaps, kende een negatief rendement van 0,01%. Dit wordt vooral veroorzaakt doordat het fonds een rente-afdekking van 60% van de verplichtingen nastreeft. De returnportefeuille realiseerde een positief rendement van 10,8%. In dit deel van de portefeuille zitten aandelen, bedrijfsobligaties, hoogrentende obligaties, obligaties van opkomende landen, hypotheek, onroerend goed en nog enkele alternatieve beleggingen. Een nadere toelichting over het beleggingsresultaat staat in hoofdstuk 6.

Door het positieve beleggingsresultaat steeg de dekkingsgraad met 8,4%-punt. De wijziging van de rente zorgde voor een daling van de dekkingsgraad van 5,3%-punt.

Het verloop van de dekkingsgraad is weergegeven in de volgende grafiek.

Ten aanzien van het verloop van de dekkingsgraad dient te worden opgemerkt dat alle procentuele resultaten individueel berekend zijn als mutatie ten opzichte van de financiële positie primo jaar. De component “kruiseffecten” is de saldopost in het verloop. De saldopost is beperkt. Uit de grafiek blijkt dat het gecombineerde effect van de componenten “Wijziging TV door rente” en “Beleggingsrendementen”, samen met “Premie” verantwoordelijk zijn voor het grootste deel van de wijziging van de dekkingsgraad. Een verdere toelichting is opgenomen in hoofdstuk 8.1 actuariële analyse van het saldo.

5.2 (Beleids)dekkingsgraad

Sinds de invoering van het nFTK is de beleidsdekkingsgraad leidend voor bepaalde beleidsmaatregelen. De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de dekkingsgraad van de afgelopen 12 maanden en wordt daarmee minder beïnvloed door uitschieters. De beleidsdekkingsgraad van ons fonds bedroeg ultimo 2023 104,4% (ultimo 2022 was dit 97,9%).

Het verloop van de dekkingsgraad in het verslagjaar zag er als volgt uit:

	Pensioen vermogen 2023	Technische voorziening 2023	Dekkings- graad 2023	Dekkings- graad 2022
Primo boekjaar	5.587.666	5.605.754	99,7%	96,7%
Rente	0	312.038	-5,3%	-31,1%
Beleggingsrendementen	472.466	0	8,4%	53,0%
Premie	343.260	234.814	1,8%	-0,2%
Waardeoverdrachten	1.915	-761	0,0%	0,0%
Kosten	3.947	3.347	0,0%	0,0%
Uitkeringen	-82.674	-83.312	0,0%	0,0%
Kanssystemen	0	-16.748	0,3%	0,0%
Toeslagverlening	0	0	0,0%	0,0%
Overige mutaties TV	-5	2.095	-0,1%	-1,0%
Andere oorzaken	-504	-380	-0,4%	-17,7%
Ultimo boekjaar	6.326.071	6.056.847	104,4%	99,7%

Uit voorgaande tabel blijkt dat de beleggingsrendementen een positieve invloed hadden op de dekkingsgraad van 8,4%. De wijziging van de rente had een negatieve invloed op de ontwikkeling van de dekkingsgraad van -5,3%. Dit komt door een daling van de rente gedurende het boekjaar. Het resultaat op de ontvangen premie versus de gerealiseerde opbouw in het boekjaar heeft een positief effect van 1,8%-punt op de dekkingsgraad gehad.

Voor het oordeel over de vermogenspositie en de toereikendheid van de technische voorzieningen wordt verwezen naar het oordeel van de certificerend actuaire in de actuariële verklaring.

5.3 Reële en marktwaarde dekkingsgraad

De reële dekkingsgraad is een andere graadmeter voor de financiële positie van het pensioenfonds. De reële dekkingsgraad is de beleidsdekkingsgraad gedeeld door de dekkingsgraad waarbij volledige prijsindexatie is toegestaan. Ultimo 2023 bedroeg de reële dekkingsgraad 74,8% (ultimo 2022 was dit 72,6%).

De marktwaarde dekkingsgraad geeft de financiële positie van het pensioenfonds, wanneer wordt uitgegaan van de marktrente welke niet wordt gecorrigeerd via de UFR. Ultimo 2023 bedroeg de marktwaarde dekkingsgraad 104,4% (ultimo 2022: 98,6%).

5.4 Vereiste dekkingsgraad en overbruggingsplan

Het bestuur heeft met het oog op de geplande overgang naar het nieuwe pensioenstelsel per 1 januari 2025, in 2023 besloten gebruik te maken van het transitie-FTK. Binnen het transitie-FTK worden de huidige spelregels onder voorwaarden met het oog op deze overgang al wat versoepeld. Het gaat dan om de regels wanneer de pensioenen verlaagd moeten worden en verhoogd kunnen worden. Toepassen van het transitie-FTK kan leiden tot herverdeling tussen jongere en oudere generaties binnen ons fonds. De werkelijke uitwerking daarvan, is afhankelijk van de ontwikkeling van de dekkingsgraad tot het moment dat wij overgaan naar het nieuwe stelsel. Om een afweging te kunnen maken in hoeverre het gebruik van het transitie-FTK evenwichtig is, hebben we het effect

van het toepassen van de versoepelde regels doorerekend onder een groot aantal economische scenario's. Op basis daarvan zien we dat de regels naar verwachting leiden tot herverdeling in het 'voordeel' van de oudere generaties binnen ons fonds. De jongste actieve deelnemers ervaren de 'grootste' achteruitgang. De omvang van de herverdeling in termen van zogenaamd "netto-profit" varieert echter tussen +1% voor de oudste gepensioneerden en -/ 0,5% voor de jongste actieve deelnemers. Naar mening van het bestuur blijft de omvang van de herverdeling daarmee naar verwachting beperkt en ook acceptabel in omvang.

In 2023 heeft het fonds het besluit genomen om tot de overgang naar de Wtp gebruik te maken van het transitie-FTK. Het fonds streeft ernaar om per 1 januari 2025 over te gaan naar het nieuwe pensioenstelsel. Om aan te tonen dat de beoogde invaardeckingsgraad naar verwachting bereikt wordt op deze datum, dient het fonds jaarlijks bij DNB een overbruggingsplan in. De invaardeckingsgraad is de dekkingsgraad die het bestuur nodig acht om de overgang naar de Wtp op een voor alle deelnemers evenwichtige manier te kunnen uitvoeren. Het bestuur heeft deze invaardeckingsgraad op 103% gesteld. In 2023 is een overbruggingsplan ingediend bij DNB waarin de verwachte dekkingsgraad per einde 2023 gelijk was aan 101,5%. De werkelijke dekkingsgraad per einde 2023 is gelijk aan 104,4% en daarmee hoger dan de verwachte dekkingsgraad uit het overbruggingsplan en de beoogde invaardeckingsgraad van 103,0%.

Pensioenfondsen die gebruik maken van het transitie-FTK zijn vrijgesteld van het indienen van een herstelplan. Deze fondsen zijn ook vrijgesteld van het nemen van maatregelen uit hoofde van het niet beschikken over het minimaal vereist eigen vermogen. Het aantal meetmomenten dat de beleidsdekkingsgraad onder de minimaal vereiste dekkingsgraad ligt, telt tijdens het transitie-FTK door. Zou het fonds alsnog besluiten de pensioenen niet in te varen naar het nieuwe stelsel, dan worden de regels van het FTK weer onverminderd van kracht.

Ultimo 2022 lag de beleidsdekkingsgraad van het fonds op zeven achtereenvolgende meetmomenten onder de minimaal vereiste dekkingsgraad. Ultimo 2023 zijn de minimaal vereiste dekkingsgraad en beleidsdekkingsgraad aan elkaar gelijk. Daarmee voldoet het fonds ultimo 2023 aan de wettelijke vereisten rondom het minimaal vereist eigen vermogen en start de telling van het aantal meetmomenten weer opnieuw, mocht de beleidsdekkingsgraad op een toekomstig meetmoment weer onder de minimaal vereiste dekkingsgraad terecht komen.

Meetmoment	Datum	Beleidsdekkingsgraad
Meetmoment 1	31 december 2016	95,5%
Meetmoment 2	31 december 2017	103,3%
Meetmoment 3	31 december 2018	103,4%
Meetmoment 4	31 december 2019	94,5%
Meetmoment 5	31 december 2020	84,7%
Meetmoment 6	31 december 2021	93,7%
Meetmoment 7	31 december 2022	97,9%
	31 december 2023	104,4%

Als onderdeel van het transitie-FTK heeft het fonds een financieel overbruggingsplan uitgewerkt. In dit overbruggingsplan maakt het fonds inzichtelijk hoe het tot de geplande overgangsdatum van 1 januari 2025 toegroeit naar de dekkingsgraad die nodig is om evenwichtig over te kunnen gaan naar het nieuwe stelsel. Voor ons fonds is dat een dekkingsgraad 103%. De werkelijke dekkingsgraad per einde 2023 is gelijk aan 104,4% en daarmee hoger dan deze beide dekkingsgraden uit het overbruggingsplan. DNB heeft op 11 oktober 2023 ingestemd met het overbruggingsplan. Het overbruggingsplan kunt u vinden op de website www.bpfl.nl. In 2024 moeten wij het ingediende overbruggingsplan actualiseren.

5.5 Haalbaarheidstoets

Ons fonds voert jaarlijks een haalbaarheidstoets uit. Deze haalbaarheidstoets geeft inzicht in de samenhang tussen de financiële opzet van het fonds, voornamelijk het premie- en beleggingsbeleid, het verwachte pensioenresultaat en de risico's rondom dat pensioenresultaat. Het fonds heeft bepaald dat de ondergrens voor het pensioenresultaat 90% is. Daarnaast is vastgesteld dat de afwijking tussen de mediaan en het slechtweerscenario niet groter mag zijn dan 55%. De uitkomsten van de haalbaarheidstoets 2023 geven een verwacht pensioenresultaat van 97% (2022: 92%) en een afwijking hiervan in slechtweerscenario van 47% (2022: 41%).

Het verwachte pensioenresultaat is toegenomen ten opzichte van dat van 2022. Dit komt grotendeels door de verbetering van de financiële positie. De afwijking hiervan in slechtweerscenario is eveneens toegenomen ten opzichte van 2022. Dit komt grotendeels doordat de verwachte inflatie ten opzichte van 2022 sterk is toegenomen, het pensioenresultaat in slechtweerscenario's wordt daardoor harder geraakt dan het pensioenresultaat in het mediaan scenario. De uitkomsten blijven in 2023 binnen de vastgestelde grenzen. Er is daarmee nog geen aanleiding tot bijstelling van de met sociale partners gemaakte afspraken.

Deze uitkomsten laten een ander beeld zien dan de huidige realiteit, mede met het oog op de blijvende dreiging van een nieuwe verlagingmaatregel. Dat komt doordat in deze berekeningen wordt uitgegaan van een door DNB voorgeschreven set met economische scenario's, waarbij rekening wordt gehouden met een stijging van de rente. Deze resultaten geven daarbij een verwachting over de lange termijn.

5.6 Z-score en performancetoets

De z-score is een maatstaf die weergeeft wat de beleggingsresultaten zijn ten opzichte van de resultaten van een vooraf gekozen normportefeuille die het beleggingsbeleid van het pensioenfonds weerspiegelt. Een positief getal betekent dat de beleggingen van ons fonds het beter deden dan de normportefeuille. Een negatief getal betekent dat de beleggingen het juist slechter deden. Ook de kosten tellen mee in de berekening. Verplichtgestelde bedrijfstakpensioenfonds berekenen elk jaar een z-score. Ook doen ze elk jaar een performancetoets ¹⁾. Deze toets geeft de z-score over een periode van vijf jaar. Als de performancetoets negatief is, is vrijstelling van de verplichte deelname aan een bedrijfstakpensioenfonds mogelijk. De performancetoets is negatief als de uitkomst lager is dan 0.

De z-score in 2023 komt uit op -0,23. De performancetoets is gebaseerd op de z-score over een periode van 5 jaar en bedraagt 1,37. Er is daarmee geen grond voor vrijstelling.

	2023	2022	2021	2020	2019
Z-score	-0,23	-0,35	-0,05	0,37	0,46
Performancetoets	1,37	1,66	1,89	1,88	1,90

5.7 Premiebeleid

De premie wordt door het bestuur, na overleg met sociale partners, vastgesteld en zo nodig met ingang van 1 januari van een kalenderjaar gewijzigd.

Het bestuur stelt de doorsneepremie jaarlijks vast. De doorsneepremie dient minimaal kostendekkend te zijn. Door sociale partners werd voor 2023 een premie van 27,6% van de pensioengrondslagsom afgesproken. Als deze premie niet toereikend is, treedt het bestuur in overleg met de sociale partners.

¹⁾ Voor het bepalen van de ongecorrigeerde performancetoets worden de Z-scores over een periode van 5 jaar opgeteld en gedeeld door de wortel van vijf. Volgens het Vrijstellings- en boetebesluit Wet Bpf 2000 dient bij deze ongecorrigeerde performancetoets 1,28 opgeteld te worden. De uitkomst van deze gecorrigeerde performancetoets moet positief zijn.

Als de (gedempte) kostendekkende premie hoger is dan 27,6% van de pensioengrondslagsom, dan kunnen sociale partners de pensioenregeling voor de toekomstige opbouw aanpassen of het geaccepteerde niveau van de premie verhogen. Sociale partners hebben voor 2023 zowel de opbouw als de premie ongewijzigd gelaten.

De premiedekkingsgraad van ons fonds geeft weer of de premie hoog genoeg is om de nieuw in te kopen aanspraken op basis van de rentetermijnstructuur te kunnen betalen. Bij een premiedekkingsgraad van 100% of meer wordt er voldoende premie geheven om de aanspraken te betalen. De laatste 5 jaar was de premiedekkingsgraad als volgt:

	2023	2022	2021	2020	2019
Premiedekkingsgraad	145%	91%	82%	64%	76%

Opbouw premies

	2023	2022
De feitelijke premie is als volgt samengesteld:		
– Actuarieel benodigd	154.795	124.954
– Opslag in stand houden vereist vermogen	29.101	20.742
– Opslag voor uitvoeringskosten	11.076	6.944
– Voorwaardelijke componenten	152.870	101.928
	347.842	254.568
Premiemarge	11.295	53.196
	359.137	307.764
De kostendekkende premie is als volgt samengesteld:		
– Actuarieel benodigd	239.615	330.883
– Opslag in stand houden vereist vermogen	45.048	54.927
– Opslag voor uitvoeringskosten	11.076	6.944
	295.739	392.754
De gedempte kostendekkende premie is als volgt samengesteld:		
– Actuarieel benodigd	154.795	124.954
– Opslag in stand houden vereist vermogen	29.101	20.742
– Opslag voor uitvoeringskosten	11.076	6.944
– Voorwaardelijke componenten	152.870	101.928
	347.842	254.568

De kostendekkende premie is gebaseerd op de marktrente (de nominale rentetermijnstructuur van 31 december van het voorgaand jaar gepubliceerd door DNB). Bij het vaststellen van de gedempte kostendekkende premie –waarop de feitelijke premie wordt getoetst– is rekening gehouden met een verwacht rendement. Uit de tabel komt naar voren dat ons fonds een feitelijke premie van 359.137 heeft ontvangen. De feitelijke premie is hoger dan de gedempte kostendekkende premie van 347.842 en is daarmee toereikend, waardoor wordt voldaan aan de gestelde wettelijke vereisten. De feitelijke premie is hoger dan de zuivere kostendekkende premie. De nieuwe pensioenopbouw over 2023 heeft een positief effect gehad op de dekkingsgraad.

De opslag voor voorwaardelijke componenten binnen de gedempte kostendekkende premie, wordt beïnvloed door de inflatieverwachting. Bij de berekening wordt uitgegaan van het ingroeipad voor de inflatie. De wijze waarop dit ingroeipad bepaald moet worden is door DNB voorgeschreven.

6. Beleggingen

6.1 Marktentwikkelingen 2023

Economie

2023 was wederom een bewogen jaar op financiële markten. Economen en beleggers stelden zichzelf de vraag of er een recessie zou komen of dat een zachte landing mogelijk zou zijn (waarbij de inflatie daalt zonder dat daarbij de economie in een recessie belandt). Nadat het jaar begon met recessiezorgen, bleek de economie robuuster dan gevreesd. Energieprijzen konden dalen vooral door een milde winter en het snel veranderen naar andere energie-aanbieders dan Rusland. Ook leidde de heropening van de economie in China tot hoop, na het onverwachts opheffen van de strenge covidmaatregelen eind 2022. Later zou blijken dat de Chinese economie maar moeilijk kon versnellen door het lage consumentenvertrouwen en problemen in de vastgoedsector. In maart ontstonden er wereldwijd zorgen over de staat van het financiële systeem na de ineenstorting van Silicon Valley Bank in de VS en de overname van Credit Suisse door UBS, met als gevolg sterk dalende rentes en onrust op markten. Toch bleken markten in staat de zorgen van zich af te schudden nadat er geen verdere ongelukken gebeurden. In mei sloeg dit om naar enthousiasme, vooral door de toenemende opwinding over de mogelijke grote en positieve impact van toepassingen van generatieve kunstmatige intelligentie. Hierdoor beleefden de grote technologie-aandelen een zeer sterk 2023 met sterke koersstijgingen.

Economische groei in de VS bleef sterk, en was ook sterker dan verwacht, mede door het aanwenden van besparingen door consumenten en hoge overheidsuitgaven. De eurozone en het VK lieten wel een groeivertraging zien. Doordat inflatie nog te hoog was en arbeidsmarkten krap bleven, hielden centrale bankiers hun aandacht gericht op het bestrijden van inflatie. Gedurende de zomer en het najaar stegen obligatierentes naar hoogtes niet gezien tijdens de laatste ruim 10 jaar (5% voor de Amerikaanse tienjaarsrente, 3% in Duitsland en 4,75% in het VK). Het vooruitzicht op aanhoudend strenge centrale banken had ook haar weerslag op aandelen, die gedurende die maanden negatieve rendementen lieten zien. Geopolitieke gebeurtenissen kwamen ook centraal te staan, met name na de aanval van Hamas op Israël in oktober wat olieprijs (kortstondig) en goudprijzen deed oplopen.

Financiële markten

Vanaf eind oktober was er een zeer sterke stijging van koersen over verschillende beleggingscategorieën, zowel bij obligaties als aandelen. Dalende inflatie maakte beleggers steeds optimistischer over de kansen op een zachte landing. Dit momentum werd in december versterkt, vooral nadat de Fed (de Amerikaanse centrale bank) aangaf 75 basispunten aan renteverlagingen te verwachten in haar projecties voor 2024.

Ondanks verschillende stijgingen en dalingen gedurende het jaar, presteerden de meeste beleggingscategorieën goed in 2023. Van de liquide beleggingscategorieën lieten de meer risicovolle beleggingscategorieën, zoals aandelen en high yield bedrijfsobligaties, relatief sterkere resultaten zien.

Aandelen ontwikkelde markten

De gerealiseerde winstgroei was in 2023 nagenoeg vlak. Winstgroei hangt sterk samen met nominale BBP-groei. In een omgeving waar inflatie afneemt, is het moeilijker voor bedrijven om prijzen te blijven verhogen, waardoor winstgroei moeilijker te realiseren is. Het goede beursjaar voor aandelen heeft er dus met name toe geleid dat waarderingen van aandelen zijn opgelopen. De redenen hiervoor zijn dat beleggers positiever zijn geworden over het feit dat een recessie voorkomen zou kunnen worden en de mogelijke

positieve impact van kunstmatige intelligentie op toekomstige winstgroei en productiviteit. Per saldo stegen wereldwijde aandelen in ontwikkelde markten met 20,2% in euro's

Aandelen Noord-Amerika was de sterkst presterende beleggingscategorie over 2023 gesteund door de grote technologie-aandelen in de VS en de steun van lagere rentes in het vierde kwartaal, waar groeiaandelen doorgaans meer van profiteren. Overige aandelenregio's uit ontwikkelde markten bleven achter op Noord-Amerika, door een minder sterk draaiende economie en minder grote technologiebedrijven, maar stegen nog altijd 10% (in Euro) of meer.

Aandelen opkomende markten

Aandelen uit opkomende markten bleven achter bij de ontwikkelde aandelenregio's. De gerealiseerde winsten daalden in 2023 met zo'n 10% ten opzichte van het jaar ervoor. Dit werd veroorzaakt door minder wereldwijde vraag naar goederen, waardoor de industrie een minder goed jaar beleefde, en doordat prijzen van grondstoffen zijn gedaald. Maar de voornaamste reden is dat de Chinese economie de belofte van heropening niet kon waarmaken nadat het strenge zero-covid beleid eind 2022 onverwacht werd losgelaten. Problemen in de Chinese vastgoedsector en het lage consumentenvertrouwen bleef de economie parten spelen. De categorie aandelen opkomende markten realiseerde in 2023 een rendement van 6,5%.

Beursgenoteerd vastgoed

Beursgenoteerd vastgoed is vanwege de relatief hoge mate van schuldfinanciering gevoelig voor oplopende rentes en strengere kredietvoorwaarden van banken. Deze kredietvoorwaarden werden flink aangescherpt het afgelopen jaar, zeker na de onrust rondom regionale banken in de VS en Credit Suisse in Europa in maart. Dit leidde tot lagere beurskoersen voor beursgenoteerd vastgoed. Echter meevallende lagere inflatiecijfers gaven vanaf eind oktober zicht op minder strenge centrale banken in 2024 waardoor renteniveaus konden dalen. Dit leidde tot een sterk herstel van de beleggingscategorie, waardoor over 2023 alsnog een positief rendement werd gerealiseerd. Voor wereldwijd ontwikkeld beursgenoteerd vastgoed (5% in Euro) was dit lager dan Europees beursgenoteerd vastgoed (15% in Euro). Europees beursgenoteerd vastgoed is sinds 2022, na de rentestijgingen destijds, verder achtergebleven door de hogere mate van schuldfinanciering dan wereldwijd beursgenoteerd vastgoed.

Vastrentende waarden

Centrale banken hebben de beleidsrente gedurende 2023 nog verder verhoogd. De Fed in de VS met 100 basispunten naar 5,5%, de ECB met 200 basispunten naar 4,0%, en de Bank of England met 175 basispunten naar 5,25%. Al dateren de laatste renteverhogingen alweer van enige tijd terug (laatste voor de Fed in juli, Bank of England in augustus, ECB in september).

Nadat eind oktober de tienjaarsrentes nog niveaus bereikten die we tenminste een decennium niet meer hadden meegemaakt, trad er in het vierde kwartaal een sterke daling op. In de VS was de tienjaarsrente nagenoeg vlak over 2023 en eindigde rond 3,9%, in Duitsland daalde de tienjaarsrente met 50 basispunten naar 2,0% en in het VK met 10 basispunten naar 3,5%. Voor alle drie de landen geldt dat de tweejaarsrentes hoger liggen dan de tienjaarsrentes. De rentecurves zijn daarmee invers.

Na twee zware jaren voor obligatiecategorieën, met fikse rentestijgingen, lieten deze categorieën in 2023 een beter jaar zien. Met name dankzij het sterke herstel in de laatste twee maanden van 2023. Staatsobligaties realiseerden een positief rendement. Bedrijfsobligaties deden het beter dan staatsobligaties vanwege het dalen van de risico-opslagen gedurende 2023, wat werd gedreven door de hoop op een zachte landing van de economie. In euro luidende bedrijfsobligaties stegen met 8,0% in waarde. Staatsobligaties opkomende landen stegen in vergelijkbare mate; obligaties in harde valuta stegen met 7,3%, de markt voor obligaties in lokale valuta steeg met 8,9%.

De minder liquide vastrentende categorieën alternative credit en direct lending stegen in 2023 eveneens in waarde. Alternative credit realiseerde in de portefeuille een rendement van 1,4%. Direct lending profiteerde van het hogere renteniveau en realiseerde een rendement van 5,8%. Tot slot was het rendement op de hypotheekbeleggingen 3,1%.

Alternatieve categorieën

De beleggingen in niet-genoteerd vastgoed en infrastructuur lieten een gemengd beeld zien. Niet-genoteerde infrastructuur realiseerde een duidelijk positief rendement van 10,4%. Niet-genoteerde vastgoedbeleggingen realiseerde een negatief resultaat van -8,4% mede onder invloed van afwaarderingen als gevolg van de hogere renteniveaus.

6.2 Ontwikkeling portefeuille

De waarde van de portefeuille en de verdeling van het vermogen over de verschillende beleggingscategorieën aan het begin en einde van het jaar wordt weergegeven in de toelichting op de balans. Ten opzichte van ultimo 2022 heeft het belegde vermogen een stijging van ruim € 0,8 miljard laten zien, van € 4.642 miljoen ultimo 2022 naar € 5.398 miljoen per ultimo 2023. Het rendement van de totale portefeuille was positief over 2023 (+8,3%). De rendementsportefeuille steeg met +10,8% in waarde, het rendement van de matchingportefeuille was beperkt negatief (rendement -0,01%). Deze portefeuille heeft als doel een deel van de rentegevoeligheid van de toekomstige pensioenuitkeringen af te dekken. Per saldo had de daling van de kapitaalmarktrente in 2023 een negatief effect op de financiële positie van het pensioenfonds, maar dit werd meer dan gecompenseerd door het rendement van de beleggingsportefeuille. Naast het collectief beheerd fondsvermogen, beheert het fonds een excedentregeling voor risico van de deelnemers ter grootte van € 13,7 miljoen per ultimo 2023. Het rendement van de excedentregeling was positief over 2023 (+5,9%).

6.3 Portefeuillebeheer

Het fonds heeft het beheer van de integrale beleggingsportefeuille inclusief (aansturing van de) afdekking van rente- en valutarisico uitbesteed aan de fiduciair manager. De fiduciair manager beheert de integrale portefeuille (onderverdeeld in een matching- en een rendementsportefeuille) conform de met het fonds overeengekomen beleggingsrichtlijnen. De matchingportefeuille heeft het doel om een deel van het renterisico van de verplichtingen af te dekken en bestaat uit staatsobligaties en renteswaps. Het beleid van het fonds in 2023 was om 60% van het renterisico af te dekken.

De rendementsportefeuille heeft tot doel om op lange termijn een additioneel rendement ten opzichte van de verplichtingen te genereren. Per 31 januari 2023 is de portefeuille geheralloceerd naar de normwegingen zoals onder sectie Normportefeuille is weergegeven. De marktontwikkelingen in 2023 hebben ertoe geleid dat de bandbreedtes voor de feitelijke matching- en rendementsportefeuille éénmalig is overschreden: door marktontwikkelingen was de allocatie naar de matchingportefeuille onder en de rendementsportefeuille boven de gestelde bandbreedte gekomen. De fiduciair manager heeft conform het daartoe afgesproken proces de allocaties naar de matching- en de rendementsportefeuille weer binnen de afgesproken bandbreedtes gebracht.

Van de rendementsportefeuille wordt ongeveer 85% belegd in ontwikkelde landen en 15% in opkomende landen. Het liquide deel van de portefeuille wordt voornamelijk passief belegd.

De bewaarneming van de pensioenfondsbeleggingen wordt uitgevoerd door Northern Trust.

6.4 Strategisch beleggingsbeleid

In 2021 is een Asset Liability Management (ALM) studie uitgevoerd ter ondersteuning van de risicohouding en het strategische beleggingsbeleid. Het strategisch beleggingsbeleid is in 2022 door het bestuur opnieuw vastgesteld en in 2023 ongewijzigd voortgezet. De normverhouding tussen de matching- en rendementsportefeuille is vastgesteld op 32%/68%. De renteafdekking is vastgesteld op 60% op basis van de swapcurve. Het bestuur heeft hiertoe besloten om zo de financiële positie beter te beschermen tegen de negatieve impact van rentebewegingen.

6.5 Normportefeuille

In het beleggingsbeleid van 2023 zijn ten opzichte van het beleid in 2022 beperkte wijzigingen doorgevoerd binnen de rendementsportefeuille:

- De normweging naar niet-genoteerd onroerend goed verhoogd van 9% naar 10%.
- De normweging van onderhandse bedrijfsleningen is verhoogd van 4% naar 5%
- De normweging naar bedrijfsobligaties is verlaagd van 15% naar 13%

Met deze aanpassingen is de normallocatie voor 2023 in lijn gebracht met de strategische normweging. De eerdere afwijkingen tussen beide was gemotiveerd door het illiquide karakter van deze beleggingen en de daaruit volgende doorlooptijd om het gecommiteerde kapitaal te kunnen beleggen.

Onderstaand zijn de normwegingen per categorie weergegeven en ter indicatie tevens de wegingen per ultimo 2023.

Normwegingen	Normweging 2023	Weging per ultimo 2023
Matchingportefeuille	32,0%	34,2%
Rendementsportefeuille	68,0%	65,8%
Totale portefeuille	100,0%	100,0%
Normwegingen rendementsportefeuille		
Vastrentende waarden bedrijfsobligaties	13,0%	10,3%
Vastrentende waarden hypotheek (NH)	10,0%	9,7%
Vastrentende waarden hoogrentend	17,0%	17,6%
– Hoogrentende landen (EMD)	5,0%	4,4%
– Onderhandse leningen (Direct Lending)	5,0%	6,5%
– Alternative credit	7,0%	6,7%
Aandelen ontwikkelde landen	30,0%	34,2%
Aandelen opkomende landen	10,0%	8,5%
Private Equity	0,0%	0,1%
Infrastructuur	5,0%	5,6%
Onroerend Goed	15,0%	13,2%
– Beursgenoteerd Onroerend Goed	5,0%	3,6%
– Niet-beursgenoteerd Onroerend Goed (OG)	10,0%	9,6%
Liquiditeiten	0%	0,4%
Valuta-afdekking	0%	0,4%
Totaal rendementsportefeuille	100%	100%

De Normwegingen zijn 2023 binnen de bandbreedtes van het strategisch beleggingsbeleid.

6.6 Risicoafdekking

De twee belangrijke risico's die in de beleggingsportefeuille worden afgedekt zijn het renterisico en het valutarisico.

Renterisico

Het renterisico is het risico dat het fonds loopt via de waardering van haar technische voorzieningen ('verplichtingen') bij veranderingen in de rente. Hiertoe voert het fonds een renteafdeckingsbeleid waarbij (een deel van) dit risico met behulp van rentegevoelige instrumenten wordt afgedekt. Het fonds heeft met betrekking tot de renteafdekking strategisch een constante renteafdekking in de normportefeuille van 60% van de rentegevoeligheid van de verplichtingen. Het bestuur heeft hiertoe besloten om de financiële positie van het fonds te beschermen tegen een verslechtering als gevolg van rentebewegingen.

De afdekking heeft grotendeels plaatsgevonden met behulp van vastrentende beleggingen in de matchingportefeuille middels een mandaat bij een LDI manager, BlackRock.

De gerealiseerde (ex-post) renteafdekking bedroeg uiteindelijk circa 68%. Dit is berekend door het resultaat op de vastrentende beleggingen te relateren aan delen door het resultaat op de op norm afgedekte verplichtingen op basis van swap (€ 196 miljoen versus € 173 miljoen). Per saldo was dit gunstig voor het fonds, bij een perfecte afdekking zou het resultaat € 23 miljoen lager zijn geweest. De afwijking tussen de ex-ante afdekking en de ex-post afdekking is met name te relateren aan de gedaalde spreads van bedrijfsobligaties versus de euro swaprente voor de obligaties die bijdragen aan de renteafdekking.

Valutarisico

Valutarisico ontstaat op het moment dat er belegd wordt in beleggingen die gevoelig zijn voor een andere valuta dan de euro. Om dit risico te beperken of mitigeren is het mogelijk dit risico af te dekken. Het valutarisico op de Amerikaanse dollar, het Britse pond en de Japanse yen wordt voor 75% afgedekt. Het valutarisico als gevolg van de beleggingen in aandelen en obligaties in opkomende markten (genoteerd in lokale valuta) wordt niet afgedekt.

De Amerikaanse dollar daalde gedurende 2023 circa 3% versus de euro, de Japanse yen daalde met ongeveer 11% in waarde versus de euro. Het Britse pond daarentegen steeg met 2% in waarde ten opzichte van de euro. Gegeven de grotere omvang (in euro) van de dollarafdekking in vergelijking tot de afdekking van beide andere valuta heeft het afdekken van valutarisico in 2023 per saldo positief uitgedrukt, het fonds was beschermd tegen een valutadaling.

Het resultaat van de rendementsportefeuille van het fonds was in 2023 voor en na het afdekken van valutarisico respectievelijk 10,3% en 10,8%.

6.7 Resultaat

In onderstaande tabel staan de portefeuillerendementen (na kosten) afgezet tegen de benchmarkresultaten.

Rendementen (%)	Totale portefeuille	Benchmark
2023	8,3%	8,5%
2022	-32,5%	-32,6%
2021	2,5%	2,5%
2020	8,8%	8,9%
2019	17,0%	17,2%
2018	-0,9%	-1,7%
3-jaars geannualiseerd	-9,1%	-9,1%
5-jaars geannualiseerd	-0,9%	-0,9%

De belangrijkste bijdrage aan de ontwikkeling van het rendement afgelopen jaar kwam van de rendementsportefeuille. Deze realiseerde in 2023 een rendement (na kosten) van +10,8%. De matchingportefeuille realiseerde een rendement van -0,01%. Per saldo veranderde de rente gedurende het jaar beperkt, binnen het jaar was wel de nodige beweging: de rente steeg gedurende een groot deel van het jaar gestaag, in het laatste kwartaal daalde deze om uiteindelijk met uitzondering van de korte rente onder het niveau van eind 2022 het jaar te eindigen.

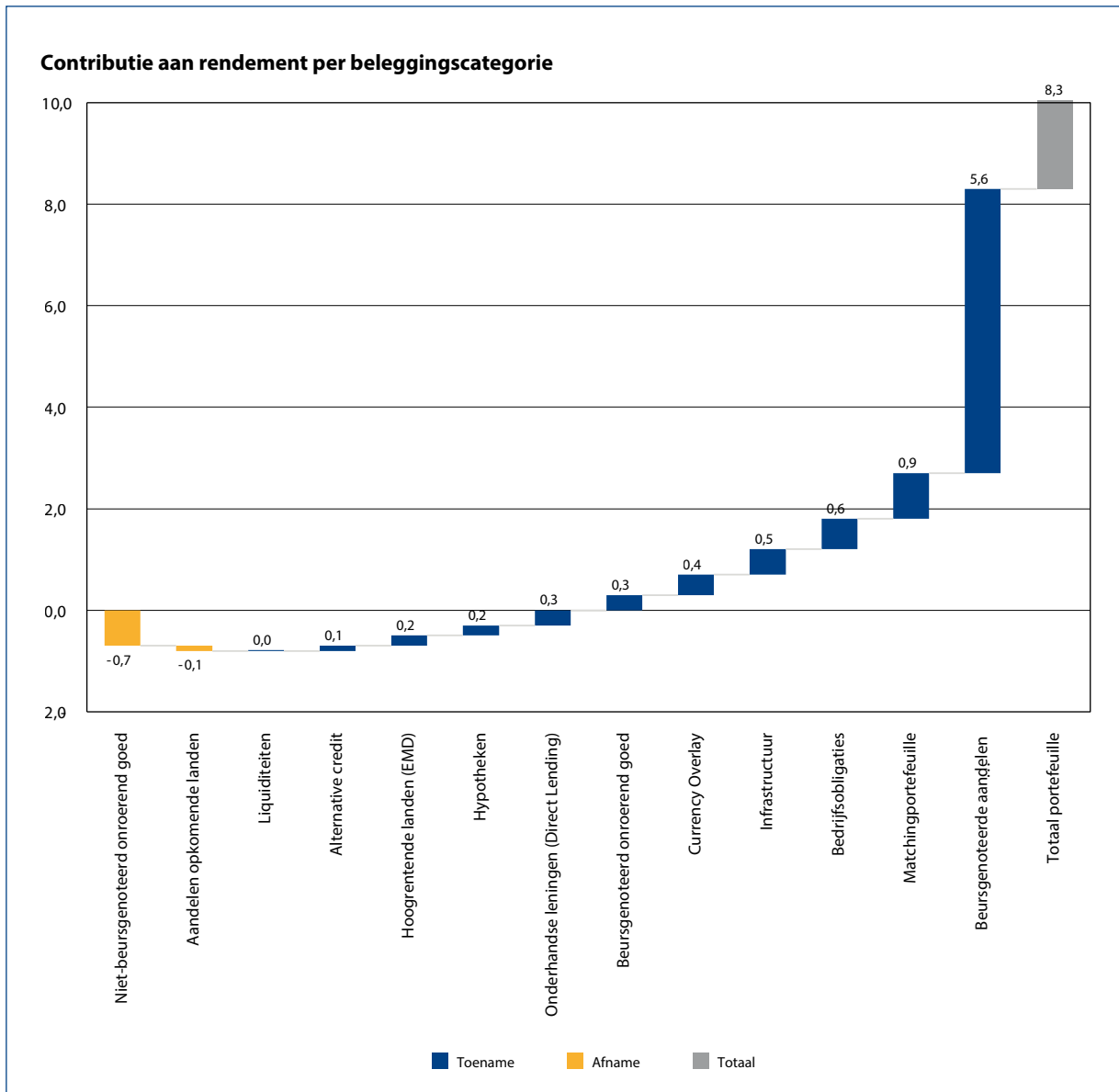
Het beleggingsresultaat van de rendementsportefeuille was +10,8%, bij een benchmarkrendement van +11,1%. Binnen de rendementsportefeuille stegen de meeste categorieën. Beursgenoteerde aandelen ontwikkelde markten stegen met +28,6% en hadden de grootste positieve bijdrage aan het rendement. Ook de vastrentende categorieën bedrijfsobligaties (+7,7%), hoogrentende landen (+6,8%), hypotheekleningen (+3,1%), onderhandse leningen (+5,8%) en alternative credit (+1,4%) stegen in waarde. Negatieve rendementen werden gerealiseerd in onroerend goed (-2,9%, met name door het niet-genoteerde deel) en aandelen opkomende landen (-1,0% rendement). Deze rendementen zijn te verklaren door de algemene marktontwikkelingen zoals nader toegelicht eerder in dit verslag.

De rendementsportefeuille bleef 0,3% achter bij de gehanteerde benchmark. De helft van dit resultaat is toe te schrijven aan het allocatie-effect: een verschil in allocatie naar individuele beleggingscategorieën in de portefeuille versus de benchmark. Dit resultaat wordt gedomineerd door een gemiddeld genomen kleine allocatie in de portefeuille naar kasgeld (versus 0% in de benchmark) in combinatie met de positieve rendement op bijna alle beleggingscategorieën. Om operationele redenen en kostenbeheersing kan soms een tijdelijke kaspositie in portefeuille wenselijk zijn. De andere helft van dit resultaat is het gevolg van het selectie-effect: een verschil in beleggingsrendement binnen beleggingscategorieën van de feitelijke beleggingen versus de gehanteerde categoriebenchmark. Dit effect wordt gedomineerd door de categorieën alternative credit en beursgenoteerde aandelen ontwikkelde markten. In de categorie alternative credit heeft het fonds bewust gekozen voor een conservatieve benadering. Dit betekent dat de kredietwaardigheid van de portefeuille beter is dan die van de gehanteerde benchmark. Dit resulteerde in 2023 in een lager rendement dan de gehanteerde benchmark. Binnen beursgenoteerde aandelen belegt het fonds via een passieve strategie. De gehanteerde benchmark houdt geen rekening met te betalen dividendbelasting, die voor de feitelijke portefeuille wel geldt en het achterblijvende rendement verklaart.

In de volgende tabel staan de rendementen per beleggingscategorie en daarachter de contributie van de beleggingscategorie aan het totaalrendement van 8,3%. Deze contributie wordt bepaald door het rendement van de categorie enerzijds en de weging van de categorie in de totale portefeuille anderzijds.

	Rendement	Contributie aan rendement
Niet-beursgenoteerd onroerend goed	-8,5%	-0,7%
Aandelen opkomende landen	-1,0%	-0,1%
Liquiditeiten	9,5%	0,0%
Alternative credit	1,4%	0,1%
Hoogrentende landen (EMD)	6,8%	0,2%
Hypotheke	3,1%	0,2%
Onderhandse leningen (Direct Lending)	5,8%	0,3%
Beursgenoteerd onroerend goed	16,7%	0,3%
Currency Overlay		0,4%
Infrastructuur	10,4%	0,5%
Bedrijfsobligaties	7,7%	0,6%
Matchingportefeuille	0,0%	0,9%
Beursgenoteerde aandelen ontwikkelde markten	28,6%	5,6%
Gemiddelde kolom rendement	8,3%	
Totaal kolom rendementscontributie		8,3%

Hieronder is in een grafiek weergegeven hoe de rendementen van de verschillende beleggingscategorieën bijdragen aan het totaalrendement.

Op vijfjaarsbasis heeft de portefeuille een rendement behaald van gemiddeld -0,9% per jaar. Dit resultaat wordt sterk gedomineerd door de behaalde resultaten in 2022. Dit gerealiseerde rendement is lager dan de langjarige verwachting van het jaarlijkse rendement uit de ALM-studie van 2021 (1,9%).

6.8 Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (MVB)

Het fonds staat net als haar deelnemers met beide benen in de samenleving. Het fonds ziet het ook als haar taak om via gericht beleid een positieve bijdrage te leveren aan de samenleving door maatschappelijk verantwoord te beleggen (MVB) omdat dit zowel de huidige als toekomstige deelnemers ten goede komt. Immers, een goede en zinvolle toekomst is niet alleen gebaat bij een goed pensioen, maar ook bij een duurzame, leefbare wereld.

De doelstellingen van het fonds op het gebied van maatschappelijk verantwoord beleggen zijn als volgt in het MVB-beleid vastgelegd:

1. BPFL streeft naar het vermijden van negatieve maatschappelijke impact;
2. Per 2050 moeten alle beleggingen klimaatneutraal zijn, conform het door BPFL onderschreven klimaatakkoord;
3. Het fonds wil bijdragen aan vier Sustainable Development Goals.
 - SDG 7: Betaalbare en duurzame energie;
 - SDG 8: Waardig werk en economische groei;
 - SDG 12: Verantwoorde consumptie en productie;
 - SDG 13: Klimaatactie.

Het fonds heeft in 2023 het MVB-beleid verder aangescherpt. Zo is beleid ontwikkeld of uitgebreid ten aanzien van biodiversiteit, engagement en duurzaamheidsrisico's.

In de implementatie van het MVB-beleid beoordeelt het fonds welke instrumenten binnen beleggingscategorieën moeten worden toegepast om de MVB-doelstellingen te realiseren. In het managerselectietraject wordt beoordeeld hoe de vermogensbeheerders MVB in het beleggingsproces integreren. De Beleggingsadvies Commissie blijft hier ook na selectie op toezien in de reguliere monitoring. De instrumenten die BPFL gebruikt bij de implementatie van MVB-beleid zijn screening, uitsluiting, best-in-class, positieve selectie, stemmen en engagement en impact beleggen. De Beleggingsadvies Commissie rapporteert aan het bestuur over de voortgang en behaalde resultaten. De deelnemers worden ook over de resultaten geïnformeerd in het MVB-jaarverslag.

BPFL houdt conform de Europese Sustainable Finance Disclosure Regulation-verordening (SFDR) binnen de beleggingscyclus ook rekening met ESG-risico's. We spreken van een ESG-risico als milieu- (Environmental) (E), sociale (S) en governance (G) duurzaamheidsfactoren kunnen leiden tot financiële, reputatie- of operationele schade voor BPFL of de maatschappij. Bij iedere stap, van de risicohouding en uitgangspunten tot monitoring en evaluatie, weegt het pensioenfonds de belangrijkste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren mee. Daarnaast zijn er ook wettelijke vereisten op het gebied van duurzaamheid waar BPFL aan dient te voldoen.

VLK IM verzorgt als fiduciair manager de uitvoering van het MVB-beleid met betrekking tot het doorlichten van de portefeuilles (screening), engagement en uitsluiting en het staat het fonds bij in de afwegingen om tot goede benchmarks te komen om MVB-beleid te kunnen implementeren. VLK IM monitort in dit kader ook de wijze waarop de vermogensbeheerders die het beleggingsbeleid voor het fonds uitvoeren invulling geven aan maatschappelijk verantwoord beleggen.

In 2023 is in diverse beleggingscategorieën voortgang gemaakt met implementatie van het MVB-beleid. In de categorieën hoogrentende landen en beursgenoteerd onroerend goed is de allocatie volledig overgegaan naar een beleggingsfonds dat een door het fonds geselecteerde index met MVB kenmerken passief volgt.

Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR)

Met ingang van 10 maart 2021 moeten pensioenfonds aan de belangrijkste regels van de Sustainable Finance Disclosure Regulation (hierna: SFDR) voldoen (level 1). Deze Europese verordening komt voort uit het 'Action Plan for Financing Sustainable Growth' van de Europese Commissie. Een deel van de meer gedetailleerde regelgeving, de Regulatory Technical Standards (RTS), is per 1 januari 2023 van kracht (level 2). Het doel van de verordening is om meer transparantie te creëren over de duurzaamheid van beleggingen.

Het pensioenfonds ziet de pensioenregeling en beleggingsportefeuille als een financieel product dat duurzaamheid promoot (het zogenaamde Artikel 8), maar waar het verbeteren van duurzaamheid niet de enige doelstelling is. Hiermee mogen we onze pensioenregeling 'lichtgroen' noemen.

Het Pensioenfonds heeft echter nog geen doelstelling vastgesteld ten aanzien van deze beleggingen en houdt geen rekening met de EU-criteria voor ecologisch duurzame economische activiteiten.

De template in Bijlage IV van de RTS moet worden gehanteerd in de jaarverslagen bij een artikel 8 (lichtgroen) geclassificeerde pensioenregeling.

7. Kosten vermogensbeheer en pensioenbeheer

7.1 Totale kosten vermogensbeheer

De totale kosten voor de uitvoering van het vermogensbeheer over 2023 bedragen € 26,1 miljoen (2022: € 31,9 miljoen). Dit bedrag is vastgesteld op look through basis en bestaat uit zowel directe kosten ('zichtbare' kosten, die het fonds op factuurbasis betaalt) als uit indirecte kosten ('niet zichtbare' kosten voor vermogensbeheer of transacties die verwerkt zijn in het rendement van het fonds). De totale kosten gerelateerd aan de omvang van de portefeuille zijn gedaald van 0,50% naar 0,46% van het belegd vermogen.

Kosten vermogens- beheer (%)	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017
Gemiddeld belegd vermogen (EUR mln.)	5.692	6.327	7.756	7.225	6.615	5.878	5.581
Beheerkosten inclusief performance gerelateerde kosten	0,33%	0,38%	0,29%	0,31%	0,33%	0,35%	0,31%
Overige kosten	0,03%	0,02%	0,02%	0,02%	0,02%	0,03%	0,02%
Totale kosten excl. transactiekosten	0,36%	0,40%	0,31%	0,33%	0,35%	0,37%	0,33%
Transactiekosten	0,10%	0,10%	0,02%	0,06%	0,05%	0,05%	0,07%
Totale kosten	0,46%	0,50%	0,33%	0,39%	0,40%	0,42%	0,40%

**Kosten vermogens-
beheer (EUR mln.)**

	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017
Beheerkosten inclusief performance gerelateerde kosten	18,9	24,1	22,3	22,2	22,1	20,5	17,4
Overige kosten	1,5	1,5	1,6	1,5	1,4	1,5	1,2
Totale kosten excl. transactiekosten	20,4	25,6	23,9	23,6	23,5	22,0	18,6
Transactiekosten	5,7	6,3	1,7	4,5	3,1	2,8	3,8
Totale kosten	26,1	31,9	25,7	28,1	26,6	24,8	22,4

De totale kosten vermogensbeheer (€ 26,1 miljoen) zijn te onderscheiden naar de volgende componenten:

- Beheerkosten (€ 18,9 miljoen): kosten voor het portefeuillebeheer door externe vermogensbeheerders (€ 15,5 miljoen) ¹⁾ en voor fiduciair management (€ 3,4 miljoen). Onderdeel van de kosten voor het portefeuillebeheer door externe vermogensbeheerders zijn ook de prestatie-gerelateerde vergoedingen gerelateerd aan diverse beleggingen (in totaal ter grootte van € 1,0 miljoen ofwel 0,02% van het gemiddelde belegde vermogen;
 - Infrastructuur: € 0,8 miljoen
 - Onderhandse leningen: € 0,2 miljoen
 - Private equity: € 0,02 miljoen
- Transactiekosten (€ 5,7 miljoen)¹⁾: brokerkosten en marktimpactkosten die gemaakt worden bij het doen van transacties;
- Overige kosten (€ 1,5 miljoen): kosten die zijn gemaakt voor de custodian, de beleggingsadministratie, advieskosten, de kosten voor het bestuursbureau en overige kosten.

1) Zie de tabel op de volgende pagina voor een uitsplitsing van deze kosten per beleggingscategorie.

De uitsplitsing van de beheerkosten per beleggingscategorie, exclusief algemene beheerkosten en overige kosten, en de rendementen na de indirecte kosten van de categorie, is als volgt:

Categorie	Beheer- kosten (EUR x1000)	Transactie kosten (EUR x 1000)	Totaal kosten (EUR x 1000)	Gemiddeld belegd vermogen (EUR x 1000)	Kosten als percentage gemiddeld belegd vermogen	Rende- menten
Vastrentende waarden	7.494	1.003	8.497	1.525.040	0,56%	5,5%
– Bedrijfsobligaties	225	246	471	446.307	0,11%	7,7%
– Hypotheken	1.080	–	1.080	389.724	0,28%	3,1%
– Hoogrentende landen (EMD)	171	757	928	161.304	0,58%	6,8%
– Onderhandse leningen (Direct Lending)	2.382	–	2.382	254.038	0,94%	5,8%
– Alternative credit	3.636	–	3.636	273.668	1,33%	1,4%
Aandelen	699	785	1.484	1.627.987	0,09%	21,3%
– Ontwikkelde landen	165	61	227	1.272.273	0,02%	28,6%
– Opkomende landen	534	724	1.257	355.715	0,35%	-1,0%
Private Equity	38	–	38	2.175	1,74%	-14,2%
Infrastructuur	3.565	1.894	5.459	247.201	2,21%	10,4%
Vastgoed	2.843	223	3.067	551.396	0,56%	-2,9%
– Beursgenoteerd	134	205	339	146.142	0,23%	16,7%
– Niet-beursgenoteerd	2.709	19	2.728	405.254	0,67%	-8,5%
Liquiditeiten	58	-8	49	91.392	0,05%	9,5%
Excedentregeling (voor risico deelnemers)	47	–	47	12.620	0,37%	10,8%
Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën excl. overlay	14.744	3.897	18.641	4.057.811	0,46%	
Kosten overlay beleggingen	775	1.831	2.606	1.634.535	0,16%	
Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën incl. overlay	15.519	5.728	21.247	5.692.346	0,37%	

7.2 Onderverdeling directe en indirecte kosten

In de volgende tabel zijn de kosten vermogensbeheer weergegeven, onderverdeeld in directe en indirecte kosten en uitgedrukt als percentage van het gemiddeld belegd vermogen:

Kosten vermogensbeheer 2023	Directe kosten (%)	Indirecte kosten (%)	Totale kosten (%)
Beheerkosten	0,08%	0,25%	0,33%
Transactiekosten	0,00%	0,10%	0,10%
Overige kosten	0,02%	0,00%	0,02%
Totale kosten	0,10%	0,35%	0,46%

De directe kosten zijn afgeleid van de kosten zoals deze ook in de jaarrekening naar voren komen en bedragen € 6,049 miljoen (2022: 5,728 miljoen). Voor een verdere specificatie wordt verwezen naar toelichting [9] in de toelichting op de staat van baten en lasten. Het gaat hierbij om daadwerkelijk afgerekende kosten. De directe kosten komen neer op 0,10 % van het gemiddeld belegd vermogen, hetgeen in mindering gebracht dient te worden op het bruto rendement om tot het netto rendement te komen.

De indirecte kosten zijn reeds verwerkt in het beleggingsrendement. Bij het vaststellen van deze kosten wordt evenals in voorgaande jaren gebruik gemaakt van schattingen.

- De indirecte beheerkosten worden geschat op basis van de Ongoing Charges Figures (OCFs) of Total Expense Ratio's (TERs) van de beleggingsfondsen in de portefeuille of andere contractuele afspraken vermenigvuldigd met het gemiddeld belegd vermogen per beleggingsfonds.
- Voor de indirecte transactiekosten wordt onder andere gebruik gemaakt van opgaves van vermogensbeheerders over kosten van transacties en schattingen op basis het transactievolume per beleggingscategorie, de gemiddelde transactiekosten en marktimact van de betreffende categorie.

De zienswijze van het bestuur op het onderwerp Uitvoeringskosten, is vastgelegd in de Verklaring inzake de Beleggingsbeginselen: kostenbewustzijn is belangrijk, maar alleen lage kosten zijn niet doorslaggevend voor beleggingskeuzes. In verband hiermee is er dan ook geen absoluut kostenplafond. Periodiek laat het bestuur het kostenniveau van het fonds benchmarken door een onafhankelijk instituut. Eind 2021 is deze benchmarking opnieuw uitgevoerd door IBI. De vermogensbeheerkosten van het fonds liggen in lijn met de IBI Kostenbenchmark.

7.3 Pensioenuitvoerings- en administratiekosten ¹⁾

Ook voor het uitvoeren van de pensioenregeling maakt ons fonds kosten. Naast de kosten van vermogensbeheer, die nader zijn toegelicht in de vorige paragraaf, is in deze paragraaf een rapportage over de kosten voor pensioenbeheer opgenomen. Onderstaand is in dit kader een overzicht van de kosten voor de uitvoering van de pensioenregeling opgenomen. De kosten worden gepresenteerd met inachtneming van de aanbevelingen van de Pensioenfederatie en AFM. Hierdoor kunnen de kosten die pensioenfondsen maken met elkaar worden vergeleken.

De kosten van pensioenbeheer bedragen voor 2023 € 12.656 (2022: € 10.630). Omgerekend is dit € 92 (2022: € 80) per actieve deelnemer en pensioengerechtigde.

¹⁾ Bedragen zijn inclusief BTW

	2023	2022
Administratiekosten regulier	7.260	6.880
Administratiekosten eenmalig	2.013	1.127
Toegerekende kosten aan DC regeling	-43	-49
Totaal administratiekosten	9.230	7.958
Governance	1.077	1.111
Controlekosten	171	169
Advieskosten	1.424	839
Overige kosten	754	553
Totaal pensioenuitvoerings- en administratiekosten	12.656	10.630
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten per (actieve en pensioengerechtigde) deelnemer	€ 92	€ 80

Om de kosten per deelnemer te berekenen is conform de aanbeveling van de Pensioenfederatie het aantal deelnemers gedefinieerd als de som van het aantal actieve deelnemers en pensioengerechtigden. Gewezen deelnemers tellen dus niet mee in deze berekening.

Ontwikkeling kosten afgelopen 5 jaar

	2023	2022	2021	2020	2019
Totaal genormaliseerde pensioenuitvoerings- en administratiekosten	€ 12.015	€ 10.333	€ 11.997	€ 8.914	€ 8.529
Kosten nazorg / transitie pensioenadministratie	€ -	€ -	€ -	€ -131	€ 1.823
Kosten nieuw pensioenstelsel ¹⁾	€ 641	€ 297	€ -	€ -	€ -
Totaal pensioenuitvoerings- en administratiekosten voor risico pensioenfonds (in duizenden euro)	€ 12.656	€ 10.630	€ 11.997	€ 8.783	€ 10.352
Aantal actieve deelnemers	108.921	106.030	98.938	100.720	95.953
Aantal pensioengerechtigden	28.318	27.116	25.449	24.406	22.767
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten per (actieve en pensioengerechtigde) deelnemer	€ 92	€ 80	€ 96	€ 70	€ 87
Genormaliseerde kosten (excl. transitiekosten) per deelnemer	€ 88	€ 78	€ 96	€ 71	€ 72

Toelichting ontwikkeling kosten pensioenbeheer

In 2023 zijn de nominale kosten toegenomen ten opzichte van 2022. Hierdoor zijn ook de kosten per deelnemer toegenomen ten opzichte van het verslagjaar 2022. In de kosten zijn ook de kosten als gevolg van de invoering van het nieuwe pensioenstelsel (NPS) opgenomen. De kosten NPS die door externe partijen in rekening zijn gebracht bedragen € 641 (2022: € 297). Zonder de hiervoor

¹⁾ Dit betreft alleen de kosten die door externe partijen in rekening zijn gebracht.

genoemde kosten NPS zouden de kosten per (actieve en pensioengerechtigde) deelnemer in 2023 zijn uitgekomen op € 88,- (2022: € 78,-).

De toename wordt voornamelijk veroorzaakt door een toename van de administratiekosten (met name door een toename van kleine waardeoverdrachten en extra kosten in verband met NPS (incl. datakwaliteitsonderzoek, omgang met klachten en DNB onderzoek) . Verder zijn ook de advieskosten toegenomen door extra kosten NPS. Kostenbeheersing en -reductie staan hoog in het vaandel van het bestuur. Voor een verdere specificatie wordt verwezen naar toelichting [22] in de toelichting op de staat van baten en lasten.

De ontwikkeling van de kosten op langere termijn wordt beïnvloed door het feit dat de kosten van de pensioenuitvoering sinds 1 januari 2015 worden verhoogd met BTW. Dit heeft geleid tot een duidelijke toename van de kosten vanaf die datum. Ons fonds is het niet eens met deze BTW heffing en heeft bezwaar ingediend bij de Belastingdienst. Het bezwaar van ons fonds is gebaseerd op het zogeheten ATP-arrest. Hierbij wordt betoogd dat bij ons fonds sprake is van collectief beheerd vermogen met het beleggingsrisico bij de deelnemers.

Deze procedure wordt landelijk door vele pensioenfondsen gevoerd. De bezwaarprocedure loopt inmiddels enkele jaren, de uitkomst is ongewis, maar ons fonds volhardt in zijn standpunt. Ons fonds is nog in afwachting van een reactie van de Belastingdienst.

Bezoldiging bestuursleden, Raad van Toezicht en verantwoordingsorgaan

In 2023 zijn onderstaande vergoedingen betaald. De vergoedingen zijn afgenomen ten opzichte van 2022. Een nadere toelichting is opgenomen onder "beloningsbeleid" op pagina 67.

	2023	2022
Bestuursvergoedingen	366	392
Vergoedingen Raad van Toezicht	50	50
Vergoedingen Verantwoordingsorgaan	40	30
Totaal	456	472

8. Actuariële analyse van het resultaat

De stijging van de dekkingsgraad van 4,7%-punt in 2023 volgt uit het positieve resultaat van 287.312 in het boekjaar. In 2022 was er een positief resultaat van 255.839. Bij de vaststelling van de technische voorziening worden aannames gedaan met betrekking tot sterftekansen, intrest en andere grondslagen. Omdat de werkelijkheid afwijkt van deze aannames, ontstaan resultaten ten gunste of ten laste van ons fonds. De volgende tabel biedt een overzicht van de resultaten, uitgesplitst naar oorzaak. In de opzet is zoveel mogelijk aangesloten bij het rapportageformat van de jaarstaten voor DNB. Een minteken geeft een verlies aan.

8.1 Actuariële analyse van het saldo

	2023	2022
Beleggingsresultaten	472.466	-2.600.696
Wijziging technische voorziening door rente ¹⁾	-312.038	2.968.232
Premies	108.446	-30.063
Waardeoverdrachten	2.676	-1.153
Kosten	600	-1.777
Uitkeringen	638	59
Sterfte	7.920	4.572
Arbeidsongeschiktheid	8.528	-117
Reguliere mutaties	300	-222
Toeslagverlening	0	0
Overige (incidentele) mutaties technische voorzieningen	-2.100	-82.896
Inkoop nieuwe aanspraken uhv VPL	-707	38
Andere oorzaken	583	-138
	287.312	255.839

Onderstaand worden de belangrijkste resultaatbronnen toegelicht.

Beleggingsresultaten / Wijziging technische voorziening door rente

De beleggingsresultaten bestaan uit het directe rendement op de beleggingen (intrest en dividend) en het indirecte rendement op de beleggingen, verminderd met de beleggingskosten. Deze beleggingsopbrengsten (472.466 positief) worden geacht beschikbaar te zijn voor de financiering van de benodigde intresttoevoeging aan de technische voorziening en de wijziging van de technische voorziening die volgt uit de wijziging van de rentetermijnstructuur (312.038 negatief).

¹⁾ Dit betreft de benodigde intresttoevoeging aan de technische voorziening en de wijziging van de technische voorziening die volgt uit de wijziging van de rentetermijnstructuur.

Premie

Het resultaat op premie bestaat uit de ontvangen premie (359.906) en de premie die benodigd is voor pensioenopbouw (251.460). Ons fonds maakt gebruik van premiedemping, waardoor de feitelijke premie nu lager uitvalt dan toevoeging aan de voorziening.

Conform de afspraken in het uitvoeringsreglement ontvangt het pensioenfonds van de aangesloten ondernemingen een periodieke bijdrage die beschikbaar is voor de financiering van:

- de koopsom voor de pensioenopbouw van de actieven in het boekjaar;
- de premies die benodigd zijn voor het overlijdensrisico voor niet-gefinancierd partnerpensioen;
- de premies die benodigd zijn ter dekking van het arbeidsongeschiktheidsrisico;
- de opslag voor de dekking van de directe uitvoeringskosten en de toekomstige kosten.

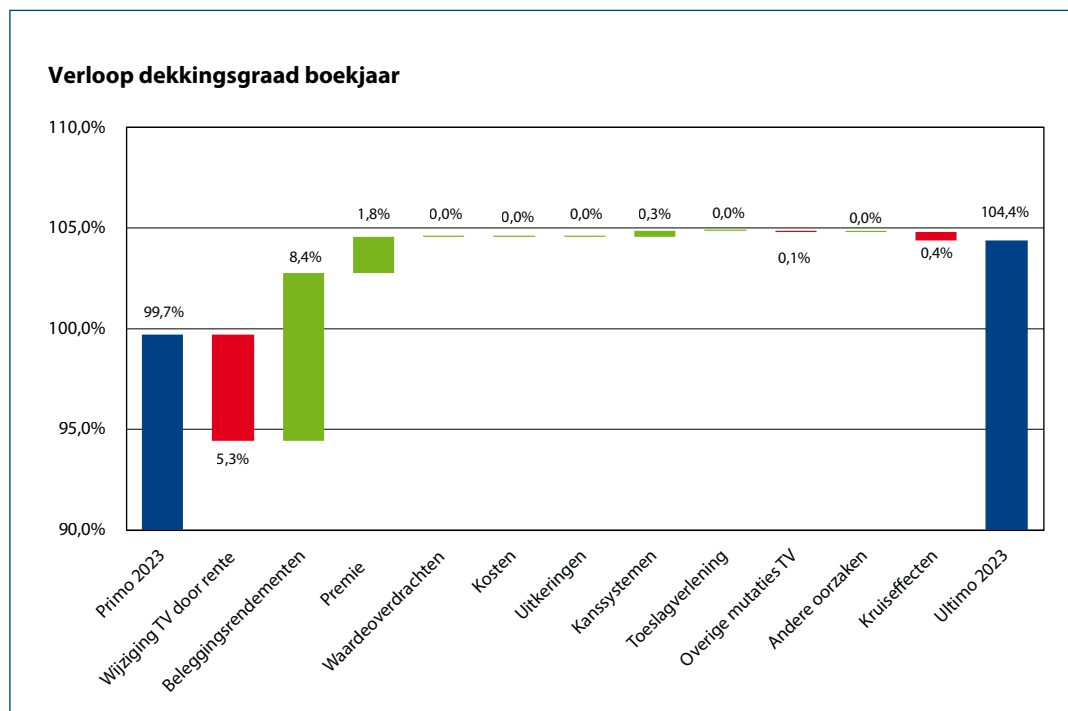
De ontvangen reguliere premie in 2023 bedraagt 27,6% van de pensioengrondslagsom.

De component "benodigd voor pensioenopbouw" wordt gebaseerd op de rentetermijnstructuur primo boekjaar.

Toeslagverlening

Het bestuur heeft met het oog op de geplande overgang naar het nieuwe pensioenstelsel per 1 januari 2025, in 2023 besloten gebruik te maken van het transitie-FTK. Binnen het transitie-FTK worden de huidige spelregels onder voorwaarden met het oog op deze overgang al wat versoepeld. Het gaat dan om de regels wanneer de pensioenen verlaagd moeten worden en verhoogd kunnen worden. Voor ons fonds zorgt de keuze voor het transitie-FTK ervoor dat een verlaging van de pensioenen eind 2023 niet nodig is. Onder de huidige regels van het FTK, was een verlaging van de pensioenen ook niet nodig geweest. Voor het bestuur geldt het doorvoeren van een verlaging op de pensioenen als een ultimatum remedium.

De invloed van het resultaat op de dekkingsgraad is in de volgende grafiek weergegeven en uitgesplitst naar mutatie-oorzaak.

Ten aanzien van het verloop van de dekkingsgraad dient te worden opgemerkt dat alle procentuele resultaten individueel berekend zijn als mutatie ten opzichte van de financiële positie primo jaar. De component “kruiseffecten” is de saldopost in het verloop. De saldopost is klein.

Uit de grafiek blijkt dat met name de componenten “Wijziging TV door rente” en “Beleggingsrendementen”, samen met “Premie” verantwoordelijk zijn voor de stijging van de dekkingsgraad. De beleggingsresultaten worden toegelicht in hoofdstuk 6.7

8.2 Deelnemersbestand (Aantallen)

Verloop 2023	Actieve deelnemers	Gewezen deelnemers	Pensioen-gerechtigden	Totaal
Stand per 31 december 2022	106.030	194.910	27.116	328.056
Mutaties door:				
Nieuwe toetredingen	55.088	-458	0	54.630
Ontslag met premievrije aanspraak	-56.180	56.180	0	0
Waardeoverdracht	0	-22.239	0	-22.239
Ingang pensioen	-440	-1.868	3.040	732
Overlijden	-117	-572	-936	-1.625
Afkoop	0	-4	-846	-850
Andere oorzaken / correctie dubbeltellingen ¹⁾	4.540	-17.061	-56	-12.577
Mutaties per saldo	2.891	13.978	1.202	18.071
Stand per 31 december 2023	108.921 ²⁾	208.888	28.318 ³⁾	346.127
Verloop 2022				
Stand per 31 december 2021	98.938	184.982	25.449	309.369
Mutaties door:				
Nieuwe toetredingen	50.810	-518	0	50.292
Ontslag met premievrije aanspraak	-47.927	47.927	0	0
Waardeoverdracht	0	-19.074	0	-19.074
Ingang pensioen	-454	-2.119	3.383	810
Overlijden	-136	-499	-817	-1.452
Afkoop	0	-2	-850	-852
Andere oorzaken / correctie dubbeltellingen	4.799	-15.787	-49	-11.037
Mutaties per saldo	7.092	9.928	1.667	18.687
Stand per 31 december 2022	106.030 ⁴⁾	194.910	27.116 ⁵⁾	328.056

1) Andere oorzaken betreft mutaties die niet onder de "reguliere mutaties" vallen zoals bijvoorbeeld afwaardering kleine pensioenen, herintreders (verschuiving tussen de categorieën actieve en gewezen deelnemers), echtscheidingen, huwen/samenwonen, nabestaandenpensioenen.

2) Inclusief 3.842 deelnemers met (gedeeltelijke) vrijstelling van premiebetaling.

3) Waarvan 2.838 pensioengerechtigden met een niet opgevraagd pensioen.

4) Inclusief 3.635 deelnemers met (gedeeltelijke) vrijstelling van premiebetaling.

5) Waarvan 2.394 pensioengerechtigden met een niet opgevraagd pensioen.

Specificatie pensioengerechtigden

	2023	2022
Ouderdompensioen	22.428	21.402
Nabestaandenpensioen	5.558	5.374
Wezenpensioen	332	340
Totaal	28.318	27.116

9. Communicatie

De Pensioen en communicatiecommissie adviseert het bestuur over de communicatie van ons fonds met alle belanghebbenden: actieve en gewezen deelnemers, pensioengerechtigden en aangesloten werkgevers.

De Pensioen en communicatiecommissie ontwikkelt het communicatiebeleid en geeft sturing aan de uitvoering. Eind 2020 heeft het bestuur een communicatiebeleidsplan vastgesteld voor 2021 - 2023. In verband met de overstap naar de nieuwe pensioenregeling per 1 januari 2025, hebben we besloten om de looptijd van het communicatiebeleidsplan met 1 jaar te verlengen. In 2024 maken we een nieuw communicatiebeleidsplan voor de periode vanaf 1 januari 2025. Voor de uitvoering maken we elk jaar een communicatiejaarplan opgesteld. Dat is ook voor 2023 gebeurd.

Communicatie over pensioen is met de komst van het nieuwe pensioenstelsel belangrijker dan ooit. Ons fonds neemt de wensen van de eerder genoemde belanghebbenden hierbij zeer ter harte en deze maken onderdeel uit van de te maken (communicatieve) keuzes. Ons fonds biedt digitaal gemak en maakt pensioen persoonlijk. Zo'n toegankelijke en persoonlijke aanpak zorgt voor meer verbinding en vertrouwen.

Communicatie nieuw pensioenstelsel

Ons fonds wil per 1 januari 2025 overstappen op de nieuwe pensioenregeling. Het jaar 2023 stond qua communicatie in het teken van de voorbereidingen hierop.

- Communicatieplan nieuw pensioenstelsel
Ons fonds ontwikkelde in 2023 het communicatieplan voor de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel. In dit communicatieplan staat hoe wij onze actieve en gewezen deelnemers, pensioengerechtigden en aangesloten werkgevers gaan informeren over onze nieuwe pensioenregeling. Dit communicatieplan is getoetst aan bij de richtlijnen van de Pensioenfederatie en de Autoriteit Financiële Markten (AFM) en sluit aan bij ons huidige communicatiebeleidsplan. Het communicatieplan is onderdeel van het implementatieplan en wordt beoordeeld door de AFM.
- Communicatie nieuwe pensioenregeling: bewust worden en oriënteren
Ons fonds heeft de communicatie over de nieuwe pensioenregeling in het communicatieplan in drie fases onderverdeeld. Het jaar 2023 stond in het teken van de eerste fase: bewust worden en oriënteren. Ons doel was om de belanghebbenden bewust te maken van de komst van een nieuwe pensioenregeling en een eerste oriëntatie daarop. Belangrijke wijzigingen hebben we hoogover in de communicatie al aangestipt en uitgelegd. Denk aan: we gaan van aanspraak naar een persoonlijke pensioenpot en het pensioen gaat meer meebewegen met de economie.
- Eerste webinar nieuw pensioenstelsel voor werkgevers
Onderdeel van de communicatie over de nieuwe pensioenregeling in de eerste fase, was een webinar voor werkgevers op 6 juli 2023. Daarin vertelden we wat het nieuwe pensioenstelsel betekent voor onze nieuwe pensioenregeling. 127 werkgevers namen deel aan het webinar. Zij waren heel positief en stelden veel vragen. Op basis van het webinar zijn 11 korte video's gemaakt die via onze website beschikbaar zijn.

Communicatie onderwerpen 2023

Daarnaast hadden de volgende onderwerpen in de communicatie onze aandacht:

- Keuzebegeleiding

Vanaf 1 juli 2023 is de open norm keuzebegeleiding ingegaan. Dit is onderdeel van de Wet toekomst pensioenen. Dit betekent dat pensioenfondsen hun deelnemers in staat moeten stellen om passende keuzes te maken over hun pensioen. Pensioenfondsen dienen daarbij een zorgambitie te formuleren. Ons fonds heeft deze zorgambitie in 2023 vastgesteld en deze luidt als volgt:

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Levensmiddelenbedrijf (BPFL) wil deelnemers in zijn algemeenheid zo breed mogelijk informeren en zo goed mogelijk meenemen bij de keuzes die ze kunnen maken rondom hun pensioen bij het fonds. Dat begint bij het tijdig aanbieden van de juiste informatie. BPFL hecht veel waarde aan de evenwichtigheid van de informatie. We informeren dus niet alleen over welke keuzes er zijn, maar ook wat de gevolgen zijn van deze keuze. We communiceren daarbij voor- én nadelen van de te maken keuzes en motiveren de deelnemer om te handelen.

BPFL is een digitaal fonds en zet online tools in die helpen bij het maken van keuzes, zoals Mijn Pensioenplan en de Pensioenschets. Maar er is ook persoonlijk contact mogelijk indien gewenst en waar dat nodig is. We zetten de werkgevers in als intermediair en ook de medewerkers van het klantcontactcenter staan voor de deelnemers klaar.

Deze zorgambitie is vastgesteld voor de periode tot de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel (1 januari 2025). In 2024 wil het fonds de zorgambitie vaststellen die past bij de nieuwe pensioenregeling.

- Communicatie financiële situatie en geen verhoging van de pensioenen

Ons fonds publiceert elke maand de actuele dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad op de website, zodat (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden op de hoogte blijven van onze financiële situatie. Ons fonds verklaart daarbij ook waarom de dekkingsgraad de laatste maand is gestegen of gedaald en legt uit wat de gevolgen voor het pensioen van de deelnemer (kunnen) zijn.

Eind 2023 zijn de belanghebbenden geïnformeerd dat het niet mogelijk was om de pensioenen per 1 januari 2024 te verhogen. Een verlaging van de pensioenen was gelukkig ook niet nodig. Ons fonds heeft in 2023 gebruikt gemaakt van nieuwe tijdelijke wettelijke regels voor het verhogen en verlagen van het pensioen. We besteedden in de communicatie aandacht aan de voor- en nadelen van deze regels en legden uit waarom we het evenwichtig vinden om van deze regels gebruik te maken.

- Pensioenopbouw vanaf 18 jaar

Vanaf 1 januari 2024 bouwen werknemers al vanaf 18 jaar pensioen op bij ons fonds. Dat is geregeld in de nieuwe pensioenwet. Voorheen was dit bij ons fonds vanaf 21 jaar. In 2023 informeerden we werkgevers over deze wijziging en activeerden we hen om alle werknemers vanaf 18 jaar bij ons aan te melden. Via de website informeerden we ook deelnemers over hun pensioenopbouw. Begin 2024 ontvangen zij persoonlijk bericht.

Digitale ambitie

Ons fonds communiceert zoveel mogelijk digitaal. Daarom spannen we ons in om zoveel mogelijk e-mailadressen te verzamelen. In juni 2023 stuurden we een brief naar alle actieve en gewezen deelnemers en pensioengerechtigden waar we nog geen e-mailadres van hadden. In die brief gaven we aan dat de nieuwe pensioenwet was aangenomen en kondigden we de nieuwe pensioenregeling van ons fonds aan per 1 januari 2025. We deden nogmaals de oproep om het e-mailadres door te geven. Omdat we onze deelnemers dan nog beter en sneller kunnen informeren over de pensioenregeling. Deze actie leverde ongeveer 23.000 nieuwe e-mailadressen op.

We willen ook gaan inzetten op het vergroten van het aantal beschikbare telefoonnummers. In de digitale omgeving Mijn Pensioencijfers kunnen deelnemers hun telefoonnummer doorgeven.

Nieuw uiterlijk voor digitaal magazine J'ouw Dag

Zoals elk jaar kwam ook het digitale magazine J'ouw Dag 2x uit, in juli en december. In 2023 kreeg het magazine een nieuw, interactief jasje. Daardoor is het magazine nog aantrekkelijker om te lezen. Om deelnemers te activeren om het magazine te lezen, stuurden we een e-mailservice en plaatsten we een nieuwsbericht op de website. Daarnaast ontwikkelden we posters en berichten voor werkgevers om hen te helpen J'ouw Dag onder de aandacht van deelnemers te brengen.

Communicatiemiddelen

Naast bovengenoemde bijzonderheden in 2023, hebben we natuurlijk ook onze gebruikelijke communicatiemiddelen ingezet:

- actuele berichten via onze website;
- de online tools zoals Mijn Pensioencijfers, Mijn Pensioenplan en de Pensioenschets;
- 4x per jaar een digitale nieuwsbrief voor de werkgevers;
- 2x per jaar een digitale nieuwsbrief voor actieve deelnemers en pensioengerechtigden;
- een verkort jaarverslag en een verkort jaarverslag maatschappelijk verantwoord beleggen, en
- e-mailservices als de actualiteit daarom vraagt.

10. Externe ontwikkelingen

10.1 Voorbereiding transitie naar een nieuw pensioenstelsel

Op 5 juni 2019 is door werkgevers, vakbonden en kabinet een landelijk pensioenakkoord gesloten.

In de zomer van 2020 hebben het kabinet en sociale partners overstemming bereikt over de uitwerking van het pensioenakkoord uit 2019. Hiermee kwam de weg vrij om te komen tot een nieuw pensioenstelsel, dat uiterlijk 1 januari 2028 in werking moet treden. Belangrijke elementen uit het huidige pensioenstelsel blijven in het nieuwe stelsel behouden, zoals de verplichtstelling, collectieve risicodeling en fiscale facilitering door de overheid.

Nu de hoofdlijnen van het pensioenstelsel nader zijn uitgewerkt, is ons fonds gestart met de voorbereidingen op de transitie naar het nieuwe stelsel.

De ontwikkelingen rondom het nieuwe pensioenstelsel zijn en blijven een belangrijk onderwerp van onderzoek en discussie binnen ons fonds. Het bestuur volgt deze ontwikkelingen actief en is onder andere via de Pensioenfederatie bij het onderwerp betrokken. Reeds in 2019 heeft het bestuur extra studies uitgevoerd naar het nieuwe pensioencontract. Het afschaffen van de doorsneesystematiek vormt een belangrijk aandachtspunt voor ons fonds. Dit in verband met het relatief jonge deelnemersbestand van ons fonds en de grote in- en uitstroom van jonge deelnemers. Bestuur en sociale partners werken bij het invoeren van het nieuwe pensioenstelsel samen in een gedegen projectstructuur. De stakeholders zijn zoveel mogelijk meegenomen in de ontwikkelingen. Ook in 2023 is veelvuldig met sociale partners gesproken over de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel. De beoogde transitiedatum is 1 januari 2025.

Afgelopen jaar zijn al afspraken gemaakt met de sociale partners en de uitgangspunten voor de nieuwe pensioenregeling vastgelegd. Na diverse berekeningen en scenario's bekeken te hebben is er gekozen voor een solidaire premieregeling. Sociale partners vinden de verzorgingsgedachte binnen de pensioenregeling belangrijk; de solidaire premieregeling biedt hiervoor de meeste mogelijkheden. De twee belangrijkste kenmerken zijn het collectieve beleggingsbeleid, waarbij rekening wordt gehouden met de diverse leeftijdsgroepen en anderzijds de solidariteitsreserve die het fonds kan gebruiken om te voorkomen dat de ingegane pensioenen omlaag gaan. De afspraken zijn vastgelegd in het transitieplan dat op onze website beschikbaar is gesteld in januari 2024 voor de deelnemer, gewezen deelnemer, gewezen partner en pensioengerechtigde. Het fonds heeft de besluiten over onder meer de evenwichtigheid en uitvoerbaarheid van door sociale partners in het transitieplan opgenomen wensen en doelen vastgelegd in het implementatieplan.

10.2 Vervallen zeer kleine pensioenen (€2,00 bruto per jaar of minder)

De totale waarde van de in dit boekjaar vervallen zeer kleine pensioenaanspraken bedraagt € 25.273,-. De vrijval in de voorziening die het gevolg is van het vervallen van de zeer kleine pensioenaanspraken wordt toegevoegd aan de algemene middelen van het pensioenfonds en komt daarmee ten goede aan het collectief.

10.3 Wetgeving en inwerkingtreding uitgesteld

Het bestuur heeft zich in het verslagjaar wederom voorbereid op de Wet verdeling pensioenrechten bij scheiding 2022 en de Wet bedrag ineens, RVU en verlofsparen zijn regelmatig ter sprake geweest in de diverse commissies. De behandeling van deze wetgeving dan wel de implementatie is echter diverse malen uitgesteld. Het voorstel voor Wet pensioenverdeling bij scheiding 2022 moet nog altijd behandeld worden door het Parlement. De wet zal naar verwachting op 1 januari 2028 in werking treden.

De Wet Bedrag ineens, RVU en verlofsparen is inmiddels in het Staatsblad gepubliceerd.

Het voorstel tot aanpassing van het onderdeel 'uitkering bedrag ineens' uit de 'Wet uitkering bedrag ineens, RVU en verlofsparen' voor degenen die hun pensioen op de AOW-leeftijd laten ingaan zou op 1 juli 2023 van kracht worden. Omdat het voorstel in 2023 niet is behandeld door het Parlement is de ingangsdatum afhankelijk gemaakt van de afronding van de parlementaire behandeling en op 1 juli of 1 januari na zes maanden na afronding gesteld.

Het onderdeel 'bedrag ineens', is uitgesteld en de beoogde inwerkingtredingsdatum is 1 januari 2025.

Code Pensioenfondsen

Op 1 januari 2024 is de herziene Code Pensioenfondsen 2024 in werking getreden. Het pensioenfonds dient in 2024 aan de wijzigingen te voldoen en hierover in het jaarverslag over 2024 te rapporteren. In dit jaarverslag toetst het bestuur zich aan de Code Pensioenfondsen 2018.

DORA

Op 17 januari 2023 is de Verordening betreffende de digitale operationele weerbaarheid voor de financiële sector, (ook wel 'Digital Operational Resilience Act', of DORA) van kracht geworden. In 2024 treft het pensioenfonds: voorbereidingen om aan DORA te kunnen voldoen op 17 januari 2025.

GIP

Op 1 januari 2024 is de Geschillen Instantie Pensioenfondsen gestart. Geschillen tussen een deelnemer en een pensioenfonds kunnen ter bemiddeling of beslechting bij GIP worden voorgelegd. Hierover wordt in jaarverslag over verslagjaar 2024 gerapporteerd.

UPO

De UPO-modellen zijn in 2023 op enkele punten gewijzigd. Ook na inwerkingtreding van de Wet toekomst pensioenen op 1 juli 2023 blijft het gebruik hiervan voorgeschreven.

Informatie over duurzaamheid

Vanaf 2024 dienen pensioenfondsen die duurzaamheid promoten (artikel 8) en pensioenfondsen die duurzaamheid nastreven (artikel 9) in hun jaarverslagen informatie te verschaffen met gebruik van templates die zijn voorgeschreven door de Europese Commissie. De Europese Commissie heeft deze voor het laatst op 20 februari 2023 aangepast.

10.4 Onvindbare Deelnemers

In juni 2022 heeft de Pensioenfederatie ons fonds geïnformeerd over het project 'spoorloze deelnemers'. Het doel van dit project is om onvindbare deelnemers op te sporen. De Sociale Verzekeringsbank (SVB) heeft een systeem ontwikkeld dat slim kan zoeken op naam. Verschillen in schrijfwijze van namen kunnen dan in combinatie met de geboortedatum toch leiden tot een mogelijk juiste persoon. In een eerdere pilot leidde dat al tot 13 procent match. Nu al hebben meer dan 120 pensioenfondsen aangegeven hier gebruik van te willen maken. Ons fonds heeft de overeenkomst met de Sociale Verzekeringsbank getekend en alle voorbereidingen getroffen voor de aanlevering van alle noodzakelijke gegevens. De SVB heeft aangegeven dat de aanlevering van het bestand naar verwachting in het eerste kwartaal van 2024 kan plaatsvinden.

10.5 Keuzebegeleiding

Met de Wet toekomst pensioenen per 1 juli 2023 is ook de Open Norm keuzebegeleiding ingegaan.

In het AZL Dashboard Keuzebegeleiding is opgenomen hoe de keuzeomgeving eruit ziet en op welke wijze deze invulling geeft aan de Open Norm. In het AZL Dashboard Keuzebegeleiding zijn de keuzemomenten, keuzemogelijkheden en bestaande begeleidingsmiddelen voor het fonds in kaart gebracht en vervolgens is de zorgambitie in keuzebegeleiding van ons fonds vastgesteld.

10.6 Open norm activerend communiceren

Met de Wet toekomst pensioenen per 1 juli 2023 is ook de Open Norm activerend communiceren ingegaan. De communicatie is hierop nagelopen en aangepast indien nodig.

11. Governance

11.1 Organisatie

11.1.1 Bestuur

Het bestuur heeft in 2023 14 maal vergaderd. Het bestuur heeft vier keer met de raad van toezicht en drie keer met het verantwoordingsorgaan overlegd.

Samenstelling bestuur

Het bestuur was op 31 december 2023 als volgt samengesteld:

Werkgevers	Leeftijd	Benoemd per	Benoemd tot	Organisatie
De heer H.A. Breekveldt	62	1-8-2019	1-8-2027	VGL
Mevrouw L.T.M. de Leede	61	1-3-2019	1-3-2027	Vakcentrum
Mevrouw F. Mulder	56	1-9-2014	1-1-2026	Vakcentrum
heer P.J. Verhoog	58	1-8-2007	1-1-2024	VGL

Werknemers	Leeftijd	Benoemd per	Benoemd tot	Organisatie
De heer J.G. Seffinga	54	1-9-2012	1-1-2024	CNV
De heer D.H.M. Muusers	66	1-10-2014	1-1-2025	FNV
De heer M.L. Cardous	43	1-9-2021	1-9-2025	FNV

Pensioengerechtigden	Leeftijd	Benoemd per	Benoemd tot
De heer C.H.L.M. Filippini	70	1-9-2014	1-7-2026

Ieder bestuurslid wordt benoemd voor een periode van maximaal vier jaar en treedt af volgens een door het bestuur opgesteld rooster van aftreden. Vanaf 2014 kunnen afgetreden bestuursleden in beginsel maximaal twee keer voor een periode van vier jaar worden herbenoemd. Indien daar gegronde redenen voor zijn, kan een bestuurslid meer dan twee keer worden herbenoemd. Ter voorkoming van samenloop van einde termijnen zijn bij enkele bestuursleden kleine aanpassingen in de benoemingstermijnen doorgevoerd.

De heren Muusers en Verhoog waren respectievelijk werknemersvoorzitter en werkgeversvoorzitter. De heer Verhoog en Seffinga zijn per 1 januari 2024 afgetreden als bestuurslid. Mevrouw N. Poelgeest (50) is per 1 januari 2024 als nieuw werkgeversbestuurslid namens VGL toegetreden. Per 1 april 2024 vult mevrouw E. Heringa (35) de vacature die ontstond na het vertrek van de heer Seffinga in als werknemersbestuurslid namens CNV.

In maart 2023 heeft het bestuur besloten om vanuit de situatie van 10 bestuursleden terug te gaan naar 8 bestuursleden. Per 1 januari 2024 zijn de statuten aangepast en zijn er 9 bestuursleden waaronder een onafhankelijke voorzitter. Per 1 januari 2024 is de heer Bosman (58) als onafhankelijk voorzitter benoemd.

De belangrijkste onderwerpen die in 2023 in de bestuursvergaderingen aan de orde kwamen, zijn:

- De financiële positie van ons fonds en de voorbereiding voor de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel en alle voorbereidingen voor het bepalen van de uitgangspunten voor de nieuwe pensioenregeling.
- Actuele ontwikkelingen in de pensioensector:
 - Het nieuwe pensioenstelsel;
 - Het pensioenbeleid (waaronder premie- en toeslagbeleid);
 - Het beleggingsbeleid, waaronder maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB) en milieubeleid, sociaal beleid en goed ondernemingsbestuur, oftewel Environmental, Social and Governance (ESG);
 - Het communicatiebeleid;
 - Het aansluitingsbeleid;
 - Het uitbestedingsbeleid;
 - Het integraal risicomanagementbeleid;
 - De wijziging van fondsdocumenten zoals de ABTN, het huishoudelijk reglement en het pensioenreglement.
 - Het benoemen van Deloitte als nieuwe accountant.

Bestuurlijke commissies en interne organisatie

Het bestuur heeft een aantal bestuurlijke commissies ingesteld. Deze commissies doen vooral voorbereidend werk inzake kwesties waarover het bestuur een besluit neemt. In beperkte mate kunnen de commissies zelf besluiten nemen binnen kaders die zijn vastgesteld door het bestuur. De commissies gaan dieper in op de achtergronden en consequenties van te nemen beleidsbeslissingen en zij adviseren vervolgens het bestuur hierover.

In 2023 waren de volgende bestuurlijke commissies werkzaam:

11.1.2 Beleggingsadviescommissie

De beleggingsadviescommissie adviseert het bestuur over het beleggingsplan en de beleggingsrichtlijnen. Tevens adviseert en ondersteunt de commissie het bestuur in de breedste zin van het woord over zaken op het gebied van het beleggingsbeleid. De beleggingsadviescommissie adviseert het bestuur over zaken samenhangend met het beleggingsbeleid.

De commissie is gemandateerd binnen het kader van het door het bestuur goedgekeurde beleggingsplan en beleggingsrichtlijnen te besluiten over de uitvoering van het beleggingsplan en de uitvoering van bestuursbesluiten.

De commissie is tevens gemandateerd tot het goedkeuren van aan- en verkoop en het goedkeuren van materiële wijzigingen in (de overeenkomsten met) beleggingsinstellingen en/of discretionaire mandaten in bestaande liquide beleggingscategorieën.

De beleggingsadviescommissie vergaderde in totaal 11 keer gedurende 2023. De beleggingsadviescommissie wordt ondersteund door een externe deskundige, die structureel onderdeel uitmaakt van de commissie. De externe deskundige heeft geen stemrecht. De heer Filippini is sinds 2019 met instemming van de DNB benoemd als voorzitter van de beleggingsadviescommissie.

De samenstelling was op 31 december 2023 als volgt:

Leden

De heer C.H.L.M. Filippini (voorzitter)
De heer T. Jeurissen (externe deskundige)
Mevrouw L.T.M. de Leede
De heer P.J. Verhoog
De heer M.L. Cardous

11.1.3 Pensioen en communicatiecommissie

De pensioen en communicatiecommissie adviseert het bestuur over zaken samenhangend met het pensioenbeleid, de (periodieke) aanpassingen aan het pensioenreglement, het uitvoeringsreglement en andere reglementen, de verplichtstelling, de handhaving van de verplichtstelling en de uitvoeringsovereenkomsten. Daarnaast adviseert de commissie het bestuur ook over het meerjaren communicatiebeleid en het communicatiejaarplan. Tevens adviseert en ondersteunt deze commissie het bestuur in de breedste zin van het woord over zaken op het gebied van het communicatiebeleid.

De commissie is gemandateerd te besluiten over de uitvoering van het bestuursbeleid ten aanzien van de individuele gevalshandelingen. Hieronder wordt mede begrepen de behandeling van een klacht of geschil ingevolge het Pensioenreglement en het Uitvoeringsreglement. Voor communicatie is de commissie binnen het genoemde kader door het bestuur gemandateerd te besluiten over de communicatie-uitingen en tot de uitvoering hiervan. De commissie kan de uitvoering toedelen aan het bestuursbureau.

De pensioen- en communicatiecommissie vergaderde in totaal 7 keer gedurende 2023.

De samenstelling van de pensioen en communicatiecommissie was op 31 december 2023 als volgt:

Leden

De heer J.G. Seffinga (voorzitter)
De heer P.J. Verhoog
De heer M.L. Cardous
Mevrouw F. Mulder

11.1.4 Integraal Risico Management Commissie

De Integraal Risico Management Commissie (IRMC) adviseert het bestuur en de bestuurscommissies over het integrale risicomanagement. De IRMC adviseert het bestuur verder over zaken samenhangend met de risico's die beheerst dienen te worden.

De Integraal Risico Management Commissie vergaderde in totaal 8 keer gedurende 2023. De samenstelling was op 31 december 2023 als volgt:

Leden

De heer H.A. Breekveldt
Mevrouw L.T.M. de Leede (voorzitter)
De heer D.H.M. Muusers

11.1.5 Crisisteam

Het bestuur heeft op 4 juni 2019 het financiële crisisplan 2019 vastgesteld. De aan dit crisisplan gekoppelde noodprocedure bepaalt dat ons fonds een crisisteam instelt. De bemensing van het (paritair samengesteld) crisisteam was op 31 december 2023 als volgt:

Leden

De heer D.H.M. Muusers (bestuurslid werknemers)

De heer C.H.L.M. Filippini (voorzitter beleggingsadviescommissie)

Mevrouw L.T.M. de Leede (voorzitter IRMC, bestuurslid werkgevers)

De heer P.J. Verhoog (bestuurslid werkgevers)

Het crisisteam is voor het laatst bijeengeweeft op 16 mei 2023 voor een crisismanagement oefening. In mei 2022 is het financiële crisisplan voor het laatst bijgewerkt en vastgesteld. Het crisisplan omschrijft wanneer er sprake is van een crisissituatie en hoe het bestuur handelt als er sprake is van een crisissituatie. In de 2e helft van 2024 zal dit plan opnieuw opgesteld worden.

11.1.6 Sleutelfunctiehouders IORP II

De risicobeheerfunctie beoordeelt, monitort en rapporteert over het risicobeheersysteem. Ook heeft de risicobeheerfunctie een initiërende en adviserende rol bij het vormgeven van het risicobeheer.

De interne auditfunctie is belast met het uitvoeren van (interne) audits binnen de bedrijfsvoering van het pensioenfonds. De belangrijkste taak van de interne auditfunctie is het periodiek evalueren van de adequaatheid en doeltreffendheid van de interne controlemechanismen en andere procedures en maatregelen ter waarborging van de beheerste en integere bedrijfsvoering van het pensioenfonds.

De actuariële functie heeft een controlerende rol. In het kader van de actuariële functie wordt onder meer toezicht gehouden op het berekenen van de technische voorzieningen, wordt beoordeeld of de daarbij gehanteerde methodieken en onderliggende modellen, gebruikte gegevens en aannamen passend zijn en worden, waar nodig, corrigerende maatregelen voorgesteld.

IORP II maakt een onderscheid tussen de houder van een sleutelfunctie en de personele invulling van de daadwerkelijke uitvoering van de sleutelfunctie, waarbij de houder de eindverantwoordelijkheid blijft houden.

De sleutelfunctiehouders rapporteren periodiek hun materiële bevindingen en aanbevelingen op het gebied dat onder hun verantwoordelijkheid valt aan het bestuur.

Ons fonds heeft de volgende personen aangesteld als sleutelfunctiehouders:

- de heer W. Hoekert als sleutelfunctiehouder Actuarieel.
- de heer B. Hulshof als sleutelfunctiehouder Risicobeheer.
- de heer H. Sieraad is sleutelfunctiehouder Interne Audit

Mevrouw J. Ernsting en de heer J. van der Hoek zijn sleutelfunctieervuller Risicobeheer.

De houder van een sleutelfunctie heeft een rapportageplicht als bedoeld in artikel 143a lid 2 van de Pensioenwet en een meldingsplicht als bedoeld in artikel 143a lid 3 van de Pensioenwet. De uitoefening van de taken van de sleutelfuncties vindt verder plaats met inachtneming van hetgeen bij of krachtens Pensioenwet is bepaald.

Het bestuur stelt voor elke sleutelfunctiehouder een profielschets op en de houders van de sleutelfunctie worden benoemd en ontslagen door het bestuur. De sleutelfunctiehouder rapporteert aan het bestuur.

De rapportageplicht van de sleutelfunctiehouders is opgenomen in het huishoudelijk reglement.

Er is een externe onafhankelijke sleutelfunctiehouder risicobeheer alsook vervullers voor risicobeheer. Samen met de compliance officer vormen zij de tweede lijn van BPFL. De houder en vervullers verzorgen risicorapportages, risicoanalyse en vertegenwoordigen de 2e lijn in bestuurs- en commissievergaderingen.

11.1.7 Raad van Toezicht

Het intern toezicht wordt uitgeoefend door de raad van toezicht. De raad bestaat uit drie onafhankelijke deskundigen en heeft tot taak om toezicht te houden op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in ons fonds. De raad ziet toe op een adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur. De raad heeft tevens een goedkeuringsrecht op onder andere de vaststelling van het jaarverslag, de benoeming van de bestuurders en het beloningsbeleid. De taken en bevoegdheden van de raad van toezicht zijn vastgelegd in het reglement van de raad van toezicht. Ieder lid van de raad van toezicht wordt benoemd voor maximaal vier jaar en treedt af volgens een door de raad van toezicht opgesteld rooster van aftreden. Een lid van de raad van toezicht kan maximaal één keer worden herbenoemd.

De samenstelling was op 31 december 2023 als volgt:

Leden	Leeftijd	Benoemd per	Benoemd tot
Mevrouw P.A. de Bruijn	63	1-7-2022	1-7-2026
De heer J.C.M. Molenaar	60	1-7-2020	1-7-2028
De heer P. Priester	59	1-7-2021	1-7-2025

11.1.8 Verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan geeft het bestuur gevraagd en ongevraagd advies. Het bestuur legt verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan.

Het verantwoordingsorgaan was op 31 december 2023 als volgt samengesteld:

Leden (deelnemers)	Leeftijd	Benoemd per	Benoemd tot	Organisatie
De heer P.A. Heikoop	46	1-7-2014	01-01-2027	CNV
De heer R. van der Beek	67	1-7-2014	01-01-2025	CNV
Mevrouw M. Jungbacker	61	1-1-2021	01-01-2025	CNV
De heer O.M. Einsbohr	61	1-1-2018	01-01-2025	FNV
Vacature				

Leden (pensioengerechtigden)	Leeftijd	Benoemd per	Benoemd tot	Organisatie
De heer J.J.H. Visch	74	1-1-2018	1-1-2026	
De heer N.G. Janssen	75	1-7-2014	1-1-2026	

Leden (werkgevers)	Leeftijd	Benoemd per	Benoemd tot	Organisatie
De heer E. Zekveld (Eldert)	52	1-4-2022	1-4-2026	VGL

Vacature

De heer Heikoop was gedurende het verslagjaar voorzitter. Per 1 januari 2024 is de vacature aan werkgeverszijde ingevuld. Het Vakcentrum heeft per deze datum de heer H.B.M. ten Have benoemd als lid van het verantwoordingsorgaan namens de werkgevers. De leden worden benoemd voor een periode van vier jaar en kunnen twee keer voor een periode van vier jaar worden herbenoemd.

11.1.9 Bestuursbureau

Het bestuursbureau ondersteunt het dagelijks bestuur, het bestuur, de commissies en andere gremia van ons fonds bij hun werkzaamheden. Het bestuursbureau heeft de volgende taken:

- Adviseur van het bestuur;
- Organiseren en inhoudelijk voorbereiden van vergaderingen van alle gremia;
- Bewaken kwaliteit beleidsvoorstellen ten behoeve van het bestuur en commissies;
- Schrijven van voorleggers bij beleidsvoorstellen van externe partijen;
- Organisatie van de uitbestede taken;
- Draagt zorg voor de uitvoering van genomen besluiten;
- Bewaken dat contracten met de uitvoerders up-to-date zijn met een goede prijs-kwaliteit verhouding;
- Monitoring uitvoering;
- Bewaken en/of bevorderen kwaliteit van de managementinformatie over de uitbestede taken ten behoeve van bestuur;
- Voorbereiden van selectie en benoeming van externe partijen / adviseurs;
- Aansturing van externe partijen / adviseurs;
- Bewaken functioneren van externe partijen / adviseurs;
- Risk management (o.a. regie over het proces);
- Regie / ondersteuning met betrekking tot opleiding bestuur;
- Zorgen voor goede communicatie tussen de organen van ons fonds (inclusief raad van toezicht en verantwoordingsorgaan);
- Onderhouden van externe contacten (bijvoorbeeld richting DNB, AFM, Pensioenfederatie);
- Toetsen van de bijdrage van de pensioenuitvoerder en de fiduciair manager ten aanzien van inhoudelijke, beleidsmatige vraagstukken.

De medewerkers van het bestuursbureau zijn in dienst van ons fonds. Het bestuursbureau bestaat per 31 december 2022 uit de directeur, een investment manager, een fondssecretaris, een beleidsmedewerker, een manager pensioen en communicatie en een management assistent. De heer J. Suarez Menendez is directeur van het bestuursbureau.

Het functioneren van het bestuursbureau wordt jaarlijks geëvalueerd. Deze taak ligt primair bij het dagelijks bestuur. De uitkomsten worden door het bestuur besproken tijdens de (jaarlijkse) evaluatie van het functioneren van bestuur en fonds in het algemeen.

11.1.10 Sociale partners

Het beleidskader van ons fonds komt tot stand in nauwe samenspraak met sociale partners. De opdracht tot uitvoering van de door sociale partners overeengekomen pensioenregeling is vastgelegd in een overeenkomst tussen sociale partners en het bestuur. Ieder kwartaal komen zij bijeen voor nadere afstemming van actuele kwesties.

In 2023 hebben zeven overleggen met sociale partners plaatsgevonden. Het belangrijkste onderwerp was het nieuwe pensioenstelsel en de consequenties voor de regeling, de werkingsfeer verplichtstelling en draagvlakbehoud en de dekkingsgraad.

11.1.11 Samenwerkende organisaties

De volgende organisaties kunnen leden voordragen voor het bestuur en het verantwoordingsorgaan:

Vakcentrum Blekerijlaan 1
3447 GR Woerden
(0348) 41 97 71

Vereniging van Grootwinkelbedrijven in Levensmiddelen (VGL)
Postbus 182
2260 AD Leidschendam
(070) 444 25 87

FNV
Postbus 9208
3584 BW Utrecht
0900-9690

CNV Vakmensen
Postbus 2525
3500 GM Utrecht
(030) 751 1007

Externe partijen

Ons fonds werkt samen met de volgende externe partijen:

Uitvoeringsorganisatie (pensioenbeheer)

AZL N.V., te Heerlen

Fiduciair vermogensbeheer

Kempen Capital Management N.V., te Amsterdam

Custodian en beleggingsadministrateur

Northern Trust Global Services SE, te Luxemburg

Adviserend actuaris

De heer B. Cordewiner AAG, FRM AZL N.V., te Heerlen

Certificerend actuaris

De heer drs. W. Hoekert AAG, Towers Watson Netherlands B.V., te Amstelveen

Controlerend accountant

De heer drs. M. van Luijk RA, Deloitte Accountants B.V. te Amsterdam

Compliance officer

De heer mr. P. de Koning, TriVu, te Zevenbergen

Fondsdocumenten

In het verslagjaar zijn onder andere de volgende fondsdocumenten gewijzigd of is het besluit tot wijziging genomen:

ABTN

De ABTN wordt jaarlijks door het bestuur geactualiseerd. In de bestuursvergadering van 31 mei 2023 is de ABTN vastgesteld, waarin de besluitvorming uit het verslagjaar 2022 is verwerkt.

Statuten

Per 1 juli 2021 dienden de statuten een regeling te bevatten voor het geval van ontstentenis of belet van het bestuur en de Raad van Toezicht. Bij de statutenwijziging eind 2023 is dit aangepast. Het aantal bestuursleden is aangepast en de onafhankelijke voorzitter is toegevoegd.

Pensioenreglement

In 2023 is het pensioenreglement geactualiseerd. De belangrijkste wijzigingen betreffen een aanpassing van de pensioengrondslagen. Het meest actuele reglement is beschikbaar op de website van ons fonds www.bpfl.nl

Uitvoeringsreglement

Het uitvoeringsreglement is in 2023 gewijzigd. Het uitvoeringsreglement is geactualiseerd en in lijn gebracht met de overige fondsdocumenten.

Reglement verantwoordingsorgaan

In 2023 is het reglement van het verantwoordingsorgaan gewijzigd.

11.2 Klachten- en geschillenregeling/klachtenreglement

Als een belanghebbende bezwaar heeft tegen een besluit van het bestuur kan hij een klacht indienen bij ons fonds. Tot 1 januari 2023 was in de regeling voor klachten en geschillen opgenomen op welke wijze een belanghebbende een klacht kon indienen bij ons fonds.

De klachten en geschillenprocedure omschreef tot 1 januari 2023 een klacht als iedere uiting van ontevredenheid met betrekking tot een behandeling, bejegening, product of dienstverlening door of namens ons fonds die door de belanghebbende als onjuist wordt ervaren. Van een geschil is sprake als er een verschil van mening is over de toepassing van de statuten en/of reglementen van ons fonds.

Nieuwe klachtenreglement per 1 januari 2023

De algemene ledenvergadering van de Pensioenfederatie heeft in juni 2022 ingestemd met de nieuwe gedragslijn 'Goed omgaan met klachten', die uiterlijk op 1 januari 2024 geïmplementeerd moet zijn. Deze gedragslijn regelt het behandelen, rapporteren en leren van klachten van deelnemers. De eisen die de Wet toekomst pensioenen gaat stellen, alsmede de aanbevelingen van de Ombudsman Pensioenen en de AFM, zijn in de gedragslijn opgenomen.

Sinds de invoering van de gedragslijn 'Goed omgaan met Klachten' en de invoering van de Wet toekomst pensioen per 1 juli 2023 is er een nieuwe definitie van een klacht. Elke uiting van ontevredenheid van een persoon, gericht aan de pensioenuitvoerder, wordt beschouwd als een klacht. De klachten worden geregistreerd en in vaste rubrieken gerapporteerd.

Ons fonds heeft de voorwaarden van de gedragslijn in het nieuwe klachtenreglement en klachtenbeleid opgenomen.

Klachten die niet in onderling overleg worden opgelost, monden uit in een geschil. Geschillen kunnen door de deelnemer worden voorgelegd aan de Ombudsman Pensioenen of aan de rechter. Met ingang van 1 januari 2024 kunnen geschillen worden voorgelegd aan de Geschillen Instantie Pensioenfonds, GIP, waarbinnen de deelnemer kan kiezen voor bemiddeling door de Ombudsman of beslechting, of de burgerlijke rechter.

Ons fonds is in 2022 gestart met de implementatie van de gedragslijn, die nog in 2023 is voortgezet. Door de verruiming van de definitie van een klacht in de gedragslijn, is er vanaf 2023 een substantiële stijging te zien in het aantal geregistreerde klachten.

Om te zien waar de pensioenfonds staan, is in het najaar van 2023 een 1-meting uitgevoerd onder leden van de Pensioenfederatie, zo ook bij ons fonds. Ten opzichte van de 0 meting eind 2022, zien wij een enorme verbetering van de score, die het gevolg is van de implementatie van de gedragslijn 'Goed omgaan met klachten'. Het fonds scoort nu ruim voldoende.

In dit jaarverslag over 2023 ziet u voor het eerst een overzicht van klachten en geschillen van (gewezen) deelnemers, andere aanspraakgerechtigden (ex-partners, kinderen) en pensioengerechtigden) aan de hand van de categorieën die de Pensioenfederatie heeft voorgeschreven in de gedragslijn 'Goed omgaan met klachten'. Eind 2023 zijn de categorieën uitgebreid met een categorie duurzaamheid en categorie keuzebegeleiding, en is de categorie toepassing wet- en regelgeving gesplitst in een algemeen deel en een deel over invaren en transitie. Deze categorieën zijn vanaf het vierde kwartaal 2023 bijgehouden.

In de navolgende tabel wordt een overzicht gegeven van de in 2023 door ons fonds behandelde klachten en geschillen en de klachten die zijn ingediend bij de Ombudsman Pensioenen:

Deelnemers (gewezen) deelnemers, andere aanspraakgerechtigden (ex-partners, kinderen) en pensioengerechtigden)		Klachten				Geëscaleerde klachten	Geschillen*	Totaal
Onderwerp		Q1	Q2	Q3	Q4			
1	Behandelingsduur	6	11	4	6	0	0	27
2	Deelnemersportaal	1	4	4	4	0	0	13
3	Duurzaamheid	0	0	0	1	0	0	1
4	Financiële situatie	20	16	2	6	0	0	44
5	Informatieverstrekking	4	29	28	9	0	0	70
6	Keuzebegeleiding	0	0	0	0	0	0	0
7	Pensioenberekening en -betaling	12	21	14	11	1	1	60
8	Registratie werknemersgegevens	0	0	2	0	0	0	2
9	Service en klantgerichtheid	1	5	10	5	0	0	21
10	Toepassing wet- en regelgeving algemeen	2	24	3	1	0	0	30
11	Toepassing wet- en regelgeving invaren transitie	0	0	0	1	0	0	1
12	Overig	4	3	3	2	0	0	12
Totaal		50	113	70	46	1	1	281

*) Onder geschillen werd in 2023 ook nog verstaan de zaken die aan de Ombudsman zijn voorgelegd.

In de navolgende tabel wordt een overzicht gegeven van de in 2023 door ons fonds behandelde klachten en geschillen van werkgevers:

Werkgevers		Klachten				Geëscaleerde klachten	Geschillen	Totaal
Onderwerp		Q1	Q2	Q3	Q4			
1	Aanlevering (werknemer)gegevens	7	2	3	2	0	0	14
2	Aansluiting/handhaving	4	0	5	3	0	0	12
3	Behandelduur	15	16	12	9	0	0	52
4	Duurzaamheid	0	0	0	0	0	0	0
5	Informatieverstrekking	0	0	4	1	0	0	5
6	Keuzebegeleiding	0	0	0	0	0	0	0
7	Premieberekening en betaling	6	12	3	6	0	0	27
8	Service en klantgerichtheid	1	3	4	4	0	0	12
9	Toepassing wet- en regelgeving: algemeen	0	2	0	0	0	0	2
10	Toepassing wet- en regelgeving: invaren, transitie	0	0	0	0	0	0	0
11	Werkgeversportaal	6	7	4	5	0	0	22
12	Overig	1	0	1	0	0	0	2
Totaal		40	42	36	30	0	0	148

De tevredenheid over de afhandeling van klachten van deelnemers en werkgevers is gecontroleerd en is in onderstaande tabel weergegeven:

Tevredenheid afhandeling klachten Deelnemers en Werkgevers	Q1	Q2	Q3	Q4	Totaal
Tevreden	72	118	80	59	329
Onbekend	15	36	27	16	94
Ontevreden	2	0	1	0	3
Neutraal	1	1	1	1	4
Totaal	0	0	0	0	430

In 2023 zijn in totaal 281 klachten of geschillen ingediend. Vanuit de aangesloten werkgevers zijn er 148 klachten ontvangen. Eén deelnemer heeft haar klacht voorgelegd aan de Ombudsman Pensioenen. Deze klacht is inmiddels afgerond naar tevredenheid van de partijen. In de kwartaalrapportages van de uitvoerder worden de klachten en geschillen weergegeven.

Wijzigingen in de regelingen of processen op basis van de behandeling van klachten en geschillen.

Naar aanleiding van een klacht over de communicatie van een afkoopbedrag is besloten afkoopbrieven voortaan te voorzien van extra uitleg over de invloed van factoren op het afkoopbedrag.

In 2023 hebben zich bij uitbestedingspartner AZL 27 incidenten voorgedaan. Deze incidenten hebben voor ons fonds geen blijvende nadelige gevolgen voor de bedrijfsvoering gehad. De incidenten zijn, waar nodig, besproken met de betrokken uitbestedingspartners en hebben tot gevolg gehad dat aanvullende beheersmaatregelen zijn getroffen om dergelijke incidenten in de toekomst te voorkomen. Voorts hebben er vier datalekken plaatsgevonden die waar nodig ook gerapporteerd zijn aan de Autoriteit Persoonsgegevens.

Incident sanctiewetgeving

Bij een controle in het najaar 2023 is gebleken dat sinds 2008 een deel van de lijsten met namen, die AZL in opdracht en onder verantwoordelijkheid van het pensioenfonds op grond van de Sanctiewet 1977 dient te controleren, door AZL niet in de controle was meegenomen. Er is gebleken dat geen structurele toetsing heeft plaatsgevonden aan de Nederlandse sanctielijst. Er is wel altijd getoetst aan de Europese sanctielijst. AZL heeft dit incident gemeld aan ons fonds en aan DNB. Ook ons fonds heeft dit incident gemeld bij DNB. Ook is het incident gemeld aan de sleutelfunctiehouder risicobeheer. AZL heeft alsnog een controle op de ontbrekende namen uitgevoerd.

Eind 2023 is het gehele toetsingsproces in het kader van de Sanctiewet 1977 door AZL herzien en geoptimaliseerd. Concreet betekent dit dat vanaf 1 oktober 2023 wordt getoetst tegen de verplichte en ook niet verplichte sanctielijsten. De afdeling Compliance binnen AZL heeft voor het vierde kwartaal van 2023 vastgesteld dat toetsing aan alle genoemde lijsten heeft plaatsgevonden. Ook is vastgesteld dat de werkwijze van de maandelijkse toetsing correct is uitgevoerd. Voor het vierde kwartaal van 2023 hebben de toetsingen niet geleid tot nieuwe hits of bevindingen.

11.3 Geschiktheid en evaluatie

Het geschiktheidsbeleid en het opleidingsplan zijn vastgelegd in een geschiktheidsplan.

Het geschiktheidsplan is in 2019 getoetst door pensioenopleidingsinstituut SPO. Het bestuur heeft hierbij gekozen voor een insteek waarbij SPO vanuit zijn expertise en ervaring het geschiktheidsplan beoordeelt. In de loop van 2024 zal een nieuw geschiktheidsplan opgesteld worden met inachtneming van de handreiking besturen pensioenfondsen van de Pensioenfederatie.

Het bestuur werkt continu aan eigen deskundigheid door het lezen van vakliteratuur en bijwonen van seminars en themabijeenkomsten en het uitwisselen van ervaringen met andere bestuursleden. Het bestuur heeft in 2023 drie studiedagen georganiseerd o.a. op het gebied van de toekomst van ons fonds en het pensioenstelsel. Het bestuur evalueert in elk geval jaarlijks het eigen functioneren. Hierbij betreft het bestuur minimaal één keer in de drie jaar een onafhankelijke derde partij, dit is op 25 september 2023 voor het laatst gebeurd. Bij de evaluatie komt ook aan de orde of het bestuur voldoende geschikt en divers is en wordt bovendien gekeken naar gedrag en cultuur. In het verslagjaar heeft het bestuur de zelfevaluatie uitgevoerd onder begeleiding van de externe adviesorganisatie Montae & Partners. De commissies evalueren ook elk jaar hun eigen functioneren.

11.4 Diversiteit

Voor diversiteit naar geslacht en leeftijd volgt het bestuur de Code Pensioenfondsen en heeft het bestuur de overtuiging dat de kwaliteit van de besluitvorming is gebaat is bij diversiteit. In de huidige samenstelling wordt voor wat betreft leeftijd niet voldaan aan die in de Code opgenomen norm. Het bestuur geeft bij de samenstelling van het bestuur als team prioriteit aan complementariteit in deskundigheid en competenties. Indien er een vacature ontstaat wordt er in de vacature specifiek gewezen op het belang van diversiteit.

Voor wat betreft de profielschets voor bestuur en toezichthouders wordt niet gewerkt met een specifiek profiel voor elk afzonderlijk lid. Wel worden binnen het profiel de specifieke accenten gelegd. Hiermee heeft ons fonds op eigen manier invulling gegeven aan de eis van voldoende diversiteit binnen het toezicht.

11.5 Beloningsbeleid

Ons fonds voert een beheerst beloningsbeleid wat is vastgelegd in een beleidsdocument. Ons fonds houdt hierbij rekening met de verantwoordelijkheid, de aan de functie gestelde eisen en het tijdsbeslag en de passendheid binnen de bedrijfstak voor het levensmiddelenbedrijf. Het beleid is van toepassing op bestuursleden, leden van het verantwoordingsorgaan en leden van de raad van toezicht. Er is geen sprake van beloningen gerelateerd aan de resultaten van ons fonds.

De hoogte van de vergoedingen zijn in 2023 aangepast. Voor bestuurders wordt uitgegaan van een fulltime vervangingswaarde van € 156.057. De tijdsbesteding voor een voorzitter van het bestuur wordt ingeschat op 0,4 FTE. Voor reguliere bestuursleden is dit 0,2 FTE.

De vaste jaarvergoeding is voor de voorzitters € 62.423 en voor de andere bestuursleden € 31.211 per jaar.

De vaste toeslagen per jaar bedragen:

Toeslag Voorzitter commissie	€	5.202
Toeslag derde commissie	€	5.202

De leden van de raad van toezicht ontvangen een vaste jaarvergoeding. De voorzitter ontvangt € 18.207 per jaar en de leden € 15.606 per jaar.

De vaste jaarvergoeding voor de leden van het verantwoordingsorgaan bedraagt:

Voorzitter verantwoordingsorgaan	€	4.798
Lid verantwoordingsorgaan	€	3.839
Variabele vergoeding: Per externe bijeenkomst	€	213

Tevens hanteert ons fonds een (reis)kostenvergoeding.

11.6 Gedragscode / Compliance Officer

Compliance

Compliance is 'het bewerkstelligen van een integere bedrijfsvoering van het pensioenfonds en een integere cultuur waar het als vanzelfsprekend is dat verbonden personen handelen in overeenstemming met de geldende maatschappelijke normen en de wet- en regelgeving en alle (relevante) interne regelgeving waaronder de gedragscode'. Ons fonds heeft een gedragscode die wordt nageleefd door de leden van het bestuur, de raad van toezicht en het verantwoordingsorgaan en andere aan ons fonds verbonden personen.

Doel van deze gedragscode is het stellen van regels en richtlijnen teneinde belangenconflicten (of schijn daarvan) tussen ons fonds en de verbonden personen te voorkomen.

Het bestuur van het pensioenfonds is verantwoordelijk voor het waarborgen van een beheerste en integere bedrijfsvoering.

De Compliance Officer geeft hier invulling aan door het toezicht op de naleving van de Pensioenwet en de Wet op het Financieel Toezicht als ook de interne procedures en gedragsregels zoals de gedragscode van ons fonds. De jaarlijkse toetsing op de naleving van de gedragscode wordt uitgevoerd door de Compliance Officer. Ons fonds heeft deze taak uitbesteed aan de maatschap TriVu.

Aan de hand van een aantal vragen aan de verbonden personen wordt vastgesteld of aan de gedragsnormen, zoals vastgelegd in de gedragscode, wordt voldaan. Over 2023 heeft de Compliance Officer geen bijzonderheden geconstateerd.

De Compliance Officer stelt een jaarrapportage op, toetst of aanbevelingen van het vorige boekjaar zijn opgevolgd en geeft daarbij ook aanbevelingen voor het komende jaar. Voor ons fonds waren er geen specifieke aanbevelingen, maar wel aanbevelingen in relatie tot de algemene ontwikkelingen in de pensioensector. Niet alle generieke aanbevelingen zijn opgevolgd, maar zijn in goede afstemming naar 2024 verplaatst. De compliance-documenten zijn ultimo 2023/primus 2024 voor zover nodig aangepast. Dit betrof de gedragscode, klokkenluidersregeling en regeling ongewenst gedrag. Voor de SIRA is gekozen voor een tweejaarlijkse aanpak waarbij intensief wordt gekeken naar de werking van de beheersmaatregelen bij uitbestedingspartners. In goed overleg is besloten om het vervolg van de SIRA in 2024 verder in te vullen.

11.7 Wet- en regelgeving

In 2023 zijn aan ons fonds geen dwangsommen of boetes opgelegd. Er zijn door de toezichthouders De Nederlandsche Bank N.V. en/of de Stichting Autoriteit Financiële Markten geen aanwijzingen aan ons fonds gegeven, noch is een bewindvoerder aangesteld of is bevoegdheidsuitoefening van organen van ons fonds gebonden aan toestemming van de toezichthouder.

11.8 Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG)

Onder de AVG geldt dat ons fonds is aangemerkt als 'verwerkingsverantwoordelijke' van persoonsgegevens. Door de invoering van AVG worden de gegevens van deelnemers beschermd. Ons fonds heeft veel energie gestoken in de implementatie. Onder meer zijn overeenkomsten aangepast, is een privacybeleid opgesteld, een privacyverklaring op de website gepubliceerd en is een verwerkingsregister opgesteld. Ons fonds heeft tijdig de AVG geïmplementeerd. In 2019 heeft de Pensioenfederatie de gedragslijn 'Verwerking Persoonsgegevens Pensioenfondsen' gepubliceerd. De gedragslijn beoogt een sector breed kader te bieden voor de naleving van de AVG. De gedragslijn is per 1 januari 2020 in werking getreden. Om de naleving van de gedragslijn te waarborgen en dit aantoonbaar te maken heeft ons fonds de volgende activiteiten en beheersmaatregelen ingericht: ons fonds heeft vastgesteld dat de AVG, de gedragslijn en het eigen privacybeleid in 2023 in voldoende mate zijn nageleefd. Het bestuur heeft dat kunnen vaststellen op basis van rapportages van uitbestede partijen, zoals de privacyrapportage van AZL over 2023, die in april 2024 ter beschikking is gesteld; de SLA-rapportages van de uitbestedings partijen indien deze persoonsgegevens van ons fonds verwerken; het incidenten/ datalekkenregister van ons fonds en evaluaties met dienstverleners over afspraken in het kader van AVG.

11.9 Code Pensioenfondsen

De in 2018 herziene Code Pensioenfondsen is wettelijk verankerd. De normen in de Code zijn een aanvulling op wet- en regelgeving. De normen in de Code zijn weliswaar leidend, maar de Code laat ruimte voor eigen verantwoordelijkheid van het bestuur. Ons fonds mag de Code daarom naleven volgens het 'pas-toe-of-leg-uit'-beginsel. Afwijken van de norm is dus mogelijk, als daar een goede reden voor is en hierover verantwoording wordt afgelegd in het jaarverslag. In het navolgende overzicht zijn de normen van de Code opgenomen waaraan ons fonds in het verslagjaar niet (volledig) heeft voldaan en de motivatie daarvan.

Normen uit de Code Pensioenfondsen waarvan door ons fonds is afgeweken in 2023:

Norm nummer	Inhoud norm	Toelichting op afwijking
Norm 33	In zowel het bestuur als in het VO is er ten minste één man en één vrouw. Er zitten zowel mensen van boven als van onder de 40 jaar in. Het bestuur stelt een stappenplan op om diversiteit in het bestuur te bevorderen.	De samenstelling van het bestuur en het VO voldoet niet aan deze norm. Er zijn geen leden onder de 40 jaar. Wel zit er zowel in het bestuur als in het VO tenminste één vrouw en één man. Bij benoeming van nieuwe bestuursleden of leden VO worden voordragende partijen opgeroepen om vrouwen en/of jongeren voor te dragen. In april 2024 is er een bestuurslid benoemd die jonger is dan 40 jaar.
Norm 34	De zittingsduur van een lid van het bestuur, het VO, het BO en raad van toezicht is maximaal vier jaar. Een bestuurslid en een lid van het BO kunnen maximaal twee keer worden herbenoemd, een lid van de raad van toezicht maximaal één keer. Leden van een visitatiecommissie zijn maximaal acht jaar betrokken bij hetzelfde fonds.	In het geval van een vertegenwoordiging vanuit VGL is er sprake van een 4e termijn daar er op het moment van herbenoeming geen alternatief was. Deze termijn is per 1 januari 2024 afgelopen en het betreffende bestuurslid is afgetreden.

De Code Pensioenfondsen 2018 verplicht tot het opnemen van een rapportage in het jaarverslag over de naleving van acht omschreven normen (rapportagenormen). Hierna wordt een overzicht gegeven van deze rapportagenormen met de bijbehorende toelichting.

Naleving rapportagenormen uit de Code Pensioenfondsen

Norm nummer	Voldoet het fonds aan de norm?	Vindplaats toelichting jaarverslag of website
Norm 5 Het bestuur legt verantwoording af over het beleid dat het voert, de gerealiseerde uitkomsten van dit beleid en de beleidskeuzes die het eventueel voor de toekomst maakt. Het bestuur weegt daarbij de verschillende belangen af van de groepen die bij het pensioenfonds betrokken zijn. Ook geeft het bestuur inzicht in de risico's van de belanghebbenden op korte en lange termijn, gerelateerd aan het overeengekomen ambitieniveau.	Ja	Het bestuur rapporteert in het jaarverslag over het beleid dat het in 2023 voerde, de gerealiseerde uitkomsten van dat beleid en de beleidskeuzes die het bestuur maakte. De diverse beleidsdocumenten zijn beschikbaar via de website van ons fonds. Het bestuur rapporteert in het hoofdstuk; 'Integraal risicomanagement' over het inzicht in de risico's op korte en lange termijn.

Norm nummer	Voldoet het fonds aan de norm?	Vindplaats toelichting jaarverslag of website
Norm 31 De samenstelling van fondsorganen is wat betreft geschiktheid, complementariteit, diversiteit, afspiegeling van belanghebbenden en continuïteit, vastgelegd in beleid. Zowel bij de aanvang van een termijn, als ook tussentijds bij de zelfevaluatie vindt een check plaats.	Ja	Het bestuur rapporteert in het hoofdstuk 'Governance' onder 'diversiteit' over de samenstelling van fondsorganen en de geschiktheid van de leden.
Norm 33 In zowel het bestuur als in het VO of het BO is er tenminste één vrouw en één man. Er zitten zowel mensen van boven als van onder de 40 jaar in. Het bestuur stelt een stappenplan op om diversiteit in het bestuur te bevorderen.	Nee, de afwijking is hiervoor toegelicht.	In het hoofdstuk Governance' onder 'Diversiteit' rapporteert het bestuur over de diverse samenstelling van fondsorganen, de doelen ten aanzien van diversiteit en de stappen voor het bevorderen van diversiteit.
Norm 34 De zittingsduur van een lid van het bestuur, het VO, het BO en raad van toezicht is maximaal vier jaar. Een bestuurslid en een lid van het BO kunnen maximaal twee keer worden herbenoemd, een lid van de raad van toezicht maximaal één keer. Leden van een visitatiecommissie zijn maximaal acht jaar betrokken bij hetzelfde fonds.	Nee, de afwijking is hiervoor toegelicht.	In het hoofdstuk 'Governance' onder 'Samenstelling bestuur' rapporteert het bestuur over de benoemingsperiode.
Norm 47 Het intern toezicht betreft deze Code bij de uitoefening van zijn taak.	Ja	De raad van toezicht betreft de Code bij de uitoefening van zijn taak en rapporteert hierover in zijn rapportage intern toezicht.
Norm 58 Het bestuur geeft publiekelijk inzicht in missie, visie en strategie	Ja	In het hoofdstuk 'Het pensioenfonds' beschrijft het bestuur de missie, visie en strategie van ons fonds.
Norm 62 Het bestuur legt zijn overwegingen omtrent verantwoord beleggen vast en zorgt ervoor dat deze beschikbaar zijn voor belanghebbenden.	Ja	Het bestuur licht in het hoofdstuk 'Beleggingen' de overwegingen toe om maatschappelijk verantwoord te beleggen.

Norm nummer	Voldoet het fonds aan de norm?	Vindplaats toelichting jaarverslag of website
Norm 64 Het bestuur rapporteert in het jaarverslag over de naleving van de interne gedragscode (zoals bedoeld in de normen 15 en 16) en deze Code, net als over de evaluatie van het functioneren van het bestuur.	Ja	De afspraken binnen ons fonds over integriteit zijn vastgelegd in de Gedragscode van ons fonds. De naleving van deze gedragscode wordt jaarlijks getoetst door de compliance officer. In het hoofdstuk 'Governance' onder 'Gedragscode / Compliance Officer' rapporteert het bestuur hierover. De Gedragscode van ons fonds is beschikbaar op de website van ons fonds.
Norm 65 Het bestuur zorgt voor een adequate klachten- en geschillenprocedure die voor belanghebbenden eenvoudig toegankelijk is. In het jaarverslag rapporteert het bestuur over de afhandeling van klachten en de veranderingen in regelingen of processen die daaruit voortvloeien.	Ja	In het hoofdstuk 'Governance' wordt in de uitvoering van beleid gerapporteerd over de behandeling van klachten en geschillen. De klachten- en geschillenprocedure is beschikbaar op de website van ons fonds.

De Monitoringscommissie ziet toe op de naleving van de Code Pensioenfondsen. De Stichting Zelfregulering Pensioenfondsen draagt zorg voor de financiering van de Monitoringcommissie en de Ombudsman Pensioenen namens de pensioensector. Ten behoeve van deze financiering vraagt de Stichting verplichte bijdragen aan de pensioenfondsen, die actief zijn in Nederland.

12. Uitbesteding en overige externe partijen

12.1 Uitbesteding

Uitbestedingsbeleid

Het bestuur heeft een beheerste en integere bedrijfsvoering hoog in het vaandel staan en heeft daarom een uitbestedingsbeleid geformuleerd. In het uitbestedingsbeleid is beschreven op welke wijze de risico's worden beheerst die samenhangen met de uitbesteding van werkzaamheden. Er zijn generieke uitbestedingscriteria opgesteld en de uitbestede werkzaamheden en dienstverleners worden periodiek geëvalueerd. Ook is het selectieproces beschreven voor nieuwe dienstverleners.

Pensioenadministratie

De pensioenadministratie is sinds boekjaar 2018 bij pensioenuitvoerder AZL ondergebracht. Ons fonds heeft sindsdien veel aandacht besteed aan de dienstverlening richting de (gewezen) deelnemers, pensioengerechtigden en werkgevers.

Het contract met uitbestedingspartner AZL liep eind 2022 af. Het bestuur heeft aangegeven de uitvoering van de pensioenadministratie bij AZL te willen houden, in ieder geval tot de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel. De initieel beoogde overgang naar het nieuwe pensioenstelsel per 1 januari 2024 is met een jaar opgeschoven naar 1 januari 2025. De contractonderhandelingen over de verlenging zijn in 2023 gestart en er overeenstemming bereikt over de verlengingsperiode en de daaraan verbonden bepalingen. Er is een allonge opgesteld die door beide partijen is getekend. Het contract is verlengd tot de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel en in ieder geval tot en met 31 december 2024. Daarnaast is een principeovereenkomst getekend voor verlenging van het contract na de transitiedatum.

Fiduciair vermogensbeheer

Ons fonds heeft het beheer van de integrale beleggingsportefeuille, inclusief (aansturing van de) afdekking van rente- en valutarisico uitbesteed aan Van Landschot Kempen (VLK).

Custodian en beleggingsadministrateur

De bewaarneming van de pensioenfondsbeleggingen en de beleggingsadministratie wordt uitgevoerd door Northern Trust.

ISAE

Van de uitbestedingspartners ontvangt ons fonds jaarlijks een ISAE 3402 of een vergelijkbare rapportage. In deze rapportages verantwoorden de dienstverleners zich over consistente en correcte uitvoering van de aan hen uitbestede processen. Ook over de beheersmaatregelen, waaronder begrepen de beheersmaatregelen die ten grondslag liggen aan hun jaarrekening.

Ook in 2023 heeft ons fonds de ISAE-rapportages van de uitbestedingspartners beoordeeld. De bevindingen over 2022 hebben niet geleid tot materiële opmerkingen bij de uitbestedingsrelaties van ons fonds. Ons fonds voert naast de beoordeling van de ISAE rapportage en de reguliere operationele monitoring periodiek eigen controles uit (site visits).

Btw-plicht

Per 1 januari 2015 is de btw-vrijstelling van ons fonds komen te vervallen. Dit heeft een flinke kostenstijging tot gevolg gehad. Sinds 2011 tekent AZL bezwaar aan tegen de eigen btw-aangifte. Onderbouwing van AZL is dat pensioenfondsen kenmerken hebben van een gemeenschappelijk beleggingsfonds en op grond van het ATP- arrest vrijgesteld zouden moeten zijn van btw. De Belastingdienst

heeft eind 2020 uitspraak op bezwaar gedaan en het bezwaar van AZL ongegrond verklaard. Ons fonds heeft hierop AZL verzocht om, samen met andere fondsen, beroep in te stellen tegen de uitspraak van de Belastingdienst en daarmee haar rechten op teruggave van de door AZL in rekening gebrachte btw te borgen. In het tweede kwartaal van 2022 heeft de Rechtbank Arnhem prejudiciële vragen aan het Europese Hof van Justitie gesteld. Op 5 oktober 2023 heeft een hoorzitting plaatsgevonden aan het Hof in Luxemburg. Vertegenwoordigers van de fondsen in de zaak bij de Rechtbank Arnhem en van de lidstaten hebben hier hun visie gegeven. De vragen die gesteld zijn en de visie van de fondsen ligt in lijn met hetgeen we vanuit de procedure via AZL naar voren hebben gebracht. In de beroepsprocedure is door AZL beargumenteerd dat een pensioenfonds wordt gekwalificeerd als "gemeenschappelijk beleggingsfonds". Een uitspraak verwachten we in het tweede kwartaal 2024.

12.2 Overige externe partijen

Accountant

Voor de controle op het jaarwerk is vanaf 2023 Deloitte te Amsterdam als externe accountant geselecteerd. De heer drs. M. van Luijk RA van Deloitte Accountants B.V. te Amsterdam vervult deze rol voor het verslagjaar 2023.

Evaluatie certificerend actuaris

De samenwerking met de certificerend actuaris, de heer drs. W. Hoekert AAG, van Willis Towers Watson Netherlands B.V., te Amstelveen, is zoals jaarlijks gebruikelijk geëvalueerd en er is besloten tot een (nieuwe) opdracht aan Willis Towers Watson Netherlands B.V. voor het jaarwerk 2023.

13. Integraal risicomanagement

13.1 Governance

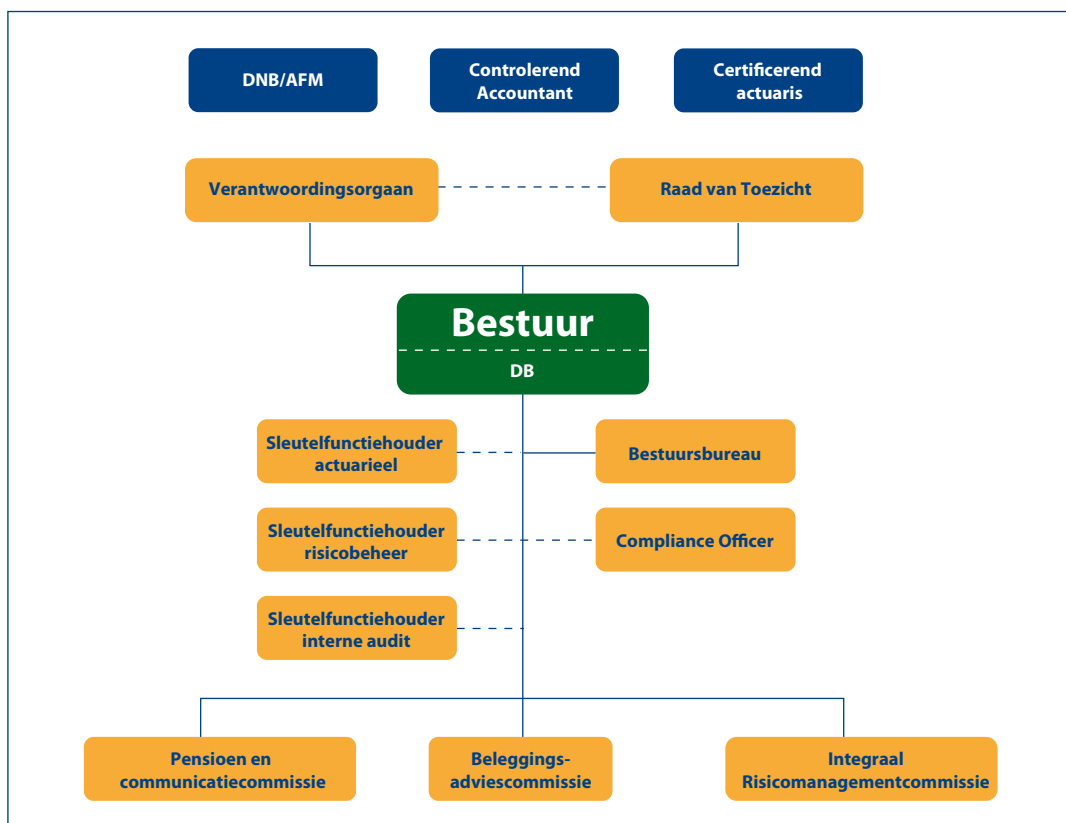
De integraal risicomanagementcommissie adviseert het bestuur en de commissies over het integrale risicomanagement en adviseert het bestuur over zaken samenhangend met de risico's die beheerst dienen te worden.

De onafhankelijke sleutelfunctiehouder risicobeheer alsook de vervullers voor risicobeheer en de compliance officer vormen de tweede lijn van BPFL. De houder en de vervullers verzorgen risicorapportages, risicoanalyses en vertegenwoordigen de tweede lijn in bestuurs- en commissievergaderingen. De sleutelfunctiehouder heeft periodiek overleg met respectievelijk een escalatielijn naar de Raad van Toezicht.

De sleutelfunctiehouder risicobeheer heeft in hoofdlijnen de volgende taken:

- Uitvoering van het risicomanagement control framework (vanuit de strategische doelstellingen een periodieke evaluatie van strategische en operationele risico's, waaronder de identificatie van nieuwe risico's);
- Oordeelsvorming vanuit onafhankelijk risicomanagementperspectief op overwegingen en adviezen in voorleggers (countervailing power/risicoparagraaf);
- Regievoering op de eigen-risicobeoordeling;
- Vergroten van het risicobewustzijn binnen het fonds.

Het governance model ziet er als volgt uit:

De aanwezige risico's

De belangrijkste doelstelling van het fonds is het nakomen van de pensioentoezeggingen en het nastreven van de ambitie van de pensioenregeling. Bij het beheer en de financiering van de pensioenverplichtingen loopt het fonds risico's. De risico's kunnen ingedeeld worden in financiële en niet-financiële risico's. Onderstaande tabel geeft meer detaillering en uitleg rondom de risico's die het fonds loopt. Verdere kwalitatieve en kwantitatieve uitleg rondom de financiële risico's wordt gegeven in de risicoparagraaf bij de toelichting op de jaarrekening.

Financiële risico's	Definitie
Renterisico (S1)	Het fonds is gevoelig voor wijzigingen in de rente omdat de rentegevoeligheid van de beleggingen en de rentegevoeligheid van de verplichtingen niet gelijk zijn (de zogenaamde duration mismatch).
Marktrisico (S2, S4)	Het fonds loopt het risico dat door de ontwikkeling van marktprijzen (veroorzaakt door factoren die samenhangen met een individuele belegging, de uitgevende instelling of generieke factoren) waardewijzigingen plaatsvinden.
Valutarisico (S3)	Het fonds belegt in buitenlandse waardepapieren, waardoor het fonds gevoelig is voor koersschommelingen van de betreffende valuta ten opzichte van de euro.
Kredietrisico (S5)	Het fonds loopt het risico van financiële verliezen als gevolg van faillissementen, betalingsonmacht of kredietverslechtering van tegenpartijen.
Beleggingsrisico (S10)	De risico's die het fonds loopt binnen haar vastgoed- en aandelenportefeuille.
Verzekeringstechnisch risico (S6)	Het risico dat het fonds loopt met haar deelnemers op het gebied van sterfte en arbeidsongeschiktheid.
Liquiditeitsrisico	Het risico voor het fonds dat er onvoldoende liquide middelen beschikbaar zijn om op korte termijn aan de verplichtingen te kunnen voldoen en/ of het verlies dat beleggingen niet snel verkocht kunnen worden.
Niet-financiële risico's	Definitie
Uitbestedingsrisico	Het uitbestedingsrisico is het risico voor het fonds dat de continuïteit/kwaliteit van de aan derden uitbestede werkzaamheden, dan wel voor deze derden beschikbaar gestelde apparatuur en het ter beschikking gesteld personeel wordt geschaad.
Operationele risico's	Het risico dat optreedt voor het fonds bij de uitvoering van de pensioen- en beleggingsactiviteiten, als gevolg van niet-afdoende of falende interne processen, menselijk gedrag en systemen of als gevolg van externe gebeurtenissen.
Compliance risico	Het compliance risico omvat het risico voor het fonds dat niet of niet tijdig de consequenties van (veranderende) wet- en regelgeving worden onderkend, waardoor wet- en regelgeving op onderdelen worden overtreden.
Reputatierisico	Onder reputatierisico wordt het risico verstaan dat het fonds door het handelen reputatieschade lijdt bij belanghebbenden.

De BPFL risico's

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de vijf hoofdcategorieën van risico's die BPFL hanteert.

Risicocategorie	Omschrijving	Kwalitatieve risicohouding
Omgeving	Risico's als gevolg van ontwikkelingen in de omgeving van het fonds. Het fonds kan deze risico's niet vermijden en slechts beperkt sturen. Het fonds probeert de impact van deze risico's te beperken door nieuwe ontwikkelingen te volgen en hierop te reageren en waar mogelijk te anticiperen.	BPFL streeft naar een hoge tevredenheid bij de stakeholders en een goede reputatie. Risico's die de tevredenheid of het imago schaden worden niet geaccepteerd of gemitigeerd. BPFL wil goed geïnformeerd zijn over relevante omgevingsontwikkelingen en waar mogelijk hieraan sturing geven.
Governance	Risico's in de aansturing van het fonds met mogelijk negatieve gevolgen voor het behalen van de doelstellingen. Het fonds kan deze risico's sturen en vermijden.	BPFL stelt hoge eisen aan de geschiktheid van bestuursleden, medewerkers bestuursbureau, overige key persons, alsmede aan de effectiviteit van het governance-model. Risico's worden niet geaccepteerd of gemitigeerd.
Financieel	Risico's die van invloed zijn op de financiële situatie van het fonds. Voor een groot deel van deze risico's geldt dat het fonds deze bewust neemt om de doelstelling van het fonds te kunnen realiseren. Het fonds wenst die risico's dus niet te vermijden, wel zijn ze stuurbaar. Waar deze risico's ongewenst zijn (zoals bijvoorbeeld liquiditeitsrisico) mitigeert het fonds de risico's.	BPFL tracht de pensioenen zo veel als mogelijk waardevast te houden. BPFL belegt de beschikbare gelden om met een verantwoord risico (extra) rendement te behalen.
Uitvoering & Uitbesteding	Risico's die de operationele bedrijfsvoering in gevaar kunnen brengen. Dit zijn stuurbare en vermijdbare risico's.	BPFL streeft naar betrouwbare uitvoering en accepteert daarom zeer beperkt operationele risico's.
Compliance & Integriteit	Risico's die zowel een financiële als een reputatie-impact kunnen hebben en daarmee het voortbestaan van het fonds in gevaar kunnen brengen. Dit zijn stuurbare en vermijdbare risico's.	BPFL wil de integriteits- en compliance risico's volledig mitigeren, omdat het compliant wil zijn aan wet- en regelgeving en aan de integriteitsvereisten.

Het fonds monitort doorlopend de ontwikkelingen van de risico's binnen deze categorieën als ook de aanwezigheid en effectiviteit van de bijbehorende beheersingsmaatregelen. Voor alle risico's worden deze zaken vastgelegd in het risicoregister. In 2022 en 2023 was er tevens bijzondere aandacht voor de risico's die gerelateerd zijn aan het nieuwe pensioenstelsel.

Risicomanagement cyclus

Binnen risicomanagement wordt gebruikt gemaakt van een jaarplanning en een controlecyclus. De controlecyclus doorloopt 5 fases.

Stap	Onderdeel	Toelichting
1	Identificatie	Welke risico's zijn er en welke definitie en risicobereidheid wordt gehanteerd?
2	Meting	Hoe worden risico's gemeten: wat is de belangrijkste risico-indicator/maatstaf?
3	Beheersing	Welke mitigerende beheersingsmaatregelen zijn er bepaald?
4	Monitoring en rapportage	Hoe wordt er over risico's gerapporteerd en op welke wijze vindt de monitoring plaats?
5	Controle en bijsturing	Indien de actuele stand afwijkt van de norm, wat is de tolerantie voor afwijkingen van de norm, hoe wordt indien nodig bijgestuurd.

De risico's worden met behulp van bovengenoemde proces periodiek beoordeeld en waar nodig worden aanvullende mitigerende acties genomen.

13.2 Cyber-risico

Cyberisico is een belangrijk onderdeel binnen het IT-risico zoals BPFL dit heeft gedefinieerd binnen haar reguliere risicoraamwerk. Aanvullend is het IT-risico een informatiebeveiligingsrisico en benoemd als speerpunt voor Risk om extra aandacht aan te besteden. Met betrekking tot de beheersing van het IT-risico heeft BPFL een IT-/IB-beleid, waaruit de belangrijkste risico's zijn gedestilleerd en worden gemonitord in het risicoraamwerk. Het grootste deel voor wat betreft impact van IT-/Cyberisico zit bij de uitbestedingspartijen waaronder AZL en VLK IM. Belangrijk onderdeel van de risicobeheersing is het monitoren van de IT-risicobeheersing, zoals AZL en VLK IM dat uitvoeren. Hierbij is de niet-financiële risicorapportage een belangrijke inputbron. Aanvullend voert BPFL periodiek verdiepende gesprekken met AZL over de specifieke beheersing van het cyberisico. In 2022 is een IT-functionaris aangesteld binnen het bestuursbureau om de IT-risicobeheersing binnen BPFL structureel te verankeren.

BPFL heeft met betrekking tot het IT-risico een assessment uitgevoerd op de DNB Good Practice 58 controls. Veel van de verbeterpunten die hieruit naar voren gekomen zijn, zijn opgepakt en uitgewerkt in 2023. Veel van de eisen uit DORA (Digital Operational Resilience Act – die in werking treedt per 17 januari 2025) komen terug in onder andere het eind 2023 geüpdatete DNB-raamwerk voor informatiebeveiliging (met de 58 controls). BPFL heeft in de tweede helft van 2023 (voordat de nieuwe Good Practice van DNB was uitgegeven) eerste beoordeling van de implicaties op het fonds gedaan, en zal hier (als exacte impact van lagere regelgeving bekend is) in 2024 verder actie op ondernemen.

13.3 Datakwaliteit

Mede naar aanleiding van de doelstelling om op 1 januari 2025 de transitie te maken naar het nieuwe pensioencontract heeft BPFL in 2023 een groot datakwaliteitsonderzoek uitgevoerd. Hierbij is de leidraad van de Pensioenfederatie rondom datakwaliteit als uitgangspunt genomen. In 2024 zullen de bevindingen verder onderzocht worden door BPFL en AZL.

Daarnaast zal het DARE programma in 2024 worden gecontinueerd. Dit programma heeft als doel om de juistheid van historische mutaties in de deelnemersadministratie te controleren, zodat het bestuur houvast heeft omtrent de juistheid van deze data.

Ten behoeve van datakwaliteit is in 2023 conform het kader datakwaliteit fase 1 (opzet) en fase 2 (risico inventarisatie en beoordeling) door het fondsbestuur uitgewerkt. Hierna heeft ons fonds AZL de opdracht gegeven voor fase 3 (data analyses en deelwaarnemingen). AZL heeft in november de Data APK rapportage opgeleverd inclusief steekproeven op risicogroepen (DRI's). Na beoordeling hiervan door ons fondsbestuur, sleutelfunctiehouders en de externe auditor belast met de AUP zijn nog enkele aanpassingen doorgevoerd en eind 2023 is een definitieve versie opgeleverd. Dit alles om het invaardossier tijdig in te kunnen dienen bij DNB.

13.4 Naleving sanctiewetgeving

BPFL heeft op grond van de Sanctiewet 1977 c.a. (SW) en EU-sanctieverordeningen specifieke verplichtingen waar het gaat om het naleven van sanctiemaatregelen. KCM heeft als fiduciair van BPFL de naleving van deze verplichtingen, onder meer specifiek voor de beleggingen van BPFL, in diverse processen geborgd. Dit betreft onder meer:

- screening van de beleggingen op instrumenten die onderdeel zijn van sanctielijsten en
- monitoring op naleving van Sanctiewetgeving bij beleggingsfondsen/beheerders.

VLK IM legt verantwoording af ten aanzien van naleving van sanctiemaatregelen via onder meer de jaarlijkse ISAE3402-rapportage (beheersmaatregelen) en op kwartaalbasis in de niet-financiële risicorapportage.

Om financiering van terrorisme en witwassen uit te sluiten, screent AZL maandelijks de deelnemersadministratie. AZL legt verantwoording af van de naleving van sanctiemaatregelen via de ISAE3402-rapportage en via de kwartaalrapportages.

13.5 Environmental, Social and Governance (E.S.G.) risico's

Ons fonds heeft bij het beleggingsbeleid aandacht voor Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (MVB) en heeft ook een MVB-beleid. Het monitoren van ESG-risico's vindt in de basis plaats conform de ESG-risicomanagementcyclus. BPFL identificeert ESG-risico's, beoordeelt de materialiteit, bepaalt de risicohouding voor deze risico's en toetst in een periodieke monitoring of de risico's binnen de risicohouding blijven.

13.6 Nieuw pensioenstelsel

Ons fonds heeft voor de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel in 2021 een project opgestart. De doelstelling is het op verantwoorde wijze per 1 januari 2025 de transitie te realiseren. De transitie brengt diverse (nieuwe) risico's en onzekerheden met zich mee.

Voorbeelden hiervan zijn:

- Het kritische tijdsplan om per 1 januari 2025 over te gaan naar het nieuwe stelsel
- Strategische keuzes door sociale partners
- (beleggings) Beleidsaanpassingen
- Haalbaarheid en uitvoerbaarheid bij uitbestedingspartners, bijv. geschiktheid van het pensioenadministratiesysteem
- Datakwaliteit
- Ketenrisico
- Definitieve wetgeving
- Projectplanning, capaciteit, kennis en continuïteit
- Communicatie naar deelnemers en draagvlak

Naar verwachting zijn de uitdagingen vooral groot ten aanzien van de IT die nodig is voor een adequate pensioenadministratie.

Binnen het project worden de mogelijke risico's geïnventariseerd en onzekerheden geëvalueerd. Om een transitie per 1 januari 2025 te kunnen realiseren wordt in 2024 de opdrachtbevestiging (waarbij BPFL de opdracht van de sociale partners zoals opgenomen in het transitieplan bevestigt) en het implementatieplan ingediend bij de DNB. In de eerste helft van 2022 heeft een uitgebreide risicoanalyse plaatsgevonden gecoördineerd door de tweede lijn ten aanzien van het nieuwe pensioenstelselproject. Deze risico's en beheersmaatregelen zijn in 2023 gemonitord, en dat zal ook in 2024 gebeuren.

13.7 Beleidsinstrumenten

Als maatstaf voor de draagkracht van het fonds wordt de beleidsdekkingsgraad genomen. De ontwikkeling van de beleidsdekkingsgraad kan nadelig beïnvloed worden door verschillende risico's. Hierbij kan worden gedacht aan marktrisico's, actuariële risico's en veranderingen in de UFR-methodiek. Om de risico's te beheersen en de ontwikkeling van de beleidsdekkingsgraad te beïnvloeden heeft het fonds een aantal beleidsinstrumenten tot zijn beschikking:

- Beleggingsbeleid
- Premiebeleid
- Toeslagbeleid

De uitgangspunten rondom deze beleidsinstrumenten volgen uit de kwalitatieve risicohouding die het fonds heeft vastgelegd in de ABTN van het fonds.

Het financiële deel van de kwalitatieve risicohouding is verder in deze paragraaf opgenomen.

Een verdere concretisering van de beleidsuitgangspunten is gebaseerd op de in 2021 uitgevoerde ALM studie. In deze ALM studie is de samenhang tussen de beleidsuitgangspunten rondom de premie, toeslag en de te voeren beleggingsstrategie getoetst. Dit heeft op hoofdlijnen geleid tot onderstaand beleid.

Leidraad voor het bestuur is om zo veel als mogelijk toeslag te verlenen binnen de regels van het FTK voor toekomstbestendige toeslagverlening, waarbij BPFL sinds halverwege 2023 het transitie-FTK volgt. Onder het transitie-FTK is de wettelijke toeslagdrempel verlaagd naar 105%. BPFL dient tot een prudent besluit te komen over toeslagen bij een beleidsdekkingsgraad boven de 105%. Daarbij mag de toegekende toeslag niet leiden tot een actuele dekkingsgraad onder de 105%. En daarnaast moet BPFL op elk meetmoment (ultimo jaar) minimaal een actuele dekkingsgraad van 90% hebben. Indien de actuele dekkingsgraad lager is dan 90%, dan moet er binnen 6 maanden een onvoorwaardelijke verlaging worden doorgevoerd waardoor de actuele dekkingsgraad gelijk wordt aan 90%.

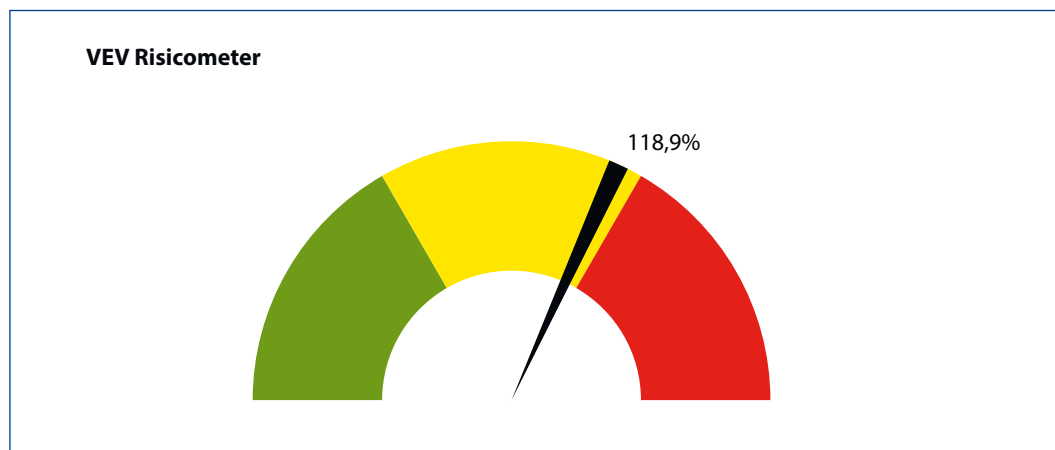
13.8 Beleidsmatige toelichting op de aanwezige risico's

Financiële risico's vormen een belangrijk risicocategorie omdat die risico's grotendeels bewust worden genomen in belang van de deelnemer en voor het andere deel volgen uit die bewuste keuzes. Hieronder wordt een overzicht van het belangrijkste beleid ten aanzien van financiële en enkele niet financiële risico's. Per risico is in het risicoregister opgenomen wat de bruto en netto risico's (na beheersmaatregelen) zijn. Elk kwartaal wordt bijgehouden of de netto risico's vallen binnen de risicobereidheid van het fonds. De bruto en netto risico's worden bepaald door een combinatie van waarschijnlijkheid en impact van het specifieke risico.

Voorbeelden beleidsmatige beheersmaatregelen	
Omgeving	
Publiciteits- en communicatierisico	BPFL beheerst het publiciteits- en communicatierisico onder meer met behulp van communicatiebeleid en een communicatiejaarplan. Verder is een belangrijke maatregel het hebben van een duidelijke MVB visie, inclusief investment beliefs, en vastlegging in MVB beleid.
Financieel	
Renterisico	BPFL hanteert een renteafdeckingsbeleid. BPFL dekt 60% van het renterisico af.
Marktrisico	BPFL beschikt over strategisch beleggingsplan waarin onder meer weging en spreiding van portefeuille en valuta (afdeckingsbeleid) vastgelegd zijn.
Tegenpartijrisico	Tegenpartijen dienen een minimale BBB- creditrating te hebben.
Actuariële grondslagen	BPFL beheerst het risico op gebruik van onjuiste actuariële aannames en grondslagen. on der meer door de voorziening pensioenverplichtingen op de meest recente AG-prognosetafel met correcties voor ervaringssterfte te baseren.
Liquiditeitsrisico	BPFL beschikt over liquiditeitsbeleid met onder meer richtlijnen t.b.v. de liquiditeitspositie fonds, waaronder allocatie naar illiquide beleggingen. Benodigde liquiditeit -onder meer voor collateral - wordt periodiek gemonitord inclusief stress scenario's. Tevens ziet beleid er op toe dat er altijd tijdig voldoende liquide middelen voor de pensioenuitkeringen beschikbaar zijn.
Uitvoering en uitbesteding	
Uitbestedingsrisico	Het fonds beschikt over een uitbestedingsbeleid waarin relevante kwaliteitsvoorwaarden, zowel voor uitbesteding als onderuitbesteding, opgenomen zijn. Ook afspraken over continuïteit, kwaliteit en onderuitbesteding van uitbestedingspartijen zijn vastgelegd. BPFL toetst de werking van het uitbestedingsbeleid aan de hand van ISAE 3402- /SOC-rapportages, SLA en incidentenrapportages. BPFL voert jaarlijks een evaluatie met uitbestedingspartijen uit.
Compliance & integriteit	
Risico naleving wet- en regelgeving	BPFL beheerst het risico naleving wet- en regelgeving door het maken van de afspraken in de SLA met de uitbestedingspartijen over de inrichting en naleving van compliance aldaar. Daarnaast heeft BPFL een eigen compliance officer aangesteld, die onder meer toeziet op de naleving van de gedragscode door het bestuur van het fonds.

De financiële risico's die het fonds loopt in combinatie met het door het fonds gekozen beleid om deze risico's tegen te gaan, zijn objectief meetbaar aan de hand van de hoogte van de vereiste dekkingsgraad.

Onderstaande VEV risicometer toont aan dat het beleggingsbeleid van ons fonds een relatief hoog risico kent met een strategisch vereiste dekkinggraad van 118,9%.

13.9 Risicohouding

Het bestuur draagt in overleg met de overige organen van het fonds zorg voor de vastlegging en beleidsuitgangspunten waaronder de risicohouding van het fonds. In het Besluit Financieel Toetsingskader Pensioenfondsen is opgenomen wat met de risicohouding van een fonds bedoeld wordt: het is de mate waarin een fonds – in en na overleg met de vertegenwoordigers van werkgeversverenigingen en werknemersverenigingen en in en na overleg met de organen van het fonds - bereid is beleggingsrisico's te lopen om de doelstellingen van het fonds te realiseren én de mate waarin het fonds beleggingsrisico's kan lopen, gegeven de kenmerken van het fonds.

De afspraken, die hierover tussen sociale partners en het bestuur zijn gemaakt, zijn vastgelegd in een bedrijfstakuitvoeringsovereenkomst. De basis hiervoor is dat sociale partners verantwoordelijk zijn voor de inhoud van de pensioenregeling en het ambitieniveau van de toeslagverlening. Sociale partners geven aan het bestuur de opdracht tot uitvoering.

In hoofdstuk 3 zijn de missie en doelstelling verwoord. De basis voor de door het bestuur geformuleerde risicohouding bevat de volgende elementen:

- Het bestuur streeft naar een zo goed mogelijk nominaal pensioen dat past binnen de fiscale kaders en het beschikbare premiebudget;
- Om nominale pensioenen zo veel als mogelijk waardevast te houden, belegt het bestuur de ingelegde pensioengelden verantwoord;
- Aangezien het deelnemersbestand van het fonds relatief jong is, is het acceptabel om een verantwoord risico te nemen in de beleggingen. In een ALM context en met behulp van de haalbaarheidstoets maakt het bestuur concreet wat zij beschouwt als een verantwoord risico. Het bestuur houdt hierbij rekening met de uitkomsten van periodiek onderzoek naar de risicobereidheid onder deelnemers. Risicohouding en uitkomsten van de ALM-studie worden besproken met de sociale partners;
- Het bestuur wil zo veel als mogelijk – conform de afgesproken maatstaf – kunnen indexerende om de deelnemers en de pensioengerechtigden te kunnen compenseren voor de inflatie en is bereid hiervoor een verantwoord risico te nemen in de beleggingen;
- Het bestuur accepteert dat het nemen van een verantwoord risico in de beleggingen kan leiden tot een toename van de kans op verlaging van de pensioenaanspraken;
- Indien er verlaagd moet worden, wordt gehandeld conform het beleid zoals opgenomen in de ABTN. Het bestuur houdt rekening met een balans tussen enerzijds de noodzaak tot financieel herstel en anderzijds de voordelen van spreiding van de verlaging voor alle deelnemers.

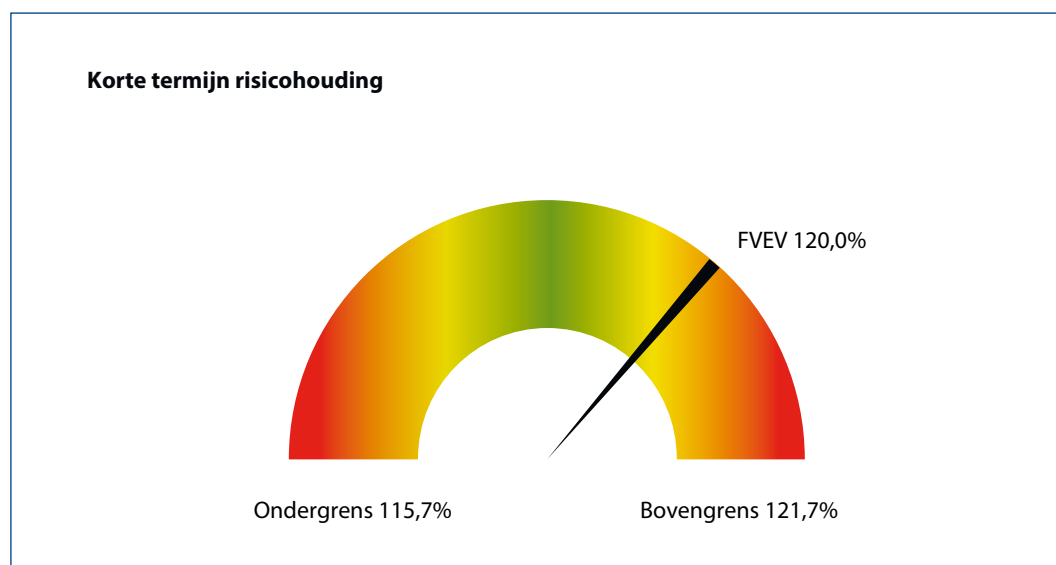
Het bestuur kan voor het realiseren van de missie binnen de afgesproken risicohouding sturen op de inzet van het beleggings-, premie- en toeslagbeleid. Zij maakt voor de afweging van de beslissingen onder andere gebruik van inzichten uit ALM en adviezen van actuarieel adviseur, fiduciair manager en beleggingsadviseur.

13.10 Controle op het gevoerde beleid

Ons fonds monitort en communiceert continu aan de deelnemers of het gevoerde beleid resulteert in de verwachte doelstellingen. Deze wettelijke verplichting komt tot uitdrukking in de zogeheten 'risicohouding'. De risicohouding van het fonds is de mate waarin het fonds, na overleg met sociale partners, het verantwoordingsorgaan en de raad van toezicht, bereid is beleggingsrisico's te lopen om de doelstellingen van het fonds te realiseren en de mate waarin het fonds beleggingsrisico's kan lopen gegeven de kenmerken van het fonds. De risicohouding wordt verder onderverdeeld in een korte termijn risicohouding en een lange termijn risicohouding.

13.10.1 Korte termijn risicohouding

De korte termijn risicohouding wordt gemeten aan de hand van de vereiste dekkingsgraad met bijbehorende bandbreedtes. Indien op enig moment de daadwerkelijke vereiste dekkingsgraad zich buiten deze bandbreedtes bevindt, is dit een eerste indicatie dat het gevoerde beleid niet in lijn is met de doelstellingen van het fonds. Het fonds heeft de risicohouding voor de korte termijn vastgesteld per eind 2023 op een vereiste dekkingsgraad tussen de 115,9% en 121,9%. Eind 2023 bedraagt de feitelijk vereiste dekkingsgraad 119,6%.

13.10.2 Lange termijn risicohouding

De lange termijn risicohouding komt tot uitdrukking in de jaarlijks terugkerende haalbaarheidstoets. De belangrijkste uitkomst waarnaar gekeken wordt in de haalbaarheidstoets is het pensioenresultaat. Het pensioenresultaat is een maatstaf voor koopkrachtbehoud. Conform de risicobereidheid van het fonds heeft het bestuur een pensioenresultaat en ondergrenzen vanuit verschillende situaties gedefinieerd die aansluiten op de lange termijn risicohouding van het fonds.

Het bestuur heeft de volgende grenzen gedefinieerd.

1. De ondergrens voor het pensioenresultaat in de mediaan, startend vanuit de positie waarin het fonds beschikt over het vereist eigen vermogen.
2. De ondergrens voor het pensioenresultaat in de mediaan, startend vanuit de positie waarin het fonds beschikt over het eigen vermogen.
3. De maximale afwijking van het pensioenresultaat in een slechtweersscenario ten opzichte van het pensioenresultaat in de mediaan, startend vanuit de positie waarin het fonds beschikt over het eigen vermogen.

In de jaarlijkse haalbaarheidstoets wordt getoetst of het fonds voldoet aan de bij (2) en (3) genoemde grenzen. De in 2023 resulterende pensioenresultaten voldoen aan de in de risicohouding vastgestelde ondergrens en maximale afwijking.

Beleggingen uit hoofde van de excedentregeling (premieregeling)

Het fonds heeft naast beleggingen voor risico van fonds eveneens beleggingen voor risico van de deelnemer op de balans.

De deelnemer krijgt de mogelijkheid om deel te nemen aan de vrijwillige excedentregeling. Hierbij geldt dat de beschikbare premies vermeerderd met het behaalde beleggingsrendement op de pensioendatum aangewend worden voor de aankoop van ouderdomspensioen en/ of partnerpensioen en/ of wezenpensioen. Conform de Wet Verbeterde Premieregeling krijgt de (gewezen) deelnemer voorafgaande aan de pensioendatum de keuze voor beleggen ten behoeve van de aankoop van een stabiele, dan wel een variabele pensioenuitkering.

Het fonds heeft de individuele beleggingsadministratie van de premieregeling ondergebracht bij AZL. In het kader van de invoering van de Pensioenwet en de hieruit voortvloeiende zorgplicht worden de premies belegd in leeftijdsgerelateerde life cycle mixen. Het bestuur heeft hierbij de default life cycle mixen vastgesteld, gericht op de aankoop van een stabiele uitkering. De life cycles zijn zodanig opgesteld dat naarmate de leeftijd van de deelnemers hoger wordt, de beleggings- en renterisico's telkens verder worden beperkt. Hoewel de beleggingen niet voor risico van het fonds zijn, monitort het bestuur continue de samenstelling van de life cycle mixen aan de hand van ontwikkelingen in de markt, wet- en regelgeving en performance. Het bestuur is van mening dat de gevoerde beleggingsmixen in de diverse life cycles de risicohouding van de populatie in de premieregelingen goed weerspiegelen.

14. Vooruitblik 2024

Nieuw Pensioenstelsel & Communicatie

De plannen voor het nieuwe pensioenstelsel zijn gemaakt. Het verantwoordingsorgaan heeft een positief advies verstrekt en de raad van toezicht heeft instemming verleend. Aan het eind van het eerste kwartaal zijn de plannen en de bijbehorende stukken bij DNB ingediend ter toetsing. Voor het bestuur vindt er nu een overgang plaats van plannen maken naar plannen uitvoeren, zodanig dat we op 1 januari 2025 de overstap naar de nieuwe regeling kunnen maken. Een onderdeel van het uitvoeren is er voor zorgen dat werkgevers en hun eventuele administratiekantoren goed op de hoogte zijn van de komende veranderingen. Ook voor onze deelnemers geldt dat wij, te samen met hun werkgevers, goed moeten informeren over de gevolgen van de overgang. Van belang hierbij is dat als de dekkinggraad op het moment van overgang te laag is, een korting niet is te vermijden.

IT- en informatiebeveiligingsrisico

IT- en informatiebeveiliging neemt een steeds belangrijkere plek in binnen ons fonds. Met de toenemende automatisering en digitaal werken nemen ook de IT-/IB-risico's toe. Continue focus op IT-/IB-risico is dan ook een must waar ook in 2024 extra aandacht aan gegeven zal worden. Een bijzonder punt van aandacht is cyber risk en het IT-project bij onze pensioenuitvoeringsorganisatie ten behoeve van het nieuwe pensioenstelsel.

Bestuurlijke continuïteit

Openstaande vacatures en het vertrek respectievelijk de vervanging van een aantal bestuursleden heeft impact op BPFL-specifieke ervaring en kennis binnen het bestuur. Met name de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel vraagt veel van het bestuur in 2024 en opvolgende jaren.

Risicomanagement

In 2022 is gestart met het toetsen van de werking van beheersmaatregelen uit het risicoregister. In 2023 is de cyclus die in 2022 gestart is afgerond. In 2024 ligt de focus voornamelijk op het toetsen van de beheersmaatregelen van de risico's die verband houden met de overgang naar de nieuwe pensioenregeling per 1-1-2025.

Handhavingsbeleid

In de supermarktbranche komen steeds meer online ondernemingen. Ook deze ondernemingen vallen onder de verplichtstelling van ons fonds. Wij spreken in onze verplichtstelling namelijk ook over virtuele winkels. In de jaren 90 is al een eerste virtuele winkel aangesloten. Dit was een winkel waar je telefonisch bestellingen kon doorgeven, waarna het werd bezorgd. Op dit moment lopen er meerdere rechtszaken met online ondernemingen over de verplichte aansluiting.

GIP

De Minister voor Armoedebeleid, Participatie en Pensioen heeft de Stichting Geschillen Instantie Pensioenen in het Besluit van 18 december 2023 aangewezen als de externe geschilleninstantie waarbij pensioenfondsen zich op grond van artikel 48c, lid 1 Pensioenwet moeten aansluiten. Ons fonds heeft dat per 1 januari 2024 gedaan.

Het verslag van het bestuur is vastgesteld te Woerden d.d. 19 juni 2024.

Het bestuur

De heer E. Bosman
Onafhankelijk voorzitter bestuur

De heer H.A. Breekveldt
Bestuurslid

De heer M.L. Cardous
Bestuurslid

De heer C.H.L.M. Filippini
Bestuurslid

Mevrouw E. Heringa
Bestuurslid

Mevrouw L.T.M. de Leede
Werkgeversvoorzitter

Mevrouw F. Mulder
Bestuurslid

De heer D.H.M. Muusers
Werknemersvoorzitter

Mevrouw N. Poelgeest
Bestuurslid

Mevrouw E. Heringa
Bestuurslid

15. Rapport Raad van Toezicht

Rapport RvT

1. Algemeen

De Raad van Toezicht (RvT) bestaat uit drie personen. De leden zijn benoemd op basis van het in 2021 vastgestelde functieprofiel. In dit profiel zijn eisen over geschiktheid opgenomen, waarbij de drie volgende verantwoordelijkheidsgebieden zijn onderkend: vermogensbeheer en balansmanagement, risicomanagement en governance.

De samenstelling van de RvT van toezicht is per 31 december 2023:

- Petra de Bruijn, voorzitter, met de aandachtsgebieden algemeen en governance. Haar eerste benoemingstermijn loopt tot 1 juli 2026.
- Peter Priester, lid, met de aandachtsgebieden risicomanagement, uitvoering, uitbesteding en kennis sector. Zijn eerste benoemingstermijn loopt tot 1 juli 2025.
- Hans Molenaar, lid, met de aandachtsgebieden vermogensbeheer en balansmanagement. Zijn eerste benoemingstermijn loopt tot 1 juli 2024.

In 2023 hebben de leden van de RvT in ongewijzigde samenstelling hun taken kunnen uitvoeren. De leden hebben bevestigd dat zij voldoende tijd beschikbaar hebben en onafhankelijk zijn. De beloning en de nevenfuncties/-activiteiten zijn vermeld in het jaarverslag. Alle leden nemen de ervaringen uit hun overige bestuursactiviteiten mee en hebben daarnaast diverse (online) bijeenkomsten over pensioenonderwerpen bijgewoond.

De RvT spreekt haar dank uit aan het bestuur en ook aan het verantwoordingsorgaan voor de prettige samenwerking in 2023, waarbij alle gremia van het fonds openstonden voor suggesties ter verbetering van de dienstverlening aan en de pensioenuitkomst van de deelnemers

2. Verantwoording

De RvT legt verantwoording af over de uitvoering van zijn taken en de uitoefening van zijn bevoegdheden aan het verantwoordingsorgaan. De wettelijke verantwoordingsplicht aan de werkgever is belegd in de verantwoording aan de werkgeversdelegatie in het verantwoordingsorgaan.

Werkwijze

De RvT kan beschikken over alle bestuursstukken van het fonds en heeft toegang tot alle gremia, het bestuursbureau en uitbestedingsrelaties van het fonds. De RvT heeft in 2023 afstemming gehad met de afzonderlijke sleutelfunctiehouders, de directeur bestuursbureau, de voorzitter van het verantwoordingsorgaan en de voorzitters van commissies (terugkoppeling op toehoren). Voorts zijn bevindingen en beelden uitgewisseld in het kader van jaarwerkoverleggen.

De RvT heeft in 2023 zesmaal intern overleg gehad, waarbij speerpunten en bestuursbesluiten die de goedkeuring van de RvT behoeven zijn besproken. Daarnaast heeft de RvT vijfmaal vergaderd met het bestuur c.q. het dagelijks bestuur, driemaal met het verantwoordingsorgaan, tweemaal met de sleutelfunctiehouders en daarnaast waren er in 2023 twee gezamenlijke overleg van bestuur-verantwoordingsorgaan-RvT. Ook namen de RvT en het verantwoordingsorgaan tweemaal deel aan een studiebijeenkomst van het bestuur. Daarnaast is er regelmatig overleg met het bestuursbureau. Er is deelgenomen aan het afsluitende jaarwerkoverleg.

In 2023 heeft de RvT daarnaast nog diverse overleggen gehad zowel met dagelijks bestuur c.q. bestuur, het verantwoordingsorgaan als de sleutelfunctiehouders in het kader van de implementatie van het nieuwe pensioenstelsel. Ook met de belangrijkste uitbestedingspartners van het fonds, AZL en Van Lanschot Kempen (VLK), heeft de RvT in dit kader overleg gevoerd. Ook in 2023 heeft de RvT adequate ondersteuning vanuit het bestuursbureau gekregen.

De voorzitter van de RvT heeft deelgenomen aan een voorzittersoverleg. Leden van de RvT hebben in 2023 gericht bij een bestuursvergadering en een aantal commissievergaderingen toegehoord. Daarnaast heeft de RvT in de tweede helft van 2023 een bespreking gehad met de pensioenuitvoerder.

De RvT had in 2023 maar ook in 2024 de volgende belangrijke speerpunten:

- Besluitvorming over en implementatie van het nieuwe pensioenstelsel
- Informatietechnologie en cybersecurity
- Besluitvorming en implementatie nieuwe Pensioenstelsel
- Governance en portefeuilleverdeling
- Nieuw beleggingsbeleid in het kader van het nieuwe Pensioenstelsel (NPS)

Toezichtkader

De RvT heeft tot wettelijke taak toezicht houden op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het pensioenfonds. De RvT ziet toe op adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur en staat het bestuur met raad ter zijde. De Code Pensioenfonds vraagt dat het intern toezicht bijdraagt aan effectief en slagvaardig functioneren van het fonds en aan beheerste en integere bedrijfsvoering. Tevens heeft de RvT een aantal goedkeuringsrechten ten aanzien van besluiten van het bestuur alsmede een aantal wettelijke bevoegdheden.

VITP-Toezichtcode

De RvT past de VITP-Toezichtcode toe, zie ook www.vitp.nl. De leidende principes uit deze code zijn:

1. De zorg voor het pensioen van de deelnemer is leidend voor het toezicht houden
2. De toezichthouder is zich bewust van zijn verantwoordelijkheid als toezichthouder en gedraagt zich daarnaar
3. Toezichthouders dragen zorg voor hun geschiktheid en de effectiviteit van hun werkzaamheden
4. De toezichthouders leggen verantwoording af over en zijn aanspreekbaar op het gehouden toezicht

Goedkeuring en instemming

De RvT heeft in 2023 goedkeuring gegeven en/of instemming verleend bij de volgende bestuursbesluiten:

Goedkeuring

- Vaststelling van het jaarverslag van 2022 op 12 juni 2023.
- Functieprofiel voor de benoeming van twee bestuursleden

Instemming

- Instemming met twee herbenoemde bestuursleden

De RvT heeft verder op 27 maart 2024 goedkeuring gegeven op het besluit van het bestuur tot interne collectieve waardeoverdracht met inbegrip van het aanwenden van het vermogen van het fonds bij deze collectieve waardeoverdracht. Hiertoe heeft de RvT een onderbouwd goedkeuringsrapport aan het bestuur verstrekt.

Raadgeving

De RvT heeft in voorgaande jaren het (dagelijks) bestuur met raad terzijde gestaan. Voor 2024 zal de RvT met het bestuur afspraken maken, op welke thema's het bestuur raad van de RvT verwacht of wenst.

Opvolging aanbevelingen van controleurs en toezichthouders

Het bestuur geeft in het bestuursverslag een gedegen en goed onderbouwde inhoudelijke reactie op bevindingen en oordeel van RvT en verantwoordingsorgaan. In 2023 zijn de aanbevelingen met het bestuur besproken. Het bestuur behandelt aanbevelingen van de RvT, verantwoordingsorgaan en controleurs correct en vertaalt deze waar relevant naar acties, vastgelegd in een document van opvolging.

3. Bevindingen en aandachtspunten

In het rapport van 2022 heeft de RvT een aantal aanbevelingen gedaan:

- In het kader van het nieuwe pensioenstelsel vraagt de RvT aandacht voor het goed meenemen van het VO en RvT in het proces maar ook goed af te stemmen met sociale partners en de uitbestedingspartijen AZL, VLK en Northern Trust. Hierbij is de strakke tijdsplanning richting de beoogde transitiedatum van 1 januari 2025 een uitdaging.
- De RvT adviseert het bestuur te kijken naar een structuur en inrichting van besluitvorming, die besluitvaardigheid optimaliseert.
- De RvT vraagt aandacht voor opvolging van bestuursleden en beveelt aan dit planmatig aan te pakken, inclusief een inwerk- en opleidingsprogramma.
- De RvT beveelt aan het proces van benoeming en herbenoeming goed vast te leggen en gezien de rol van de RvT hierin, dit proces ook aan de RvT voor te leggen.

De RvT heeft geconcludeerd aan deze aanbevelingen opvolging is gegeven.

In het toezichtplan 2023/2024 heeft de RvT een aantal speerpunten gehanteerd die vooral in het licht staan van de overgang naar het nieuwe Pensioenstelsel:

- Besluitvorming en implementatie nieuwe Pensioenstelsel
- Governance en portefeuilleverdeling
- Nieuw beleggingsbeleid in het kader van het nieuwe Pensioenstelsel (NPS).

In het toezichtplan zijn deze speerpunten wat verder uitgewerkt en onderstaand verwerkt in onze bevindingen over 2023.

1. Governance

De RvT ziet dat het bestuur blijvend aandacht heeft voor de aanbevelingen van de RvT. In 2023 heeft het bestuur besloten een onafhankelijk voorzitter aan te stellen en is hiervoor een selectietraject gestart wat geleid heeft tot het aanstellen van een onafhankelijk per 1 januari 2024. Dit komt voor een deel tegemoet aan de aanbeveling 2. Echter hoe dit zijn effect zal hebben op de structuur en inrichting van de besluitvorming is nog onduidelijk. Het bestuur zal zich nog beraden op een nadere discussie omtrent de governance. De RvT volgt deze discussie met aandacht en snapt het dilemma van de tijd die een governance-discussie kost in het jaar van overgang naar het nieuwe Pensioenstelsel, maar dringt toch aan op kritisch blijven op de eigen processen, juist in een periode dat de tijd krap is. De RvT constateert dat het bestuur pro actiever is geworden in de opvolging van bestuursleden en de daarbij behorende uitvraag bij sociale partners ten aanzien van deskundigheid en competenties.

Aanbeveling 1

Blijf scherp op het proces van besluitvorming en blijf governance als aandachtspunt behouden.

2. Besluitvorming en Implementatieplan NPS

Het fonds is als een van de eerste fondsen het NPS-proces gestart en zal naar verwachting als een van de eerste fondsen invaren in het nieuwe stelsel. Daarbij is het fonds een koploper en dit vraagt om durf en moed van het bestuur. Bij aanvang van het proces was veel nog niet volledig duidelijk, dit heeft geleid tot een voortschrijdend inzicht in de loop van dit proces en het regelmatig schuiven met de datum van indiening van de stukken bij DNB. Hierdoor heeft de RvT de beoordeling als complex ervaren. Echter de RvT heeft voldoende inzicht in het proces verkregen en heeft daarom goedkeuring op deze interne collectieve waardeoverdracht met inbegrip van het aanwenden van het vermogen van het fonds bij de collectieve waardeoverdracht verleend op 27 maart 2024.

Om te komen tot deze beoordeling heeft de RvT overleggen gehad met het bestuur, met het DB, met het VO, met de drie sleutelfunctiehouders en met de uitvoeringsorganisaties AZL en de fiduciair VLK. Gedurende het proces is de beoogde datum invaardatum verschoven en is de datum van indienen van de benodigde stukken bij het invaarbesluit diverse malen uitgesteld. Dit heeft niet bijgedragen tot een geordend en gestructureerd proces. Mede hierdoor was het voor de RvT niet altijd volledig transparant hoe besluiten tot stand gekomen zijn. Daarnaast is bij de beoordeling door de RvT niet in alle gevallen uitgegaan van definitieve documenten (zoals de AUP en het implementatieplan) omdat deze op dat moment niet beschikbaar waren.

Het bestuur heeft het verantwoordingsorgaan met passende informatie meegenomen in ontwikkelingen. Daarnaast heeft het bestuur extra bijeenkomsten georganiseerd om het verantwoordingsorgaan mee te nemen in het invoeren van het nieuwe pensioenstelsel. De RvT vindt het positief dat het verantwoordingsorgaan een eigen adviseur in de arm heeft genomen.

De RvT heeft geconstateerd in het reguliere proces de sleutelfunctiehouders tijdig worden meegenomen en voldoende tijd krijgen voor het vormen van hun opinies. Echter in het NPS-traject zijn sleutelfunctiehouders soms erg laat betrokken bij de besluitvormingsprocessen waardoor het niet altijd mogelijk was voor het bestuur om te handelen naar de aanbevelingen.

Aanbeveling 2

Zorg voor helderdere besluitvorming en betere vastlegging in notulen waarbij ook de onderbouwingen en afwegingen van het bestuur goed worden vastgelegd.

Aanbeveling 3

Voer een ERB uit omstreeks het moment van de interne waardeoverdracht waarbij gekeken wordt naar uitvoerings- en invaar risico's en met scenario's als invaren per 1 januari 2025 niet haalbaar is.

Aanbeveling 4

Zorg voor een duidelijke opvolging van de aanbevelingen uit de opinies van de sleutelfunctiehouders, met name die uit het NPS-traject.

3. Informatietechnologie en cybersecurity

De RvT constateert dat met de aanstelling van de 1e-lijns IT-manager er een robuuste invulling van het IT beleid is gegeven. Met het vastgestelde IT jaarplan en de bewaking van de planning wordt een zorgvuldige uitvoering van het beleid geborgd. Daarnaast ziet in het kader van de overgang naar het nieuwe Pensioenstelsel de IT manager toe op het IT-landschap bij AZL en wordt het IT-programmaplan en de rapportages hieromtrent beoordeeld zodat het bestuur op de hoogte is van de voortgang.

4. Nieuw beleggingsbeleid in het kader van NPS.

Ontwikkeling van financiële positie en financiering van nieuwe pensioenaanspraken blijft in aanloop naar de overgang naar en implementatie van het nieuwe stelsel onverminderd een zorgpunt.

Aanbeveling 5

De overgang naar het nieuwe pensioenstelsel leidt tot een relatief groot aantal aanpassingen in de beleggingsportefeuille. Wij adviseren het bestuur een plan te maken voor de transitie van deze portefeuille, waarbij rekening wordt gehouden met de timing van de transacties, de actuele marktomstandigheden en de impact die deze transitie kan hebben op de dekkinggraad en op de verschillende groepen deelnemers.

5. Risicomanagement

De risicobeheerfunctie met de sleutelfunctiehouder en de -vervullers heeft ook in 2023 een totaalinzicht gegeven in de status van de risico's en van de effectiviteit van beheersmaatregelen aan de hand van het vastgestelde risicoraamwerk. Ook in het NPS-traject vervulde de risicobeheerfunctie een belangrijke rol.

4. Code Pensioenfondsen

Conform norm 47 betreft de RvT de Code Pensioenfondsen bij zijn taak. Hiervoor zijn beschikbaar de in het bestuursverslag opgenomen passages en een memo van 17 mei 2024 met de status per norm. Het samenvatten van de passages per norm in het bestuursverslag zijn in het technisch overleg van 17 mei 2024 besproken.

Woerden, 10 juni 2024

Hans Molenaar
Peter Priester
Petra de Bruijn (voorzitter)

Reactie van het bestuur

Het bestuur heeft op 22 april 2024 overleg gevoerd met de raad van toezicht over het jaarrapport van de raad van toezicht over 2023. Wij spreken waardering uit over de wijze waarop de raad van toezicht de taken in het afgelopen jaar heeft uitgeoefend, zeker ook gezien de verzwaring van hun rol in de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel. In de samenwerking is sprake van een open cultuur en constructief overleg. Het bestuur herkent de bevindingen van de raad van toezicht en neemt deze dan ook ter harte.

Governance

Het bestuur zal zich het komende jaar nog nader beraden over de verdere inrichting van de governance, hier is met het aanstellen van de onafhankelijke voorzitter een eerste stap ingezet. Het doel blijft om voldoende tijd en aandacht te houden voor strategisch beleid.

Besluitvorming en implementatie NPS

Het bestuur wil zo snel mogelijk het invaardossier compleet hebben. Richting het beoogde invaarmoment van 1 januari 2025 zullen nog diverse stappen genomen moeten worden. Het bestuur zal zorgdragen voor duidelijke en heldere besluitvorming richting de stakeholders.

Nieuw beleggingsbeleid in het kader van het NPS

In aanloop naar 1 januari 2025 is het bestuur al bezig met een beleggingsplan met planning richting het nieuwe stelsel. Ook zal een alternatief plan opgesteld worden voor als het fonds niet per 1 januari 2025 overgaat naar het nieuwe stelsel.

We danken de raad van toezicht voor de inzet en prettige samenwerking en zien er naar uit dit in de toekomst op dezelfde wijze voort te zetten.

16. Verslag verantwoordingsorgaan

Oordeel verantwoordingsorgaan

Voorwoord

Het afgelopen jaar stond met name in het teken van:

- De financiële positie van ons fonds
- Het (uitbrengen van het advies) nieuw pensioenstelsel

Het Verantwoordingsorgaan (VO) heeft zich, om zich goed voor te bereiden op het nieuwe pensioenstelsel, bij laten staan door een extern deskundige. Hij heeft het VO begeleid bij onder andere het opstellen van een beoordelingskader, het toetsen van alle relevante informatie en het uitbrengen van het advies(-rapport) inzake de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel. Uiteindelijk is het advies in het 1e kwartaal van 2024 afgerond. Wij kijken terug op een intensieve, maar complexe periode waarin erg veel extra tijd is besteed door de leden van het VO. De belangrijkste reden hiervoor was het regelmatig opschuiven van deadlines veroorzaakt door o.a. extra overleg met sociale partners, actualiseren van berekeningen en wijzigingen in wet- en regelgeving. Het VO heeft tijdens de hele transitievoorbereiding een goed contact met het bestuur en de Raad van Toezicht (RvT) gehad.

Het bestuur heeft op 1 april 2024 de stukken voor de transitie ingediend bij DNB en het fonds is voornemens om per 1 januari 2025 over te gaan naar het nieuwe pensioencontract. Voor de beoordeling en het gegeven positieve advies verwijzen wij naar ons document “Beoordelingscriteria en advies.”

Net als voorgaande twee jaren heeft een delegatie van het VO deelgenomen aan het technisch overleg jaarwerk.

Al enige tijd is er in het VO een vacature in de werknemersgeleding. Hierover hebben zowel het VO als leden individueel regelmatig contact met de benoemende organisaties. Ondanks deze inspanningen is er tot op heden nog geen kandidaat gevonden om de vacature in te vullen. Om een goede werking van het VO te behouden is een complete en diverse samenstelling noodzakelijk. De zorg voor de toekomst blijft om een goede bezetting te behouden, met name gelet op het gegeven dat eind 2024 de heer Ronald van der Beek afscheid zal moeten nemen vanwege einde van zijn 3e termijn.

Het VO is verheugd om te kunnen melden dat de vacature, die sinds 1 januari 2023 ontstond voor de zetel namens het Vakcentrum, per 1 januari 2024 ingevuld is door de heer Harrie ten Have.

In de volgende alinea's geeft het VO een oordeel over het handelen van het bestuur, over het door het bestuur gevoerde beleid en de beleidskeuzes voor de toekomst.

Goed Bestuur

In het jaar 2023 heeft het VO zich intensief bezig gehouden met het uitbrengen van het verzwaard advies over de invoering van, en de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel. Aan de hand van het door het VO opgestelde beoordelingskader en met begeleiding van de externe deskundige heeft het VO hierover 23 keer vergaderd waarvan elf keer met het (dagelijks) bestuur, drie keer met de RvT en één keer met de door het bestuur aangetrokken deskundige. Het VO heeft, zowel schriftelijk als mondeling, de nodige kritische vragen

gesteld die door het bestuur en de externe deskundige van het bestuur werden beantwoord. Het VO werd hierdoor in staat gesteld om een afgewogen en unaniem positief oordeel te formuleren waarbij het VO echter wel opmerkt dat het VO het proces lastig, en de uiteindelijke besluitvorming complex heeft ervaren.

Op 15 maart 2024 heeft het VO een positief advies uitgebracht.

Quote:

“Alles overwegende adviseert het VO positief bij de voorgenomen bestuursbesluiten over invaren, interne collectieve waardeoverdracht, aanwenden vermogen en inrichten van de solidariteitsreserve. Daarbij merkt het VO voor de volledigheid op dat dit positieve advies door alle geledingen wordt onderschreven.”

Het VO ontving notulen van vergaderingen, besluiten en actiepunten van het bestuur en RvT alsmede het concept jaarrapport van de RvT.

In het verslag over 2022 heeft het VO de door de RvT in het jaarrapport 2022 gedane aanbevelingen voor 2023 onderschreven. Het VO deelt de mening van de RvT over de opvolging door het bestuur van deze aanbevelingen. Het VO onderschrijft aanbeveling 1 van de RvT: “Blijf scherp op het proces van besluitvorming en blijf governance als aandachtspunt behouden.”

Het VO heeft in 2023 adviezen uitgebracht over :

- 1) Het communicatieplan voor het nieuwe pensioenstelsel
- 2) Het aanpassen van het uitvoeringsreglement zodat vrijwillig aangesloten werkgevers worden gebonden aan de afspraken van sociale partners over transitieplan en invaren.
- 3) Het klachtenreglement
- 4) Het overbruggingsplan
- 5) Het MVB-beleid
- 6) Het jaarverslag 2022

Mede ondersteund door het rapport 2023 RvT concludeert het VO dat het bestuur op deskundige en betrokken wijze heeft gefunctioneerd.

Evenwichtige afweging van belangen

Het bestuur dient in zijn besluitvorming steeds een evenwichtige afweging te maken van de betekenis van het besluit voor alle belanghebbenden (deelnemers, gewezen deelnemers, andere aanspraakgerechtigden, pensioengerechtigden en werkgevers). Bij de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel is deze evenwichtige belangenafweging van essentieel belang. Het VO heeft dan ook bij de besprekingen van de adviesaanvraag hieraan veel aandacht besteed. Het VO is tot de conclusie gekomen dat het bestuur gedurende het hele traject van implementeren veel aandacht voor belangen van alle belanghebbenden heeft gehad, heeft gewerkt aan een evenwichtigheidskader voor besluitvorming bij het nieuwe pensioenstelsel en evenwichtigheid in de voorgenomen besluitvorming heeft benoemd en uitgewerkt.

Risicobeheersing

Het bestuur heeft een traject doorlopen met betrekking tot evalueren van de risicohouding met het oog op de invoering van het nieuwe pensioenstelsel. De risicohouding is in overleg met het VO door het bestuur vastgelegd. Het VO is het eens met de wijze waarop het bestuur de risicohouding heeft vastgesteld.

Aanbeveling 1:

Het VO beveelt het bestuur aan om de vastgestelde risicohouding in verband met de overgang naar het nieuwe pensioencontract te vertalen naar beleggingsbeleid en toedelingsregels voor het rendement.

Opdrachtaanvaarding en uitvoering pensioenregeling

De opdracht tot uitvoering van de door de sociale partners overeengekomen pensioenregeling is in 2020 vastgelegd in een overeenkomst tussen de sociale partners en ons fondsbestuur. De opdracht omvat tevens de doelstellingen, beleidsuitgangspunten, het ambitieniveau van de toeslagverlening en de risicohouding, die ten grondslag liggen aan de pensioenregeling, op grond waarvan ons fonds de opdracht tot de uitvoering aanvaardt.

De pensioenregeling voor 2023 is nagenoeg gelijk aan die van 2022. De pensioenresultaten, resulterend vanuit de haalbaarheidstoets, voldoen aan de in de risicohouding vastgestelde ondergrens en maximale afwijking. Het bestuur heeft destijds aangegeven dat op basis van deze gegevens de regeling in 2023 uitgevoerd kan worden en heeft daarmee de opdracht van sociale partners tot uitvoeren van de pensioenregeling aanvaard. Ook voor 2024 heeft het bestuur de opdracht voor uitvoering van de pensioenregeling aanvaard.

De haalbaarheidstoets is de jaarlijkse toets om te onderzoeken of er aan de lange termijn risicohouding wordt voldaan. Dit wordt getoetst aan de hand van de door het bestuur vastgestelde grenzen van het pensioenresultaat. AZL heeft in de haalbaarheidstoets aangetoond dat BPFL in 2023 binnen deze grenzen blijft.

Premiebeleid

Ook dit jaar is er veel aandacht voor de financiële positie van het fonds. Het VO wordt actief betrokken bij de situatie (en de keuzes) die gemaakt zullen moeten worden. In 2021 is een flinke stap in de goede richting gemaakt inzake het premiebeleid; hierdoor is de evenwichtigheid meer in balans gekomen. Voor 2023 is dit premiebeleid voortgezet en heeft het geresulteerd in een flinke verbetering van de premiedekkingsgraad naar 145% (2021 82%, 2022 91%). Het VO waardeert de inspanningen en de vasthoudende rol van het Bestuur om sociale partners actief te blijven betrekken in de keuzes die gemaakt moeten worden, ook met het oog op het nieuwe pensioenstelsel.

Beleggingsbeleid

De totale beleggingsopbrengst van 8,3% ligt iets onder de benchmark (8,5%), hierdoor is het fondsvermogen gestegen, de dekkinggraad kwam ultimo 2023 uit op 104,4%, een verbetering ten opzichte van de voorgaande jaren waarbij deze steeds (net) onder de 100 bleef.

Op het gebied van maatschappelijk verantwoord beleggen zien wij voldoende aandacht bij het bestuur, en dat de keuzes die gemaakt zijn passen bij ons fonds. Het uitvoeren van de afspraken uit het ESG convenant van VBDO (welke te vinden zijn op de website van BPFL) zorgt ook voor meer aandacht voor deze vorm van beleggen. De ambitie blijft dat de beleggingen van het fonds maatschappelijk verantwoord zijn; beleggen is voor ons dus zeker niet alleen kijken hoe we zoveel mogelijk geld kunnen verdienen, al blijft een goed rendement natuurlijk essentieel voor het pensioen van onze deelnemers.

Kosten

Het VO ziet een kostenbewust bestuur dat de uitvoeringskosten goed onder controle heeft. Ook het VO is en blijft kritisch op de kosten van de uitvoering van onze pensioenregeling. De kosten per deelnemer/gepensioneerde bedroeg in 2023 € 92, dit is een stijging ten opzichte van 2022 waar deze € 80 was, deze kosten zijn inclusief de kosten per deelnemer/gepensioneerde van het nieuwe pensioenstelsel van € 4 dit was in 2022 € 2. De kostenverhoging zien wij met name door de toename van kleine waardeoverdrachten, extra kosten i.v.m. NPS en in de post communicatie.

De kwaliteit van de dienstverlening dient ten alle tijden geborgd te blijven. Het VO ontvangt regelmatig de overzichten met betrekking tot de dienstverlening van AZL waaruit opgemaakt kan worden dat deze in control is.

De kosten van het vermogensbeheer zijn zowel absoluut als relatief gedaald van 0,5% in 2022 naar 0,46% in 2023, (van 31,9 naar 26,1 miljoen). Na de flinke stijging in 2022 is dit weliswaar positief gedaald, echter vergeleken met de voorgaande jaren 2019-2021 is dit zowel absoluut als relatief hoger waar de percentages 0,33-0,40% waren. Het VO is zich bewust van de oorzaak en houdt hier aandacht voor.

Toeslagbeleid

Onder het bestaande FTK bestond er een reële kans op een verplichte verlaging van de pensioenaanspraken. Met het oog op de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel heeft het bestuur de mogelijkheid om gebruik te maken van het transitie-FTK kunnen benutten. Hiermee werden de grenzen voor verlaging en verhoging versoepeld. Met gebruikmaking van het transitie-FTK werd een mogelijke verlaging van de aanspraken voorkomen. Helaas was onze dekkingsgraad (104,4%) toch nog niet voldoende om een verhoging van de aanspraken toe te kennen.

De deelnemers zijn via het informatiebulletin J'ouw Dag, digitale nieuwsbrieven en een verkort digitaal jaarverslag op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen rondom het niet kunnen toekennen van een toeslag en het voorkomen van een verlaging. Tevens zijn deze ontwikkelingen op de website te raadplegen.

Communicatiebeleid

Het VO is van mening dat in het verslagjaar door het bestuur op adequate wijze en conform het communicatie beleidsplan invulling is gegeven aan communicatie waarbij het accent met name heeft gelegen op de invoering van het nieuwe pensioenstelsel en de financiële situatie van het fonds. Het bestuur heeft in 2023 het Communicatieplan nieuw pensioencontract opgesteld en ter advisering aan het VO voorgelegd. In een tweetal vergaderingen heeft het VO dit plan uitgebreid besproken en een positief advies afgegeven. Het VO heeft nadrukkelijk er op gewezen dat alle communicatie over het nieuwe pensioenstelsel naar deelnemers duidelijk en eenvoudig (Jip en Janneke taal) dient te zijn.

Toekomst

De toekomst zal vooral in het teken (blijven) staan van de financiële positie en de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel waarin met name de evenwichtige belangenafweging onze aandacht zal blijven houden. Het wordt met name een spannend laatste kwartaal van 2024 qua dekkingsgraad. Op het transitiemoment (1 januari 2025) moet blijken of de dekkingsgraad toereikend is voor een goede overgang naar het nieuwe pensioenstelsel. Daarnaast is het van cruciaal belang voor een geslaagde implementatie van het nieuwe pensioenstelsel, dat de datakwaliteit bij AZL op een hoog niveau blijft.

Aanbeveling 2:

Het aanhoudend monitoren en bijsturen hiervan door het bestuur moet een vast onderdeel zijn in het implementatieproces.

Dankwoord

Wij willen iedereen die zich heeft ingezet voor het fonds waaronder de leden van het bestuur, de leden van de RvT, de sociale partners die betrokken zijn bij het fonds en alle bij het fonds betrokken adviseurs, uitvoerders en medewerkers van het bestuursbureau bedanken voor hun grote inzet, betrokkenheid en samenwerking in het afgelopen jaar. In het bijzonder bedanken wij onze externe adviseur: Henk-Jan Strang die ons als VO heeft begeleid met het adviestraject NPS.

Woerden 19 juni 2024

Ronald van der Beek, Ole Einsbohr, Harrie ten Have, Paul Heikoop, Berrie Janssen, Marga Jungbacker, Jan Visch, Eldert Zekveld.

Reactie van het bestuur

Het bestuur heeft kennis genomen van het oordeel van het verantwoordingsorgaan en is verheugd te constateren dat het verantwoordingsorgaan kan instemmen met de gemaakte beleidskeuzes van het bestuur en positief is over het gevoerde beleid.

Het bestuur wil graag het verantwoordingsorgaan bedanken voor de waardevolle bijdrage en inzet gedurende het afgelopen jaar en kan zich goed vinden in de conclusie, de aanbevelingen en het eindoordeel van het verantwoordingsorgaan. De aanbevelingen zullen opgepakt en zullen met het verantwoordingsorgaan worden afgestemd.

Het bestuur spreekt zijn waardering uit over de wijze waarop het verantwoordingsorgaan zijn taken in het afgelopen jaar heeft uitgeoefend, zeker ook gezien de verzwaring van hun rol in de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel. Het bestuur wil het verantwoordingsorgaan bedanken voor hun betrokkenheid, waardevolle adviezen, kritische maar positieve houding en de goede verslaglegging.

17. Jaarrekening

Balans per 31 december

(na bestemming saldo; in duizenden euro)

Activa	2023	2022
Beleggingen [1]		
Vastgoedbeleggingen	568.474	600.645
Aandelen	1.707.139	1.370.262
Vastrentende waarden	3.800.493	3.264.688
Derivaten	339.153	333.552
Overige beleggingen	344.443	459.403
	6.759.702	6.028.550
Vorderingen en (overlopende) activa [2]	951.194	958.042
Liquide middelen [3]	62.657	70.201
Totaal activa	7.773.553	7.056.793

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Passiva	2023	2022
Stichtingskapitaal en reserves [4]	269.224	-18.088
Technische voorzieningen voor risico pensioenfonds [5]	6.043.151	5.593.703
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers [6]	13.696	12.051
Langlopende schulden [7]	293	298
Kortlopende schulden en overlopende passiva [8]	1.447.189	1.468.829
Totaal passiva	7.773.553	7.056.793

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

	2023	2022
Beleggingsresultaten voor risico pensioenfondsen [9]		
Directe beleggingsopbrengsten	89.216	104.318
Indirecte beleggingsresultaten	389.299	-2.699.286
Directe kosten van vermogensbeheer	-6.049	-5.728
Af: beleggingsresultaten voor risico deelnemers	-1.260	2.366
	471.206	-2.598.330
Beleggingsresultaten voor risico deelnemers [10]	1.260	-2.366
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers [11]	359.434	308.010
Premiebijdragen voor risico deelnemers [12]	769	1.004
Premiebijdragen VPL regeling [13]	203	154
Saldo van overdrachten van rechten [14]	1.913	-19.950
Saldo van overdrachten van rechten voor risico deelnemers [15]	-300	-218
Pensioenuitkeringen [16]	-82.674	-78.742

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de staat van baten en lasten, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

	2023	2022
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds [17]		
Toevoeging pensioenopbouw	-213.305	-299.473
Indexering en overige toeslagen	0	0
Rentetoevoeging	-186.552	41.071
Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten	85.478	80.692
Wijziging marktrente ¹⁾	-124.226	2.924.795
Mutatie overdrachten van rechten	763	18.797
Wijziging actuariële grondslagen/methoden	-2.009	-81.503
Overige mutaties	-9.597	-28.962
	-449.448	2.655.417
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers [18]	-1.645	1.682
Mutatie spaarfonds gemoedsbezwaarden [19]	5	12
Mutatie VPL schuld [20]	0	0
Totaal Pensioenuitvoerings- en administratiekosten t.l.v. pensioenfonds [21]	-12.656	-10.630
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten voor risico deelnemers [22]	-43	-49
Overige baten en lasten [23]	-712	-155
Saldo van baten en lasten	287.312	255.839

1) Dit betreft de reguliere wijziging van de rentecurve -159.157 (2022: 2.944.922) en de wijziging van de UFR-methode 34.931 (2022: -20.127).

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de staat van baten en lasten, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Resultaatbestemming

Gebonden reserve

Bestemmingsreserve AOP

Beleidsreserve

	2023	2022
	93.297	-321.064
	-320	22
	194.335	576.881
	287.312	255.839

Kasstroomoverzicht

(in duizenden euro)

	2023	2022
Pensioenactiviteiten		
Ontvangsten		
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers	335.966	306.449
Overgenomen pensioenverplichtingen	36.721	20.403
Overige ontvangsten	14	1.239
	372.701	328.091
Uitgaven		
Uitgekeerde pensioenen en afkopen	-82.623	-78.764
Overgedragen pensioenverplichtingen	-35.064	-40.328
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten	-13.769	-12.893
Overige uitgaven	0	-254
	-131.456	-132.239
Beleggingsactiviteiten		
Ontvangsten		
Directe beleggingsopbrengsten	88.329	97.455
Verkopen en aflossingen beleggingen	3.952.283	9.301.217
	4.040.612	9.398.672
Uitgaven		
Aankopen beleggingen	-4.321.380	-8.412.859
Kosten van vermogensbeheer	-5.700	-5.261
Betaald cash collateral	37.679	-1.147.405
	-4.289.401	-9.565.525
Mutatie liquide middelen	-7.544	28.999
Saldo liquide middelen 1 januari	70.201	41.202
Saldo liquide middelen 31 december	62.657	70.201

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Algemeen

Inleiding

Het doel van de Stichting bedrijfstakpensioenfonds voor het Levensmiddelenbedrijf, ingeschreven in het handelsregister onder nummer 41178959, statutair gevestigd te Utrecht (hierna het 'fonds') is het verlenen van pensioenen aan de deelnemers, de gewezen deelnemers, alsmede aan hun nagelaten betrekkingen. Het fonds geeft invulling aan de uitvoering van de pensioenregeling van de in de branche verplicht aangesloten werkgevers.

Toepassing richtlijnen voor de jaarverslaggeving

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9 Boek 2 BW en met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving.

Vergelijking met voorgaand jaar

De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd ten opzichte van het voorgaande jaar, tenzij anders vermeld. Voor een beter inzicht is voor vergelijkingsdoeleinden de presentatie van de vergelijkende cijfers op enkele plaatsen aangepast. Uit de toelichting bij de balans en de staat van baten en lasten blijkt bij welke posten dit van toepassing is. Dit heeft geen effect gehad op de waarde van het vermogen of op het resultaat van voorgaand boekjaar.

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsresultaten in de staat van baten en lasten opgenomen.

Waardering

Algemene grondslagen

Deze jaarrekening heeft betrekking op het boekjaar 2023, dat is geëindigd op balansdatum 31 december 2023. Deze jaarrekening is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling. De jaarrekening wordt gepresenteerd in euro's, wat tevens de functionele valuta is van de stichting. Alle financiële informatie in euro's is afgerond op het dichtstbijzijnde duizendtal. Beleggingen en pensioenverplichtingen worden gewaardeerd op reële waarde. De overige activa en passiva worden gewaardeerd volgens het kostprijsmodel. Indien geen specifieke waarderingsgrondslag is vermeld, vindt waardering plaats tegen de (geamortiseerde) kostprijs. In de balans en de staat van baten en lasten zijn referenties opgenomen, waarmee wordt verwezen naar de toelichting.

Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De schattingen en hiermee verbonden veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en verschillende andere factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk worden beschouwd. De uitkomsten hiervan vormen de basis voor het oordeel over de boekwaarde van activa en verplichtingen die niet op eenvoudige wijze uit andere bronnen blijkt. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen. De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien, indien de herziening alleen voor die periode gevolgen heeft, of in de periode van herziening en toekomstige perioden, indien de herziening gevolgen heeft voor zowel de verslagperiode als toekomstige perioden. Indien het voor het geven van het in artikel 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de betreffende jaarrekeningposten. Dit betreft met name waarderungen van de beleggingen waarbij

gebruik wordt gemaakt van onafhankelijke taxaties en nettocontantewaardeberekeningen en diverse schattingselementen ten behoeve van de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen.

Stelselwijzigingen

In 2023 hebben zich geen stelselwijzigingen voorgedaan.

Schattingswijzigingen 2023

In 2023 zijn de technische voorzieningen voor risico pensioenfonds verhoogd met 2.009 als gevolg van de volgende schattingswijzigingen die in zijn gepresenteerd onder "wijziging actuariële grondslagen/methoden":

- Wijziging partnerfrequenties (verhoging van 1.073)
- Wijziging leeftijdsverschil (verhoging 11.976)
Het veronderstelde leeftijdsverschil tussen hoofd- en medeverzekerden is aangepast. Uitgangspunt is dat de partner van een mannelijke hoofdverzekerde een drie jaar en twee maanden (2022: drie jaar) jongere vrouw is en de partner van een vrouwelijke hoofdverzekerde een één jaar en negen maanden (2022: twee jaar) oudere man.
- Wijziging wezenopslag (verlaging 11.027)
De opslag ter dekking van het latent wezenpensioen is aangepast.
Ter financiering van het latent wezenpensioen geldt een opslag van 2,0% (2022: 3,5%) op de voorziening van het latent partnerpensioen voor de niet-gepensioneerde deelnemers. Voor ingegaan wezenpensioen van wezen jonger dan 18 jaar wordt verondersteld dat uitgekeerd moet worden tot 18 jaar. Voor ingegaan wezenpensioen van wezen ouder dan 18 jaar wordt verondersteld dat uitgekeerd moet worden tot 27 jaar.
- Wijziging kans op kinderen (verlaging 13)
Het recht op een ANW-hiaat uitkering, is onder andere gekoppeld aan de aanwezigheid van minderjarige kinderen. Om hier een inschatting van te maken, wordt gebruik gemaakt van cijfers van het CBS. De kans op aanwezigheid van kinderen bij een nabestaande is herijkt en gebaseerd op de CBS-cijfers 2023 (2022: CBS-cijfers 2022).

Bovendien zijn de technische voorzieningen voor risico pensioenfonds verlaagd als gevolg van de wijziging van de UFR-methodiek (verlaging 34.931). Ook dit betreft een schattingswijziging die is gepresenteerd onder "wijziging marktrente".

Schattingswijzigingen 2022

In 2022 zijn de technische voorzieningen voor risico pensioenfonds verhoogd met 81.503 als gevolg van de volgende schattingswijzigingen:

- Toepassing van de aangepaste prognosetafel AG2022 (verhoging van 57.015)
- Wijziging ervaringssterfte (verhoging van 8.102)
De ervaringssterfte is herijkt op basis van de meest recente inzichten rondom sterfte bij het fonds.
- Wijziging kostenvoorziening (verhoging 10.820)
De kostenvoorziening is aangepast van 2,4% naar 2,6% van de netto voorziening.
- Wijziging kans op kinderen (verlaging 4)
Het recht op een ANW-hiaat uitkering, is onder andere gekoppeld aan de aanwezigheid van minderjarige kinderen. Om hier een inschatting van te maken, wordt gebruik gemaakt van cijfers van het CBS. De kans op aanwezigheid van kinderen bij een nabestaande is herijkt en gebaseerd op de CBS-cijfers 2022.
- Wijziging opslag premievrijstelling bij invaliditeit (verhoging 5.570).
De PVI-opslag is aangepast van 5,4% naar 6,0%. Aan de hand van deze opslag, wordt de risicopremie bepaald, die verschuldigd is voor de dekking van het risico op arbeidsongeschiktheid. Het fonds reserveert ter dekking van het tweejarig uitloopt risico met betrekking tot arbeidsongeschiktheid de risicopremies van de afgelopen twee boekjaren. Deze twee risicopremies zijn herrekend, als gevolg van de bijstelling van de PVI-opslag.

Bovendien zijn de technische voorzieningen voor risico pensioenfonds verhoogd als gevolg van de wijziging van de UFR-methodiek (verhoging 20.127). Ook dit betreft een schattingswijziging die is gepresenteerd onder "wijziging marktrente".

Opname van een actief, verplichting, bate of last

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld en indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Baten worden in de rekening van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Buitenlandse valuta

Activa en passiva in buitenlandse valuta worden omgerekend naar Euro tegen de koers per balansdatum. Deze waardering is onderdeel van de waardering tegen reële waarde. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in buitenlandse valuta worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum. Alle valutakoersverschillen zijn verwerkt in de staat van baten en lasten.

Vastgoedbeleggingen

Beleggingen in vastgoed beleggingsfondsen worden gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoers. Niet-beursgenoteerde (indirecte) vastgoedbeleggingen worden gewaardeerd op de ultimo verslagperiode berekende intrinsieke waarde. De intrinsieke waarde wordt ontleend aan de op lokale grondslagen gebaseerde meest recente opgaven ¹⁾ van de desbetreffende fondsmanagers welke uitgaan van waardering op marktwaarde.

Aandelen

De ter beurze genoteerde aandelen worden gewaardeerd tegen de beurswaarde ultimo boekjaar. De niet ter beurze genoteerde fondsen worden gewaardeerd tegen hun actuele waarde, zijnde de intrinsieke waarde ultimo boekjaar, waarbij de onderliggende beleggingen zijn gewaardeerd op marktwaarde.

Vastrentende waarden

Vastrentende waarden zijn gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoers. Participaties in beleggingsfondsen in vastrentende waarden die geen beursnotering kennen worden gewaardeerd op de ultimo verslagperiode berekende intrinsieke waarde. De intrinsieke waarde wordt ontleend aan de op lokale grondslagen gebaseerde meest recente opgaven ¹⁾ van de desbetreffende fondsmanagers welke uitgaan van waardering op marktwaarde.

1) Betreft opgave over het 4e kwartaal van het betreffende boekjaar (Q4-statement). Indien dit niet beschikbaar is dan wordt uitgegaan van het Q3-statement gecorrigeerd voor kasstromen na die datum.

Hypothecaire leningen worden gewaardeerd tegen marktwaarde. Voor participaties in hypotheekfondsen is dit de berekende intrinsieke waarde, die de actuele waarde van de onderliggende beleggingen representeert.

Leningen op schuldbekentenis worden gewaardeerd tegen marktwaarde, zijnde de contante waarde van de met vervroegde aflossing aangepaste kasstromen, verdisconteerd tegen de rente op staatsobligaties met vergelijkbare looptijden inclusief eventuele opslagen, behorende bij het risicoprofiel van de leningen.

Deposito's worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Voor deposito's is het verschil tussen marktwaarde en nominale waarde in het algemeen gering.

Derivaten

Derivaten worden gewaardeerd op reële waarde, te weten de relevante marktnoteringen of, als die niet beschikbaar zijn, de waarde die wordt bepaald met behulp van waarderingsmodellen. In deze waarderingsmodellen wordt voor de contante waarde berekening gebruik gemaakt van waarneembare marktdata. Valutaderivaten (spot en forward valutatermijncontracten) zijn gewaardeerd op basis van een onafhankelijke waarderingsmethode. Northern Trust verkrijgt de tussentijdse standen van valutakoersen van spot en forwards bij sluitingstijd Londen van WM/Reuters, welke als primaire bron worden gebruikt. De valutakoersen van Bloomberg en Refinitiv worden als secundaire bronnen gebruikt. De waardering van rentederivaten (otc-swaps) is gebaseerd op een onafhankelijke bron (IHS Markit) met waarderingsop basis van een middenwaardering. Afhankelijk van het contracttype (Cleared/Bilateraal) past de leverancier van Northern Trust resp. ESTR-discontering en EONIA toe. Geclearde deals via LCH worden verdisconteerd tegen de OIS-ESR-curve, bilaterale deals worden verdisconteerd de OIS (EONIA)-curve.

RJ 610 schrijft voor dat derivaten met een negatieve waarde op de passiva zijde van de balans moeten worden weergegeven. De derivaten met een negatieve waarde zijn opgenomen in de post "kortlopende schulden en overlopende passiva".

Overige beleggingen

Beursgenoteerde beleggingen worden gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoers. Niet-beursgenoteerde (indirecte) beleggingen worden gewaardeerd op de per ultimo verslagperiode berekende intrinsieke waarde. De intrinsieke waarde wordt ontleend aan de op lokale grondslagen gebaseerde opgaven van de desbetreffende fondsmanagers

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen en overlopende activa worden gewaardeerd op de geamortiseerde kostprijs, gecorrigeerd voor bijzondere waardeverminderingen. Een voorziening wordt getroffen op de vorderingen op grond van verwachte oninbaarheid. Vorderingen en overlopende activa worden onderscheiden van vorderingen in verband met beleggingstransacties.

Liquide middelen

Onder de liquide middelen zijn opgenomen de banktegoeden die onmiddellijk opeisbaar zijn dan wel met een looptijd korter dan twaalf maanden. Rekening-courantschulden bij banken zijn opgenomen onder schulden aan kredietinstellingen onder kortlopende schulden. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Indien liquide middelen niet ter vrije beschikking staan, wordt hiermee rekening gehouden bij de waardering. In vreemde valuta luidende liquide middelen worden per balansdatum in de functionele valuta omgerekend tegen de op die datum geldende wisselkoers. Verwezen wordt verder naar de prijsgrondslagen voor buitenlandse valuta. Liquide middelen die naar verwachting langer dan 12 maanden niet ter beschikking staan van de onderneming, worden gerubriceerd als financiële vaste activa.

Beleidsreserve

De beleidsreserve is een sluitpost, waaraan het resultaat wordt toegevoegd of onttrokken nadat de gebonden reserve en de bestemmingsreserve AOP op het juiste niveau zijn gebracht. De beleidsreserve kan eventueel onder andere worden gebruikt om toekomstige toeslagen te financieren en de pensioenregeling te verbeteren. Het bestuur heeft over de (toekomstige) aanwending van deze reserves nog geen beslissing genomen.

Gebonden reserve

De gebonden reserve wordt vastgesteld op de hoogte van de wettelijke reserves. De gebonden reserve dient om toekomstige beleggings- en actuariële tegenvallers op te kunnen vangen.

Bestemmingsreserve AOP

Aan de bestemmingsreserve AOP wordt jaarlijks het resultaat op de arbeidsongeschiktheidspensioenregeling toegevoegd of onttrokken. De bestemmingsreserve AOP is specifiek bedoeld om tegenvallers in de toekenning van arbeidsongeschiktheidspensioenen op te kunnen vangen. De bestemmingsreserve AOP is onderdeel van het eigen vermogen van het fonds.

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfondsen

De voorziening voor pensioenverplichtingen wordt gewaardeerd op actuele waarde (marktwaarde). De actuele waarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de beste inschatting van toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen. Onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen zijn de opgebouwde nominale aanspraken en de onvoorwaardelijke (toezeggingen tot) toeslagen.

De contante waarde wordt bepaald met gebruikmaking van de door DNB gepubliceerde nominale rentetermijnstructuur (inclusief UFR) per 31 december 2023. Bij de berekening van de voorziening voor pensioenverplichtingen is uitgegaan van het op de balansdatum geldende pensioenreglement en van de over de verstreken deelnemersjaren verworven aanspraken.

Jaarlijks wordt door het bestuur besloten of de opgebouwde pensioenaanspraken worden geïndexeerd. Alle per balansdatum bestaande indexatiebesluiten (ook voor indexatiebesluiten na balansdatum voor zover sprake is van ex ante condities) zijn in de berekening begrepen. Er wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisontwikkelingen.

Bij de berekening van de voorziening wordt rekening gehouden met premievrije pensioenopbouw in verband met invaliditeit op basis van de contante waarde van de te bereiken pensioenaanspraken. Bij de bepaling van de pensioenopbouw voor arbeidsongeschikte deelnemers en ingegaan arbeidsongeschiktheidspensioenen is uitgegaan van een revalidatiekans van 0%.

Bij de bepaling van de actuariële uitgangspunten wordt uitgegaan van voor de toezichthouder acceptabele grondslagen, waarbij rekening wordt gehouden met de voorzienbare trend in overlevingskansen en een fondsspecifieke correctie voor ervaringssterfte.

Wijziging actuariële uitgangspunten

Jaarlijks worden de actuariële grondslagen en/of methoden beoordeeld en mogelijk herzien ten behoeve van de berekening van de actuele waarde van de pensioenverplichtingen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van interne en externe actuariële deskundigheid. Dit betreft onder meer de vergelijking van veronderstellingen ten aanzien van sterfte, lang leven, arbeidsongeschiktheid met werkelijke waarnemingen, zowel voor de gehele bevolking als voor de populatie van het pensioenfonds.

De vaststelling van de toereikendheid van de voorziening voor pensioenverplichtingen is een proces, waarbij gebruik wordt gemaakt van schattingen en oordelen door het bestuur van het pensioenfonds. Het effect van deze wijzigingen wordt verantwoord in het resultaat op het moment dat de actuariële uitgangspunten worden herzien.

De voorziening is gebaseerd op de volgende actuariële grondslagen:

Marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de marktwaarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de Rentetermijnstructuur van De Nederlandsche Bank ultimo boekjaar. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder het hoofd wijziging Rentecurve. De gewogen gemiddelde rente ultimo 2023 bedraagt 2,20% (2022: 2,34%).

Rentetoevoeging

Onder het FTK is de intresttoevoeging gelijk aan de 1-jaars rente primo boekjaar. Op basis van de DNB rentetermijnstructuur is deze rente gelijk aan 3,264% (2022: -0,486%).

Sterfte

Voor mannen en vrouwen zijn de overlevingskansen ontleend aan de door het Actuarieel Genootschap gepubliceerde Prognosetafel AG2022 waarop een in 2022 vastgestelde fondsspecifieke ervaringssterfte wordt toegepast. De ervaringssterfte is gebaseerd op het "Weighted Least Squares"-model en op bedragensterfte. Voor de medeverzekerden is de ervaringssterfte afgeleid van de ervaringssterfte van de hoofdverzekerde en is gebruik gemaakt van gegevens van het CBS.

Gehuwdheid

Vóór de pensioendatum wordt gereserveerd op basis van het onbepaalde partnersysteem, rekening houdend met fondsspecifieke partnerfrequenties, met uitzondering van leeftijd 68 jaar. Voor deze leeftijd wordt een partnerfrequentie van 100% gehanteerd. Na pensioendatum wordt gereserveerd op basis van het bepaalde partnersysteem.

Wezenpensioen

Ter financiering van het latent wezenpensioen geldt een opslag van 2% (2022: 3,5%) op de contante waarde van het latent partnerpensioen voor de niet-gepensioneerde deelnemers. Voor ingegaan wezenpensioen van wezen jonger dan 18 jaar wordt verondersteld dat uitgekeerd moet worden tot 18 jaar. Voor ingegaan wezenpensioen van wezen ouder dan 18 jaar wordt verondersteld dat uitgekeerd moet worden tot 27 jaar.

Uitkeringen

De uitkeringen worden continu betaalbaar verondersteld.

Leeftijden

Leeftijden worden in jaren en maanden nauwkeurig vastgesteld, waarbij verondersteld wordt dat iedereen op de eerste dag van de geboortemaand geboren is.

Leeftijdverschil

Uitgangspunt is dat de partner van een mannelijke hoofdverzekerde een drie jaar en twee maanden (2022: drie jaar) jongere vrouw is en de partner van een vrouwelijke hoofdverzekerde een één jaar en negen maanden (2022: twee jaar) oudere man.

Kosten

In de voorziening pensioenverplichtingen is een kostenvoorziening begrepen van 2,6% van de netto voorziening.

IBNR

De voorziening voor het risico van premievrijstelling van zieke deelnemers die in de WIA terecht kunnen komen, wordt berekend door de invaliditeitsopslag uit de premie van de afgelopen twee jaar te nemen. De IBNR is zodanig vastgesteld alsof deze wijziging ook in de voorgaande jaren reeds van toepassing was.

Niet opgevraagd pensioen

Voor ouderdomspensioen dat nog niet is ingegaan, omdat de deelnemer onvindbaar is of niet reageert, wordt de reservering tot de 70 jarige leeftijd volledig in stand gehouden en vervolgens in 10 jaar lineair afgeschreven tot nihil.

Voor partnerpensioen dat nog niet is ingegaan, omdat de partner onvindbaar is of niet reageert, wordt de reservering de eerste vijf jaar volledig in stand gehouden en vervolgens in 10 jaar lineair afgeschreven tot nihil.

Voor wezenpensioen dat nog niet is ingegaan, omdat de wees onvindbaar is of niet reageert, wordt niet gereserveerd.

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers

De waardering van de voorziening pensioenverplichting voor risico deelnemers wordt bepaald door de waardering van de tegenover deze voorziening aangehouden beleggingen.

Langlopende schulden

Naast de voorziening pensioenverplichtingen heeft het pensioenfonds een spaarfonds voor gemoedsbezwaarden opgenomen in de balans. Dit betreft een spaarregeling voor deelnemers die niet verzekerd willen zijn. Op de pensioenleeftijd wordt het gespaarde bedrag in 15 jaar uitbetaald.

Kortlopende schulden en overlopende passiva

De schulden uit hoofde van VPL betreft de gefactureerde premie VPL. Na de laatste toekenning van VPL-rechten eind 2020, is er als gevolg van TWK-mutaties in het deelnemersbestand in 2023 nog voor 203 aan VPL-premies bij het fonds binnengekomen. De dotatie uit hoofde van premies voor boekjaar 2023 bedraagt derhalve 203. Daarnaast is nog een resultaat ad 380 behaald op de inkoop van VPL-rechten per eind 2020 en TWK-toekenningen die nog hebben plaatsgevonden in 2023. De totale vrijval uit hoofde van de VPL middelen bedraagt derhalve 583.

Overige schulden en overlopende passiva worden bij eerste opname gewaardeerd op reële waarde. Na eerste opname worden schulden gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten).

Resultaatbepaling

Algemeen

De baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben. De in de staat van baten en lasten opgenomen posten zijn in belangrijke mate gerelateerd aan de in de balans gehanteerde waarderingsgrondslagen voor beleggingen en de voorziening pensioenverplichtingen. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde resultaten worden rechtstreeks verantwoord in het resultaat.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten wordt in dit verband verstaan rentebaten en -lasten, dividenden en soortgelijke opbrengsten. Dividend wordt verantwoord op het moment van betaalbaarstelling. Directe beleggingsresultaten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Indirecte beleggingsresultaten

Onder de indirecte beleggingsresultaten worden verstaan de gerealiseerde en ongerealiseerde waardewijzigingen en valutaresultaten. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsresultaten in de staat van baten en lasten opgenomen. Indirecte beleggingsresultaten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Kosten vermogensbeheer

Dit betreffen de vermogenskosten waarvoor het pensioenfonds facturen ontvangt. Kosten die ten laste van beleggingsfondsen worden gebracht, zijn niet afzonderlijk gepresenteerd.

Voorzover de transactiekosten niet zijn gefactureerd wordt gebruik gemaakt van inschattingen conform de aanbevelingen van de Pensioenfederatie.

Met de directe en indirecte beleggingsopbrengsten zijn verrekend de aan de opbrengsten gerelateerde transactiekosten, provisies, valutaverschillen e.d.

Premiebijdragen (van werkgevers en werknemers)

Onder premiebijdragen van werkgevers en werknemers wordt verstaan de aan derden in rekening gebrachte c.q. te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen. Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben. Extra stortingen en opslagen op de premie zijn eveneens als premiebijdragen verantwoord.

Saldo overdrachten van rechten

De post saldo overdrachten van rechten bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers uitgekeerde bedragen inclusief afkopen. De pensioenuitkeringen zijn berekend op actuariële grondslagen en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds

Toevoeging pensioenopbouw

De inkoop van nieuwe pensioenaanspraken en -rechten over het boekjaar gewaardeerd naar het niveau dat zij op balansdatum hebben.

Rentetoevoeging

De benodigde rentetoevoeging wordt berekend over de beginstand van de voorziening pensioenverplichtingen en de mutaties hierin gedurende het jaar.

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Vooraf wordt een actuariële berekening gemaakt van de toekomstige pensioenuitkeringen en pensioenuitvoerings- en administratiekosten (met name excassokosten) die in de voorziening pensioenverplichtingen worden opgenomen. Deze posten betreffen de vrijval ten behoeve van de financiering van de kosten en uitkeringen van het verslagjaar.

Wijziging marktrente

Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur.

Mutatie overdrachten van rechten

Mutaties in de technische voorzieningen als gevolg van waardeoverdrachten, gebaseerd op de fondsgrondslagen.

Wijziging actuariële grondslagen/methoden

Dit betreft de impact van de vermelde schattingswijzigingen.

Overige mutaties

Dit betreft alle overige mutaties in de technische voorzieningen. Hieronder zijn o.a. begrepen de mutaties uit hoofde van sterfte en arbeidsongeschiktheid (als gevolg van toekenning partnerpensioen en invaliderings- en revalideringsmutaties) en de mutatie van de voorziening voor toekomstige kosten.

Pensioenuitvoerings- en administratiekosten

De pensioenuitvoerings- en administratiekosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Overige baten en lasten

Overige baten en lasten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Bestemming van het saldo

Ten aanzien van de bestemming van het saldo van baten en lasten is geen bepaling opgenomen in de statuten van het fonds. De bestemming is nader uitgewerkt in de ABTN. Het voorstel resultaatbestemming 2023 is opgenomen in de staat van baten en lasten.

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is conform de directe methode opgesteld. Dit houdt in dat alle ontvangsten en uitgaven ook als zodanig worden gepresenteerd. Onderscheid wordt gemaakt tussen kasstromen uit pensioenuitvoeringsactiviteiten en beleggingsactiviteiten.

Toelichting op de balans per 31 december

(in duizenden euro)

Activa

[1] Beleggingen

Verloop beleggingen 2023

Categorie	Stand ultimo 2022	Aankopen/ Verstrekingen	Verkopen aflossingen	Waarde ont- wikkelingen	Stand ultimo 2023
Vastgoedbeleggingen	600.645	29.102	-25.203	-36.070	568.474
Aandelen	1.370.262	221.297	-159.505	275.085	1.707.139
Vastrentende waarden	3.264.688	3.877.136	-3.466.629	125.298	3.800.493
Derivaten	-1.100.385	134.967	-106.988	4.973	-1.067.433
Overige beleggingen	459.403	58.879	-194.428	20.589	344.443
Totaal beleggingen	4.594.613	4.321.381	-3.952.753	389.875	5.353.116

Verloop beleggingen 2022

Categorie	Stand ultimo 2021	Aankopen/ Verstrekingen	Verkopen aflossingen	Waarde ont- wikkelingen	Stand ultimo 2022
Vastgoedbeleggingen	783.329	45.413	-177.478	-50.619	600.645
Aandelen	2.206.040	722.451	-1.181.187	-377.042	1.370.262
Vastrentende waarden	4.669.762	6.778.016	-7.625.588	-557.502	3.264.688
Derivaten	241.938	604.779	-232.310	-1.714.792	-1.100.385
Overige beleggingen	233.460	284.001	-56.920	-1.138	459.403
Totaal beleggingen	8.134.529	8.434.660	-9.273.483	-2.701.093	4.594.613

Van het totaal van de beleggingen heeft een bedrag van 14.102 (2022: 12.343) betrekking op beleggingen voor risico deelnemers. Dit betreft beleggingen in mix funds met een door het bestuur vastgesteld beleggingsprofiel, waarbij rekening wordt gehouden met de leeftijd van de (gewezen) deelnemer. De beleggingsmix bestond ultimo 2023 voor 426 (2022: 488) uit vastgoedbeleggingen, voor 8.948 (2022: 7.735) uit aandelen en voor 4.728 (2022: 4.120) uit vastrentende waarden.

Verdeling beleggingen activa/passiva

	2023			2022		
	Activa	Passiva	Totaal	Activa	Passiva	Totaal
Vastgoedbeleggingen	568.474	0	568.474	600.645	0	600.645
Aandelen	1.707.139	0	1.707.139	1.370.262	0	1.370.262
Vastrentende waarden	3.800.493	0	3.800.493	3.264.688	0	3.264.688
Derivaten	339.153	-1.406.586	-1.067.433	333.552	-1.433.937	-1.100.385
Overige beleggingen	344.443	0	344.443	459.403	0	459.403
Totaal beleggingen	6.759.702	-1.406.586	5.353.116	6.028.550	-1.433.937	4.594.613
Liquide middelen beschikbaar voor beleggingen	45.355	0	45.355	47.003	0	47.003
Totaal beleggingen inclusief liquide middelen	6.805.057	-1.406.586	5.398.471	6.075.553	-1.433.937	4.641.616

De beleggingen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	2023		2022	
	€	%	€	%
Vastgoedbeleggingen				
Indirect vastgoed	568.474	100,0	600.645	100,0
	568.474	100,0	600.645	100,0
Aandelen				
Aandelen	1.356.027	79,5	1.043.519	76,1
Aandelenbeleggingsfondsen	345.586	20,2	321.710	23,5
Private equity	5.526	0,3	5.033	0,4
	1.707.139	100,0	1.370.262	100,0

	2023		2022	
	€	%	€	%
Vastrentende waarden				
Obligaties	1.254.151	33,0	1.166.008	35,7
Vastrentende beleggingsfondsen	1.011.166	26,6	953.993	29,2
Geldmarktfondsen	1.534.942	40,4	1.144.433	35,1
Onderhandse Lening	234	0,0	254	0,0
	3.800.493	100,0	3.264.688	100,0
Derivaten				
Valutaderivaten	24.361	-2,3	13.284	-1,2
Rentederivaten	-1.091.794	102,3	-1.113.669	101,2
	-1.067.433	100,0	-1.100.385	100,0
Overige beleggingen ¹⁾				
Hedge Fund	103.509	30,1	72.439	15,8
Infrastructure Fund	227.298	65,9	286.226	62,3
Mix Fund	13.636	4,0	11.794	2,6
Cash Funds	0	0,0	88.944	19,3
	344.443	100,0	459.403	100,0

Voor een verdere toelichting wordt verwezen naar de risicoparagraaf op pagina 137.

Onderpand met betrekking tot derivaten (collateral)

Het fonds belegt in derivaten. Afhankelijk van de waarde van de derivaten ontvangt of verstrekt het fonds onderpand. Bij een positieve waarde van de derivaten ontvangt het fonds onderpand, bij een negatieve waarde verstrekt het fonds onderpand. Het fonds heeft ultimo 2023 € 31.460 (2022: € 21.801) aan onderpand ontvangen in de vorm van cash. Het ontvangen onderpand stond niet ter vrije beschikking. Het pensioenfonds heeft eind 2023 € 837.855 (2022: € 865.874) aan onderpand verstrekt in de vorm van cash en € 418.807 (2022: € 429.643) in de vorm van (staats)obligaties als gevolg van negatieve waardeontwikkeling van derivaten. De verstrekte (staats) obligaties zijn verantwoord onder de vastrentende waarden.

Securities lending binnen de beleggingsfondsen

Het pensioenfonds stelt zelf geen aandelen- of obligatiebeleggingen beschikbaar voor het in bruikleen geven van effecten. Wel belegt het pensioenfonds in beleggingsinstellingen, waarvan enkele hun beleggingen beschikbaar stellen voor belening.

Derivaten binnen de beleggingsfondsen

Binnen de beleggingsfondsen wordt gebruik gemaakt van derivaten, er is sprake van collateral management.

¹⁾ Dit betreft beleggingen in alternatieve beleggingsfondsen en beleggingen in mixfondsen. Alternatieve beleggingen zijn beleggingsproducten waarvan het rendement niet eenopeen samenhangt met de koersontwikkelingen op traditionele obligatie- en aandelenmarkten. Dat zijn bijvoorbeeld hedgefondsen, vastgoed en grondstoffen. Met alternatieve beleggingen wordt meestal een bovengemiddeld rendement nagestreefd, vaak met een bovengemiddeld of hoog risico.

Methodiek bepaling marktwaarde

Niveau 1:

De waarde van de belegging is gebaseerd op direct waarneembare marktnoteringen in een actieve markt.

Niveau 2:

De actuele waarde wordt vastgesteld aan de hand van onafhankelijke taxaties.

Niveau 3:

De waarde wordt direct of indirect vastgesteld met de netto contante waard-berekening. Daarnaast vallen derivaten die volgens een waarderingmethode worden vastgesteld, waarbij gebruik is gemaakt van waarneembare marktdata, onder deze categorie.

Niveau 4:

Andere methode. Voor fondsbeleggingen wordt de waardering bepaald op basis van de laatst ontvangen fondsrapportages (intrinsieke waarde). Voor alle fondsen zijn de gecertificeerde jaarverslagen ontvangen.

Categorie	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4	Stand ultimo 2023
Vastgoedbeleggingen	177.605	0	0	390.869	568.474
Aandelen	1.703.503	0	0	3.636	1.707.139
Vastrentende waarden	2.789.093	0	234	1.011.166	3.800.493
Derivaten	0	0	-1.067.433	0	-1.067.433
Overige beleggingen	13.636	0	0	330.807	344.443
Totaal beleggingen	4.683.837	0	-1.067.199	1.736.478	5.353.116

Categorie	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4	Stand ultimo 2022
Vastgoedbeleggingen	160.629	0	0	440.016	600.645
Aandelen	1.366.992	0	0	3.270	1.370.262
Vastrentende waarden	2.444.616	0	254	819.818	3.264.688
Derivaten	0	0	-1.100.385	0	-1.100.385
Overige beleggingen	11.794	0	0	447.609	459.403
Totaal beleggingen	3.984.031	0	-1.100.131	1.710.713	4.594.613

Bovenstaande niveau-indelingen zijn niet op basis van look-through. De beleggingsfondsen zijn naar niveau ingedeeld op basis van de liquiditeit van de betreffende fondsen, waarbij genoteerde prijzen posities betreffen met dagelijkse in- en uitstapmomenten. Gerelateerde liquide middelen, vorderingen en schulden inzake beleggingen zijn niet meegenomen in dit overzicht.

Aansluiting beleggingen balans en risicoparagraaf

Om een beter inzicht te geven in de beleggingen zijn de cijfers met betrekking tot de beleggingen opgesteld volgens het lookthroughprincipe.

Onderstaande tabel geeft een inzicht in de aansluiting met de balans en de risicoparagraaf.

Categorie	Stand ultimo 2023	Vorderingen en schulden inzake beleggingen	Subtotaal	Ver- schuiving look- through	Stand risico- paragraaf 2023	Stand risico- paragraaf 2022
Vastgoedbeleggingen	568.474	0	568.474	2.935	571.409	601.204
Aandelen	1.707.139	0	1.707.139	-4.880	1.702.259	1.366.155
Vastrentende waarden	3.800.493	0	3.800.493	-1.131.314	2.669.179	3.252.819
Derivaten	-1.067.433	0	-1.067.433	0	-1.067.433	-1.099.182
Overige	344.443	827.170	1.171.613	1.178.614	2.350.227	1.384.796
Totaal exclusief liquide middelen	5.353.116	827.170	6.180.286	45.355	6.225.641	5.505.792
Liquide middelen	45.355		45.355	-45.355	0	0
Totaal inclusief liquide middelen	5.398.471	827.170	6.225.641	0	6.225.641	5.505.792

	2023	2022
[2] Vorderingen en (overlopende) activa		
Premies:		
Vorderingen op aangesloten ondernemingen ¹⁾	89.980	72.279
Voorziening dubieuze debiteuren	-909	-360
Rekening courant sociaal fonds	6	5
Subtotaal premies	89.077	71.924
Lopende intrest en nog te ontvangen dividend		
– Vastgoedbeleggingen	1.325	434
– Aandelen	899	685
– Vastrentende waarden	13.408	10.077
– Overige beleggingen	0	3.300
– Banken	140	8
Subtotaal lopende intrest en nog te ontvangen dividend	15.772	14.504
Vorderingen uit hoofde van effectentransacties	1.100	1.207
Terugvorderbare dividendbelasting	4.874	4.451
Vorderingen uit hoofde van verstrekt collateral ²⁾	837.855	865.874
Overige vorderingen	2.516	82
Totaal vorderingen en overlopende activa	951.194	958.042
Alle vorderingen en overlopende activa hebben een looptijd van korter dan één jaar.		
[3] Liquide middelen		
Depotbanken, beschikbaar voor beleggingen	45.355	47.003
ING Bank N.V. ³⁾	17.302	23.198
	62.657	70.201
De liquide middelen staan volledig ter vrije beschikking van het pensioenfonds.		

1) De premies worden maandelijks achteraf (na 2 maanden) gefactureerd. De facturen met de premie-afrekeningen over november en december van het betreffende boekjaar zijn in het eerste kwartaal van het volgende boekjaar verzonden.

2) Betreft onderpand (collateral) voor het afdekken van het renterisico middels derivaten. Voor een verdere toelichting wordt verwezen naar de toelichting bij "Derivaten" op pagina 138.

3) Met een kredietlimiet van 4.100.

[4] Stichtingskapitaal en reserves

Stichtingskapitaal

0

0

Gebonden reserve

Stand per 1 januari

1.050.718

1.371.782

Saldobestemming boekjaar

93.297

-321.064

1.144.015

1.050.718

Bestemmingsreserve AOP

Stand per 1 januari

23.817

23.795

Saldobestemming boekjaar

-320

22

23.497

23.817

Beleidsreserve

Stand per 1 januari

-1.092.623

-1.669.504

Saldobestemming boekjaar

194.335

576.881

-898.288

-1.092.623

Stand per 31 december

269.224

-18.088

Het minimaal vereist eigen vermogen bedraagt

266.181

104,4%

245.590

104,4%

Het (strategisch) vereist eigen vermogen bedraagt

1.144.015

118,9%

1.050.718

118,7%

De beleidsdekkingsgraad is

104,4%

97,9%

De dekkingsgraad is

104,4%

99,7%

De dekkingsgraad wordt berekend door het pensioenvermogen te delen door de pensioenverplichtingen.

De berekening van de dekkingsgraad is als volgt:

$(269.224 + 6.056.847) / 6.056.847 = 104,4\%$

De beleidsdekkingsgraad wordt berekend als de 12-maands voortschrijdend gemiddelde dekkingsgraad.

De vermogenspositie van het pensioenfonds kan worden gekarakteriseerd als onvoldoende. De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds is per 31 december 2022 lager dan de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische verdeling volgens het standaardmodel, waardoor het pensioenfonds in een tekort verkeert.

Vereiste dekkingsgraad en overbruggingsplan

In 2023 heeft het fonds het besluit genomen om tot de overgang naar de Wtp gebruik te maken van het transitie-FTK. Het fonds streeft ernaar om per 1 januari 2025 over te gaan naar het nieuwe pensioenstelsel. Om aan te tonen dat de beoogde invaardekkingsgraad naar verwachting bereikt wordt op deze datum, dient het fonds jaarlijks bij DNB een overbruggingsplan in. In 2023 is een overbruggingsplan ingediend bij DNB waarin de verwachte dekkingsgraad per einde 2023 gelijk was aan 101,5% en de verwachte invaardekkingsgraad gelijk aan 103,0%. De werkelijke dekkingsgraad per einde 2023 is gelijk aan 104,4% en daarmee hoger dan deze beide dekkingsgraden uit het overbruggingsplan.

In 2024 dient het fonds voor 1 juli een nieuw overbruggingsplan te maken waarin wederom aangetoond zal worden dat de dekkingsgraad naar verwachting voldoende zal zijn op de invaardatum.

Pensioenfondsen die gebruik maken van het transitie-FTK zijn vrijgesteld van het indienen van een herstelplan. Deze fondsen zijn ook vrijgesteld van het nemen van maatregelen uit hoofde van het niet beschikken over het minimaal vereist eigen vermogen. Het aantal meetmomenten dat de beleidsdekkingsgraad onder de minimaal vereiste dekkingsgraad ligt, telt tijdens het transitie-FTK door. Zou het fonds alsnog besluiten de pensioenen niet in te varen naar het nieuwe stelsel, dan worden de regels van het FTK weer onverminderd van kracht.

Ultimo 2022 lag de beleidsdekkingsgraad van het fonds op zeven achtereenvolgende meetmomenten onder de minimaal vereiste dekkingsgraad. Ultimo 2023 zijn de minimaal vereiste dekkingsgraad en beleidsdekkingsgraad aan elkaar gelijk. Mocht de beleidsdekkingsgraad op een toekomstig meetmoment weer onder de minimaal vereiste dekkingsgraad komen, dan start voor het aantal meetmomenten een nieuwe termijn.

Voor meer informatie wordt verwezen naar paragraaf “vereiste dekkingsgraad en overbruggingsplan” in het bestuursverslag op pagina 19.

2023	2022

	2023	2022
Technische voorzieningen		
[5] Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds		
Stand per 1 januari	5.593.703	8.249.120
Toevoeging pensioenopbouw	213.305	299.473
Indexering en overige toeslagen	0	0
Rentetoevoeging	186.552	-41.071
Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten	-85.478	-80.692
Wijziging marktrente ¹⁾	124.226	-2.924.795
Mutatie overdrachten van rechten	-763	-18.797
Wijziging actuariële grondslagen/methoden	2.009	81.503
Overige mutaties	9.597	28.962
Stand per 31 december	6.043.151	5.593.703
De voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds is als volgt opgebouwd		
– Actieve deelnemers	2.306.261	2.238.471
– Gewezen deelnemers	2.644.548	2.352.832
– Pensioengerechtigden	1.092.342	1.002.400
	6.043.151	5.593.703
De voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds is gebaseerd op de volgende aantallen:		
– Aantal actieve deelnemers	108.921	106.030
– Aantal gewezen deelnemers	208.888	194.910
– Aantal pensioengerechtigden	28.318	27.116
	346.127	328.056

1) Dit betreft de reguliere wijziging van de rentecurve 159.157 (2022: -2.944.922) en de wijziging van de UFR-methode -34.931 (2022: 20.127).

6] Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers

	2023	2022
Stand per 1 januari	12.051	13.733
Inleg premie	728	950
Overgenomen pensioenverplichtingen	15	28
Onttrekkingen t.b.v. inkoop rechten	-302	-241
Onttrekkingen i.v.m. overlijden	0	0
Onttrekkingen i.v.m. overgedragen pensioenverplichtingen	-13	-4
Rendement	1.260	-2.366
Kosten	-43	-49
Overige mutaties		0

Stand per 31 december**13.696****12.051****[7] Langlopende schulden****Spaarfonds gemoedsbezwaarden**

Stand per 1 januari	298	310
Mutatie	-5	-12

Stand per 31 december**293****298****[8] Kortlopende schulden en overlopende passiva****Schulden u.h.v. VPL-verplichting**

Stand per 1 januari	0	0
Inleg premie	-203	154
Vrijval ultimo 2022	203	-154

Stand VPL per 31 december**0****0**

Derivaten ¹⁾	1.406.586	1.433.937
Schulden uit hoofde van collateral	31.460	21.801
Schulden uit hoofde van effectentransacties	868	60
Schulden aan aangesloten ondernemingen	1.063	8.134
Belastingen en sociale premies	1.716	1.671
Schulden inzake diverse pensioenuitvoerings- en administratiekosten	4.659	2.930
Nog te muteren inkomende waardeoverdrachten	10	8
Nog te betalen uitgaande waardeoverdrachten	51	9
Overige schulden	776	279

Totaal kortlopende schulden en overlopende passiva**1.447.189****1.468.829**

Alle kortlopende schulden en overlopende passiva hebben een looptijd van korter dan één jaar.

¹⁾ Zie ook pagina 118.

Verbonden partijen

Identiteit van verbonden partijen

Als verbonden partijen worden aangemerkt sleutelfunctionarissen van het pensioenfonds en aangesloten werkgevers (premiebijdragende ondernemingen). Transacties van betekenis met verbonden partijen worden toegelicht voor zover deze niet onder normale marktvoorwaarden zijn aangegaan. De bestuurders, de leden van de raad van toezicht, de directeur en medewerkers van het bestuursbureau en de werkgevers worden als verbonden partijen aangemerkt.

Transacties met bestuurders

Inzake de beloning van bestuurders wordt verwezen naar de toelichting op de pensioenuitvoeringskosten. Er zijn geen leningen verstrekt aan, noch is er sprake van vorderingen op, (voormalige) bestuurders. Er is op dit moment één bestuurder die een pensioenuitkering van het fonds ontvangt. Ultimo 2023 is een bestuurslid een actieve deelnemer. De bestuurder neemt deel aan de pensioenregeling van het fonds op basis van de voorwaarden in het pensioenreglement.

Transacties met medewerkers bestuursbureau

Inzake de beloning van de medewerkers van het bestuursbureau wordt verwezen naar “bezoldiging personeelsleden” in de toelichting op de staat van baten en lasten. Er zijn geen leningen verstrekt aan, noch is er sprake van vorderingen op (voormalige) medewerkers. Er is op dit moment geen medewerker die een pensioenuitkering van het fonds ontvangt. Ultimo 2023 zijn 5 medewerkers actief deelnemer aan het fonds. De medewerkers nemen deel aan de pensioenregeling van het fonds op basis van de voorwaarden in het pensioenreglement.

Transacties met leden Raad van Toezicht

Inzake de beloning van de RvT leden wordt verwezen naar de toelichting op de pensioenuitvoeringskosten. Er zijn geen leningen verstrekt aan, noch is er sprake van vorderingen op, (voormalige) RvT leden. Ultimo 2023 zijn geen RvT leden actief deelnemer aan het fonds.

Transacties met premiebijdragende instellingen

Het fonds heeft een uitvoeringsreglement afgesloten met de verplicht aangesloten werkgevers en een uitvoeringsovereenkomst met de vrijwillig aangesloten werkgevers. Er wordt niet belegd in premiebijdragende ondernemingen. De pensioenpremie werkgevers en werknemers bedraagt in totaal 27,6% van de pensioengrondslag (2022: 27,6%). De pensioenpremie wordt jaarlijks door sociale partners vastgesteld. In het geval van een tekort geldt er geen bijstortingsverplichting voor werkgevers en werknemers.

Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Ontvangen zekerheden en garanties

Er zijn geen zekerheden en garanties ontvangen.

(Langlopende) contractuele verplichtingen

Ingaande 2018 is met AZL een uitbestedingsovereenkomst gesloten voor een periode van vijf jaar. De overeenkomst is verlengd. Deze verlenging sluit aan op de expiratedatum van de overeenkomst d.d. 31 december 2022 en loopt in ieder geval door tot de overgang naar het Nieuwe Pensioenstelsel (31 december 2024). Voor 2024 bedraagt de basisvergoeding inclusief omzetbelasting € 9,7 miljoen. De vergoeding is exclusief variabele elementen zoals kosten voor waardeoverdrachten kleine pensioenen, project nieuw pensioenstelsel enzovoort.

Met Van Lanschot Kempen Investment Management (VLK) is een vermogensbeheerovereenkomst en met Northern Trust Global Services PC (NT) is een Master Custody Agreement voor onbepaalde tijd gesloten. Deze overeenkomst met NT kan per direct worden

opgezegd. Met KCM is per 1-4-2023 een commitment aangegaan voor de periode van 2 jaar. Voor 2024 bedraagt de basisvergoeding inclusief omzetbelasting voor KCM € 2,7 miljoen (inclusief inschatting van variabele vergoeding die betaald wordt over de hoogte van het belegd vermogen) en voor NT € 0,4 miljoen.

Het fonds heeft een huurovereenkomst afgesloten met Dunavast Next Three B.V. voor de huur van kantoorruimte voor het bestuursbureau. Deze huurovereenkomst is ingegaan op 1 november 2022. Voor 2024 bedraagt de huur inclusief servicekosten en omzetbelasting € 50.630.

Investeringsverplichtingen

Per balansdatum heeft het fonds zich gecommitteerd aan investerings- en stortingsverplichtingen (zogenaamde voorbeleggingen) in Direct Lending (€ 101,9 miljoen).

Voorwaardelijke verplichtingen

Per jaareinde lopen er geen juridische procedures tegen het pensioenfonds en heeft het pensioenfonds tevens geen juridische procedures aangespannen tegenover derden. Wel zijn er in het kader van de verplichtstelling juridische procedures met een aantal werkgevers.

Verstrekte zekerheden en garanties

Het fonds heeft geen verstrekte zekerheden en garanties voor zover niet reeds in de jaarrekening toegelicht.

Toelichting op de staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

Bezoldiging personeelsleden

De kosten bestuursbureau bedroegen in 2023 € 888 (2022: € 974). Deze kosten bestaan voor € 464 (2022: € 508) aan lonen en salarissen, voor € 126 (2022: € 134) aan sociale lasten en pensioenpremie, voor € 134 (2022: € 131) aan inhuur, voor € 42 (2022: € 109) aan overige personeelskosten. Hiervan wordt 50% doorbelast naar kosten vermogensbeheer. De kosten vanwege de inzet van externe deskundigen is meestal direct te koppelen aan een van beide aandachtsgebieden.

Personeel

Bij het fonds waren in 2023 5 werknemers (2022: zes) in dienst (bestuursbureau). Met ingang van 1 oktober 2020 is de directeur op interimbasis ingehuurd. De vergoeding past binnen het beloningsbeleid van het pensioenfonds.

De pensioenuitvoering is in 2023 volledig uitbesteed aan AZL N.V. Bij het fonds zijn geen werknemers in dienst die buiten Nederland werkzaam zijn.

Bezoldiging bestuursleden, Raad van Toezicht en verantwoordingsorgaan

De transacties met bestuurders hebben betrekking op de vergoedingen voor de werkzaamheden verband houdende met vergaderingen van bestuur, commissies, verantwoordingsorgaan en raad van toezicht. De vergoedingen bestaan uit vacatiegeld, vergoeding van reis- en verblijfkosten en overige bestuurskosten. Gedurende het boekjaar 2023 zijn de volgende vergoedingen betaald:

Betaalde vergoedingen bestuur, RvT en VO	2023	2022
Bestuursvergoedingen	366	392
Vergoedingen Raad van Toezicht	50	50
Vergoedingen Verantwoordingsorgaan	40	30
Totaal	456	472

Baten en lasten	2023	2022
[9] Beleggingsresultaten voor risico pensioenfonds		
Directe beleggingsopbrengsten		
Vastgoedbeleggingen	20.434	9.952
Aandelen	27.899	30.647
Vastrentende waarden	44.757	32.216
Derivaten	-44.151	20.945
Overige beleggingen	40.277	10.558
Totaal directe beleggingsresultaten	89.216	104.318
Indirecte beleggingsresultaten		
<i>Waardeontwikkelingen</i>		
Vastgoedbeleggingen	-36.070	-50.619
Aandelen	275.085	-377.042
Vastrentende waarden	125.298	-557.502
Derivaten	4.973	-1.714.792
Overige beleggingen	20.589	-1.138
Valutaresultaat liquide middelen	-576	1.807
Totaal indirecte beleggingsresultaten	389.299	-2.699.286
In de indirecte beleggingsresultaten zijn de indirecte kosten vermogensbeheer opgenomen die via de beleggingsfondsen rechtstreeks ten laste van het beleggingsrendement zijn gebracht. Deze kosten zijn verdisconteerd in de koersen van de betreffende beleggingsfondsen. De indirecte beleggingskosten bedroegen in totaal € 20.100 (2022: € 24.697). Voor meer informatie wordt verwezen naar de kostenparagraaf in het bestuursverslag.		
Directe kosten vermogensbeheer		
Beheerloon	-4.556	-4.260
Beleggingsadvies	-31	-85
Beleggingsadministratie	-403	-361
Overige kosten vermogensbeheer	-53	-45
Doorbelaste uitvoeringskosten naar vermogensbeheer	-1.006	-977
Totaal kosten vermogensbeheer	-6.049	-5.728

De directe kosten vermogensbeheer omvatten de zichtbare ('directe') kosten die het fonds op factuurbasis betaalt. De kosten zijn, indien mogelijk, toegerekend aan de verschillende beleggingscategorieën. De transactiekosten zijn grotendeels gesaldeerd met de beleggingsresultaten. De gesaldeerde transactiekosten kunnen niet betrouwbaar worden vastgesteld, omdat deze verrekend zijn in de aan- en verkoopprijzen.

De toelichting op de kosten vermogensbeheer inclusief de rechtstreeks ten laste van rendementen gebrachte kosten in overeenstemming met de aanbevelingen van de Pensioenfederatie is opgenomen in de kostenparagraaf in het bestuursverslag.

Af: beleggingsresultaten voor risico deelnemers

Totaal beleggingsresultaten voor risico pensioenfonds

[10] Beleggingsresultaten voor risico deelnemers

[11] Premiebijdragen van werkgevers en werknemers

Pensioenpremie werkgevers

Pensioenpremie werknemers

Inkoopsommen

Feitelijke premie

Kostendekkende premie

Gedempte kostendekkende premie

De feitelijke premie is als volgt samengesteld:

- Actuarieel benodigd
- Opslag in stand houden vereist vermogen
- Opslag voor uitvoeringskosten
- Voorwaardelijke componenten

Premiemarge

	2023	2022
Af: beleggingsresultaten voor risico deelnemers	-1.260	2.366
Totaal beleggingsresultaten voor risico pensioenfonds	471.206	-2.598.330
[10] Beleggingsresultaten voor risico deelnemers	1.260	-2.366
[11] Premiebijdragen van werkgevers en werknemers		
Pensioenpremie werkgevers	256.341	219.672
Pensioenpremie werknemers	102.796	88.092
	359.137	307.764
Inkoopsommen	297	246
	359.434	308.010
Feitelijke premie	359.137	307.764
Kostendekkende premie	295.739	392.754
Gedempte kostendekkende premie	347.842	254.568
De feitelijke premie is als volgt samengesteld:		
– Actuarieel benodigd	154.795	124.954
– Opslag in stand houden vereist vermogen	29.101	20.742
– Opslag voor uitvoeringskosten	11.076	6.944
– Voorwaardelijke componenten	152.870	101.928
	347.842	254.568
Premiemarge	11.295	53.196
	359.137	307.764

De kostendekkende premie is als volgt samengesteld:

- Actuarieel benodigd
- Opslag in stand houden vereist vermogen
- Opslag voor uitvoeringskosten

2023

2022

239.615
45.048
11.076

330.883
54.927
6.944

295.739

392.754

De gedempte kostendekkende premie is als volgt samengesteld:

- Actuarieel benodigd
- Opslag in stand houden vereist vermogen
- Opslag voor uitvoeringskosten
- Voorwaardelijke componenten

154.795
29.101
11.076
152.870

124.954
20.742
6.944
101.928

347.842

254.568

Toelichting

De pensioenpremie werkgevers en werknemers bedraagt in totaal 27,6% van de pensioengrondslag (2022: 27,6%).

De pensioenpremie wordt jaarlijks door sociale partners vastgesteld.

In het geval van een tekort geldt er geen bijstortingsverplichting voor werkgevers en werknemers. De aan het boekjaar toe te rekenen feitelijke premie is als bate verantwoord. Er is geen sprake van premiekortingen dan wel premieopslagen.

In de Pensioenwet en het Besluit FTK is beschreven op welke wijze de zuivere kostendekkende premie en de gedempte kostendekkende premie moeten worden vastgesteld. Zoals beschreven in de ABTN, maakt het Pensioenfonds gebruik van de mogelijkheid de kostendekkende premie te dempen. Bij het vaststellen van de gedempte kostendekkende premie wordt gebruik gemaakt van een verwacht rendement. De zuivere kostendekkende premie is gebaseerd op de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur per 31 december 2022. De feitelijke premie is in 2023 hoger dan de gedempte premie.

[12] Premiebijdragen voor risico deelnemers

Inleg excedentregeling

728

950

Opslag voor kosten en overlijdensrisicopremie

41

54

769

1.004

	2023	2022
[13] Premiebijdragen VPL		
Premiebijdragen VPL regeling	203	154
[14] Saldo van overdrachten van rechten		
Overgenomen pensioenverplichtingen regulier	0	0
– Waarvan ingelegd in DC-regeling	15	4
Overgenomen pensioenverplichtingen klein pensioen	34.410	20.374
Overgedragen pensioenverplichtingen regulier	2.279	-2
– Waarvan onttrokken uit DC-regeling	0	0
Overgedragen pensioenverplichtingen klein pensioen	-34.791	-40.326
	1.913	-19.950
[15] Saldo van overdrachten van rechten voor risico deelnemers		
Overgenomen pensioenverplichtingen	15	28
Onttrekkingen t.b.v. inkoop rechten	-302	-241
Onttrekkingen i.v.m. overlijden	0	0
Onttrekkingen i.v.m. overgedragen pensioenverplichtingen	-13	-4
Onttrekking overig	0	-1
	-300	-218
[16] Pensioenuitkeringen		
Pensioenen		
Ouderdomspensioen	-64.212	-60.364
Invaliditeitspensioen	-934	-983
Partnerpensioen	-15.830	-13.920
Wezenpensioen	-330	-435
Subtotaal	-81.306	-75.702
Andere uitkeringen		
Afkoopsommen	-1.368	-3.040
Subtotaal	-1.368	-3.040
Totaal pensioenuitkeringen	-82.674	-78.742

	2023	2022
[17] Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds	-449.448	2.655.417
[18] Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers		
Inleg premie	-728	-950
Overgenomen pensioenverplichtingen	-15	-28
Onttrekkingen t.b.v. inkoop rechten	302	241
Onttrekkingen i.v.m. overgedragen pensioenverplichtingen	13	4
Rendement	-1.260	2.366
Kosten	43	49
	-1.645	1.682
[19] Mutatie spaarfonds gemoedsbezwaarden	5	12
[20] Mutatie VPL schuld		
Inleg premie	203	-154
Vrijval ultimo boekjaar	-203	154
	0	0
[21] Pensioenuitvoerings- en administratiekosten		
Administratie		
– Regulier	-7.260	-6.880
– Eenmalig / implementatie / explementatie	-2.013	-1.127
Totaal administratie	-9.273	-8.007
Governance		
– Bestuursvergoedingen	-366 ¹⁾	-392 ¹⁾
– Vergoedingen Raad van Toezicht	-50 ¹⁾	-50 ¹⁾
– Vergoedingen Verantwoordingsorgaan	-40 ¹⁾	-30 ¹⁾
– Kosten bestuursbureau	-888 ¹⁾	-974 ¹⁾
– Opleidingen	-11 ¹⁾	-80 ¹⁾
– Overige kosten governance	-399	-347
Totaal governance	-1.754	-1.873

1) Van deze kosten wordt 50% doorbelast naar kosten vermogensbeheer.

	2023	2022
Controlekosten		
– Accountant: Controle van de jaarrekening	-115 ¹⁾	-136 ²⁾
– Accountant: Andere Controle opdrachten	0	0
– Accountant: Fiscale adviesdiensten	0	0
– Accountant: Andere niet-Controle diensten	-21	0
	-136	-136
– Actuaris: Certificering	-35	-33
Totaal controlekosten	-171	-169
Advieskosten		
– Actuariële advieskosten	-506	-420
– Actuariële sleutelfunctie	0	0
– Communicatie	-423	-151
– Juridisch advies	-89	-54
– Overige advieskosten	-406	-214
Totaal advieskosten	-1.424	-839
Overige kosten		
– Bijdrage DNB	-663 ³⁾	-430
– AFM	-109	-71
– Contributie Pensioenfederatie	-162	-164
– Pensioenregister	-59	-54
– Overige kosten	-90	-49
Totaal overige kosten	-1.083	-768
Totaal Pensioenuitvoerings- en administratiekosten	-13.705	-11.656
Af: kosten voor risico deelnemers	43	49
Af: doorbelasting naar kosten vermogensbeheer	1.006	977
Totaal Pensioenuitvoerings- en administratiekosten t.l.v. pensioenfonds	-12.656	-10.630

1) Betreft controle jaarrekening 2023.

2) Betreft controle jaarrekening 2022 (-116) en meerwerk controle jaarrekening 2021 (-20).

3) Van deze kosten wordt 50% doorbelast naar kosten vermogensbeheer.

Van bovenstaande kosten heeft 641 (2022: 297) betrekking op kosten nieuw pensioenstelsel. De kosten voor het nieuwe pensioenstelsel zijn opgenomen in de volgende kostensoorten en bedragen:

	2023	2022
Administratie	-259	-101
Advieskosten		
– Actuariële advieskosten	-331	-196
– Communicatie	-35	0
– Overige advieskosten	-16	0
	-641	-297
[22] Pensioenuitvoerings- en administratiekosten voor risico deelnemers	-43	-49
[23] Overige baten en lasten	-712	-155
Saldo van baten en lasten	287.312	255.839

Actuariële analyse van het saldo

	2023	2022
Beleggingsresultaten	472.466	-2.600.696
Wijziging technische voorziening door rente ¹⁾	-312.038	2.968.232
Premies	108.446	-30.063
Waardeoverdrachten	2.676	-1.153
Kosten	600	-1.777
Uitkeringen	638	59
Sterfte	7.920	4.572
Arbeidsongeschiktheid	8.528	-117
Reguliere mutaties	300	-222
Toeslagverlening	0	0
Overige (incidentele) mutaties technische voorzieningen	-2.100	-82.896
Inkoop nieuwe aanspraken uhv VPL	-707	38
Andere oorzaken	583	-138
	287.312	255.839

1) Dit betreft de benodigde intresttoevoeging aan de technische voorziening en de wijziging van de technische voorziening die volgt uit de wijziging van de rentetermijnstructuur.

Risicoparagraaf

(bedragen in duizenden euro)

Solvabiliteitsrisico

In de risicoparagraaf binnen het bestuursverslag is het beleid rond risicobeheersing uiteengezet. Hierna wordt een aantal specifieke risico's nader toegelicht en gekwantificeerd.

Het belangrijkste risico dat het fonds loopt, is het risico dat het niet over genoeg solvabiliteit beschikt. Indien het fonds niet solvabel is, bestaat het risico dat het fonds de premie moet verhogen of dat een beperkte of geen toeslagverlening kan plaatsvinden voor (delen van) het deelnemersbestand. In het uiterste geval dient het fonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten te verminderen. Hoe solvabel het pensioenfonds is wordt getoetst aan de hand van de beleidsdekkingsgraad. De beleidsdekkingsgraad wordt berekend als de 12-maands voortschrijdend gemiddelde dekkingsgraad. Hoeveel eigen vermogen het fonds aan dient te houden gegeven de financiële risico's die het loopt (na afdekking) op de balans komt tot uitdrukking in de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets. Onder het FTK geldt hierbij dat de beleidsdekkingsgraad afgezet wordt tegen de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische verdeling om te bepalen of het pensioenfonds in een tekortsituatie verkeert.

De verschillende standaard risicofactoren hierin worden benoemd onder de noemer S1 tot en met S6 en de S10. Hierna zijn de uitkomsten weergegeven van de verschillende risicobuffers op basis van de strategische beleggingsmix welke resulteren in de vereiste dekkingsgraad ultimo 2023 van 118,9% en 118,7% ultimo 2022.

Hierbij dient opgemerkt te worden dat bij de procentuele buffers rekening gehouden wordt met de veronderstelde positieve samenhang (correlatie) tussen renterisico, aandelen- en vastgoedrisico en kredietrisico. Daarnaast wordt rekening gehouden met het gegeven dat niet alle risico's zich tegelijk zullen manifesteren (diversificatie).

	2023		2022	
	€	%	€	%
Renterisico (S1)	309.671	3,2	297.189	3,4
Aandelen- en vastgoedrisico (S2)	816.585	12,1	754.677	12,2
Valutarisico (S3)	258.522	1,0	198.458	0,7
Grondstoffenrisico (S4)	0	0,0	0	0,0
Kredietrisico (S5)	188.447	2,0	165.040	1,9
Verzekeringstechnisch risico (S6)	202.119	0,6	190.549	0,6
Actief beheer risico (S10)	0	0,0	0	0,0
Diversificatie- en correlatie-effect ¹⁾	-631.329		-555.195	
Totaal Vereist eigen vermogen	1.144.015	18,9	1.050.718	18,8
Afname voor toerekening totale TV		0,0		-0,1
		18,9		18,7

1) Het elimineren van risico's die niet gelijktijdig in de markt optreden.

	2023		2022	
	€	%	€	%
Dekkingsgraad		104,4		99,7
Beleidsdekkingsgraad		104,4		97,9
Minimaal vereiste dekkingsgraad		104,4		104,4
Strategisch vereiste dekkingsgraad		118,9		118,7
Feitelijk vereiste dekkingsgraad		119,6		120,0

De vereiste dekkingsgraad bedraagt per 31 december 2023 118,9%. Hiermee ligt de beleidsdekkingsgraad van het fonds onder de vereiste dekkingsgraad en is er sprake van een reservetekort. De beleidsdekkingsgraad is per 31 december 2023 gelijk aan de minimaal vereiste dekkingsgraad.

In boekjaar 2023 bedraagt de beleidsdekkingsgraad 104,4%. Afgezet tegen de beleidsdekkingsgraad van 2022 van 97,9%, is de beleidsdekkingsgraad toegenomen met 6,5%-punt.

Renterisico S1)

Het renterisico wordt veroorzaakt doordat de rentegevoeligheid van de verplichtingen afwijkt van de rentegevoeligheid van de beleggingen. Het pensioenfonds kent een langere looptijd voor pensioenverplichtingen dan voor de looptijd van de beleggingen. Onderstaande duratiecijfers geven meer inzicht.

Duratie van de vastrentende waarden (inclusief rentederivaten) 34,0 (2022: 37,0)

Duratie van de pensioenverplichtingen 25,0 (2022: 25,5)

Het pensioenfonds dekt eind 2023 strategisch 60% van het renterisico af op basis van de swapcurve (conform de Beleggingsrichtlijnen 2024). Onder het Financieel Toetsingskader dient te worden uitgegaan van de DNB-methodiek voor de berekening van het renterisico. Het renterisico wordt daarbij vastgesteld door middel van looptijdafhankelijke renteschokken die worden toegepast op de DNB-rentetermijnstructuur (inclusief UFR). Dit wijkt aldus af van hoe het Pensioenfonds de (strategische) afdekking in de praktijk vormgeeft.

De strategische renteafdekking van 60% op basis van de swapcurve is eind 2023 equivalent met een renteafdekking van 63,7% op basis van de DNB-methodiek. De feitelijke renteafdekking op basis van de DNB-methodiek bedraagt 59,5% eind 2023.

Derivaten

Het renterisico wordt voor het grootste deel afgedekt door middel van renteswaps: dit betreft contracten waarbij de verplichting wordt aangegaan tot het uitwisselen van rentebetalingen over een nominale hoofdsom.

Er is onderpand (collateral) uitgewisseld om het tegenpartijrisico te reduceren. Het fonds heeft ultimo 2023 € 31.460 (2022: € 21.801) aan onderpand ontvangen in de vorm van cash. Het ontvangen onderpand stond niet ter vrije beschikking. Het pensioenfonds heeft eind 2023 € 837.855 (2022: € 865.874) aan onderpand verstrekt in de vorm van cash en € 418.807 (2022: € 429.643) in de vorm van (staats) obligaties als gevolg van negatieve waardeontwikkeling van derivaten. De verstrekte (staats) obligaties zijn verantwoord onder de vastrentende waarden.

Door deze renteswaps wordt de duratie van de portefeuille van vastrentende waarden verlengd van 4,9 naar 34,0 jaar.

Onderstaande tabel geeft inzicht in de derivatenposities per 31 december:

Type contract	Onder- liggende contract- omvang	Actuele waarde activa	Actuele waarde passiva	Netto positie (waarde)
Rentederivaten per 31-12-2023	195.774	0	-1.091.794	-1.091.794
Rentederivaten per 31-12-2022	227.836	0	-1.113.669	-1.113.669

Hoogte buffer

De buffer voor het feitelijk renterisico bedraagt 346.817 (3,7%) en voor het strategisch renterisico 309.671 (3,2%).

De voorgeschreven risicoschokken voor de becijfering van het renterisico zijn relatief, waarbij een hoger renteniveau dus leidt tot hogere absolute schokken voor de bepaling van het renterisico.

Aandelen- en vastgoedrisico (S2)

Het pensioenfonds loopt het risico dat haar beleggingen in aandelen, vastgoed, hedgefunds, private equity en infrastructuur in waarde dalen. In het beleggingsbeleid wordt met dergelijke risico's rekening gehouden door ondermeer een toepassing van voldoende spreiding in de beleggingsportefeuille naar categorieën, markten en dergelijke. De volatiliteit van de marktwaarden (prijsrisico's) van beleggingen wordt periodiek geëvalueerd en kan leiden tot bijstellingen in het vermogensbeheer. In onderstaande tabel wordt de verdeling naar de verschillende aandelen en vastgoed categorieën getoond.

	2023		2022	
	€	%	€	%
<i>Verdeling Aandelen en Vastgoed per categorie:</i>				
Beursgenoteerd vastgoed	221.369	8,5	206.383	8,9
Niet-beursgenoteerd vastgoed	350.040	13,4	394.821	17,0
Ontwikkelde markten ¹⁾	1.400.951	53,8	1.079.497	46,4
Opkomende markten ²⁾	295.740	11,4	281.008	12,1
Private equity, hedge funds en infrastructuur	336.375	12,9	364.315	15,6
	2.604.475	100,0	2.326.024	100,0

1) Noord Amerika 986.302 (2022: 721.985), Europa 259.714 (2022: 221.787), Oceanië 104.043 (2022: 88.138), Azië 34.187 (2022: 33.227), Midden- en Zuid-Amerika 13.076 (2022: 11.014), Midden Oosten 3.629 (2022: 3.346).

2) Oceanië 14.936 (2022: 15.987), Azië 137.611 (2022: 111.006), Midden- en Zuid-Amerika 112.052 (2022: 118.228), Midden Oosten 12.421 (2022: 13.694), Afrika 18.720 (2022: 22.093).

Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt voor het feitelijk en strategisch aandelen- en vastgoedrisico rekening gehouden met de door DNB voorgeschreven schokken die variëren overeenkomstig de risicograad van het type belegging. De buffer voor het feitelijk aandelen- en vastgoedrisico bedraagt € 858.005 (13,0%) en voor het strategisch aandelen- en vastgoedrisico € 816.585 (12,1%).

Valutarisico (S3)

Het valutarisico wordt veroorzaakt, doordat de verplichtingen van het pensioenfonds in euro's luiden terwijl een gedeelte van de beleggingen van het pensioenfonds in niet-euro luiden. Het pensioenfonds loopt het risico dat haar buitenlandse beleggingen dalen in waarde als gevolg van valutakoersontwikkelingen. Het pensioenfonds kiest er daarom voor om (een gedeelte) van haar buitenlandse valuta's af te dekken. Zonder afdekking van valutarisico loopt het pensioenfonds risico bij een daling van vreemde valuta ten opzichte van de euro. Als meer dan 100% van het risico wordt afgedekt dan loopt het fonds risico bij een stijging van vreemde valuta ten opzichte van de euro.

	2023		2022	
	€	%	€	%
<i>Totaal beleggingen ¹⁾ naar valuta vóór afdekking met derivaten</i>				
Euro	3.796.294	61,4	3.413.757	62,3
Amerikaanse dollar	1.613.860	26,0	1.369.486	24,9
Australische dollar	33.480	0,5	26.638	0,5
Britse pound sterling	82.829	1,3	72.968	1,3
Deense kroon	20.440	0,3	15.711	0,3
Japanse yen	95.579	1,5	84.912	1,5
Noorse Kroon	2.117	0,0	1.382	0,0
Zweedse Kroon	19.487	0,3	18.902	0,3
Zwitserse frank	37.605	0,6	27.961	0,5
Overige valuta	499.589	8,1	460.791	8,4
Totaal beleggingen exclusief derivaten	6.201.280	100,0	5.492.508	100,0
Waarde derivaten	24.361		13.284	
Totaal beleggingen inclusief derivaten	6.225.641		5.505.792	

1) Inclusief liquide middelen beschikbaar voor beleggingen.

	2023		2022	
	€	%	€	%
<i>Totaal beleggingen ¹⁾ naar valuta ná afdekking met derivaten</i>				
Euro	5.144.150	82,6	4.617.770	83,9
Amerikaanse dollar	435.033	7,0	309.293	5,6
Australische dollar	33.480	0,5	26.638	0,5
Britse pound sterling	12.273	0,2	4.985	0,1
Deense kroon	20.440	0,3	15.711	0,3
Japanse yen	21.467	0,4	22.359	0,4
Noorse Kroon	2.117	0,0	1.382	0,0
Zweedse Kroon	19.487	0,3	18.902	0,3
Zwitserse frank	37.605	0,6	27.961	0,5
Overige valuta	499.589	8,1	460.791	8,4
Totaal beleggingen inclusief derivaten	6.225.641	100,0	5.505.792	100,0

Derivaten

Ter afdekking van de valutarisico's op de effectenportefeuille zijn er door de vermogensbeheerders valutatermijntransacties afgesloten. Dit zijn met individuele banken afgesloten contracten waarbij de verplichting wordt aangegaan tot het verkopen van een valuta en de aankoop van een andere valuta, tegen een vooraf vastgestelde prijs en op een vooraf vastgestelde datum.

Onderstaande tabel geeft inzicht in de derivatenposities per 31 december:

Type contract	Onder- liggende contract- omvang	Actuele waarde activa	Actuele waarde passiva	Netto positie (waarde)
Valutaderivaten per 31-12-2023	176.154	24.361	0	24.361
Valutaderivaten per 31-12-2022	706	14.487	0	14.487

Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt voor het feitelijk en strategisch valutarisico rekening gehouden met een door DNB voorgeschreven schok van 20% voor valuta in ontwikkelde landen en van 35% voor valuta in opkomende markten die berekend worden op de niet-euro beleggingen na afdekking. De buffer voor het feitelijk valutarisico bedraagt € 213.166 (0,6%) en voor het strategisch valutarisico € 258.522 (0,1%).

Grondstoffenrisico (S4)

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt voor het feitelijk en strategisch grondstoffenrisico rekening gehouden met een door DNB voorgeschreven schok van 35%. Het pensioenfonds belegt niet in grondstoffen en hoeft daarom geen buffers hiervoor aan te houden.

¹⁾ Inclusief liquide middelen beschikbaar voor beleggingen.

Kredietrisico (S5)

Het pensioenfonds loopt het risico dat één of meerdere van haar tegenpartijen niet aan de voorafgesproken betalingen kan voldoen. Bij de berekening van het kredietrisico dient het effect van de kredietwaardigheid van de partijen, waarin belegd wordt, tot uitdrukking te komen. Het kredietrisico komt tot uitdrukking in de zogenaamde creditspread. Deze creditspread is het verschil tussen de uitkering die afhangt van de kredietwaardigheid van de tegenpartij en een uitkering die met volledige zekerheid (risicovrij) tot uitkering zal komen. Het kredietrisico verbonden aan derivatentransacties wordt beheerst door het afsluiten van standaardovereenkomsten met tegenpartijen, het beoordelen van de kredietwaardigheid van tegenpartijen, het spreiden van het transactievolume over verschillende tegenpartijen, het eisen van voldoende onderpand en een adequate monitoring met betrekking tot de gestelde eisen inzake het onderpand.

Het kredietrisico binnen de vastrentendewaardenportefeuille kan naast de creditspread eveneens gemeten worden aan de hand van de ratingverdeling van de rentegevoelige beleggingsportefeuille. Deze ratingverdeling wordt afgegeven door een kredietbeoordelaar. Voor een Europese AAA-staatsobligatie wordt het kredietrisico nihil verondersteld. Daarentegen worden beleggingen die geclassificeerd staan onder 'lager dan BBB' en 'geen rating' als zeer risicovol beschouwd. Cash wordt als kredietrisicovrij beschouwd.

	2023		2022	
	€	%	€	%
<i>Rating vastrentende waarden:</i>				
AAA	509.661	19,1	500.785	15,4
AA	1.018.559	38,2	888.001	27,4
A	410.211	15,4	967.493	29,7
BBB	233.298	8,7	367.765	11,3
Lager dan BBB	59.062	2,2	49.361	1,5
Not rated	438.388	16,4	479.414	14,7
	2.669.179	100,0	3.252.819	100,0
<i>Verdeling vastrentende waarden naar looptijd:</i>				
Resterende looptijd minder dan 1 jaar	1.061.510	39,8	1.895.205	58,2
Resterende looptijd tussen 1 en 5 jaar	451.027	16,9	344.671	10,6
Resterende looptijd tussen 5 en 10 jaar	417.480	15,6	406.881	12,5
Resterende looptijd tussen 10 en 20 jaar	353.810	13,3	334.373	10,3
Resterende langer dan 20 jaar	385.352	14,4	271.689	8,4
	2.669.179	100,0	3.252.819	100,0

Hoogte buffer

Binnen de berekening van het standaardmodel wordt een kredietrisico becijferd conform de ratingverdeling van de vastrentendewaardenportefeuille. Naarmate de rating slechter wordt, neemt de te hanteren buffer toe. Afgaande op de hierboven genoemde ratingverdeling resulteert dit in een buffer voor het feitelijk kredietrisico van € 175.026 (1,8%) en voor het strategisch kredietrisico van € 188.447 (2,0%).

Verzekeringstechnisch risico (S6)

Binnen het verzekeringstechnische risico worden in principe alleen risico's meegenomen die verband houden met sterfte. Het omvat de risico's als gevolg van afwijkingen ten opzichte van de verwachte sterfte en afwijkingen van de verwachte sterftetrend (langlevenrisico). Tot het verzekeringstechnische risico worden gerekend: procesrisico, risico-opslag voor afwijkingen ten opzichte van de sterftetrend en negatieve stochastische afwijkingen van de verwachtingswaarde. Deze drie risico's bedragen een percentage van de op actuele waarde berekende technische voorziening. Het procesrisico neemt af naarmate het deelnemersbestand toeneemt, omdat het sterfteproces dan beter kan worden geschat. De beide andere risicofactoren houden respectievelijk rekening met de onzekerheid in de sterftetrend en met de negatieve stochastische afwijkingen.

Hoogte buffer

De buffer voor het feitelijk verzekeringstechnisch risico bedraagt € 202.119 (0,6%) en voor het strategisch verzekeringstechnisch risico € 202.119 (0,6%).

Liquiditeitsrisico (S7)

Het fonds loopt het risico dat het niet over voldoende liquide financiële middelen beschikt om op het beoogde moment aan de pensioenuitkeringsverplichtingen te voldoen. Ten behoeve van risicomanagement en het prudent person beginsel dient het fonds rekening te houden met liquiditeitsrisico, hetgeen kan resulteren in het aanhouden van een reserve in het eigen vermogen. In het standaardmodel is de gevoeligheid van het vereist eigen vermogen voor het liquiditeitsrisico vooralsnog gelijkgesteld aan 0%. Bij een verdere vergrijzing van de Nederlandse samenleving kan het liquiditeitsrisico in de toekomst een meer prominente rol gaan spelen. Naast het bovenstaande liquiditeitsrisico is er ook sprake van een liquiditeitsrisico als een lange periode vooraf gaat aan de volledige verkoop van een beleggingsobject. Dit beleggingsobject is dan illiquide. Beleggingen in (niet-beursgenoteerd) vastgoed en in hedge funds worden vaak als illiquide betiteld. Ook met dit liquiditeitsrisico wordt geen rekening gehouden in het standaardmodel. Oftewel de buffer is gelijkgesteld aan 0%.

Concentratierisico (S8)

Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie van de portefeuille in regio's, economische sectoren of tegenpartijen. De spreiding van de portefeuille is in de toelichting op de balans nader toegelicht. Ook "grote posten" zijn aan te duiden als een vorm van concentratierisico. Om te bepalen welke posten hieronder vallen moeten per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur worden gesommeerd.

	2023		2022	
	€	%	€	%
Vastgoedbeleggingen				
<i>Verdeling vastgoedbeleggingen per sector:</i>				
Kantoren	60.486	10,6	60.413	10,0
Winkels	29.907	5,2	27.169	4,5
Woningen	223.840	39,2	248.960	41,4
Overige	257.176	45,0	264.662	44,1
	571.409	100,0	601.204	100,0

	2023		2022	
	€	%	€	%
<i>Verdeling vastgoedbeleggingen per regio:</i>				
Europa	417.962	73,2	459.175	76,5
Noord-Amerika	112.785	19,7	105.509	17,5
Midden- en Zuid-Amerika	2.361	0,4	3.147	0,5
Azië	976	0,2	1.078	0,2
Oceanië	34.810	6,1	31.540	5,2
Overige	2.515	0,4	755	0,1
	571.409	100,0	601.204	100,0
<i>Grote posten: vastgoedbeleggingen van eenzelfde uitgevende instelling groter dan 2% van het balanstotaal:</i>	<i>n.v.t.</i>	<i>n.v.t.</i>	<i>n.v.t.</i>	<i>n.v.t.</i>
Aandelen				
<i>Verdeling aandelen per regio:</i>				
Europa	259.714	15,2	221.787	16,2
Noord-Amerika	986.303	57,9	721.985	52,8
Midden- en Zuid-Amerika	125.128	7,4	129.242	9,5
Azië	171.798	10,1	144.233	10,6
Oceanië	118.978	7,0	104.126	7,6
Overige	40.338	2,4	44.782	3,3
	1.702.259	100,0	1.366.155	100,0
<i>Verdeling aandelen per sector:</i>				
Basismaterialen	58.925	3,5	60.143	4,4
Communicatiediensten	241.301	14,2	202.786	14,8
Consumptiegoederen	322.892	19,0	247.529	18,1
Gezondheidszorg	188.204	11,1	172.265	12,6
Energie	19.977	1,2	16.756	1,2
Financiële dienstverlening	289.887	17,0	264.261	19,3
Industrie	148.500	8,7	115.363	8,4
Nutsbedrijven	24.330	1,4	20.646	1,5
Technologie	406.537	23,9	266.406	19,5
Diversen	1.706	0,1	0	0,0
	1.702.259	100,0	1.366.155	100,0
<i>Grote posten: aandelen van eenzelfde uitgevende instelling groter dan 2% van het balanstotaal:</i>	<i>n.v.t.</i>	<i>n.v.t.</i>	<i>n.v.t.</i>	<i>n.v.t.</i>

	2023		2022	
	€	%	€	%
Vastrentende waarden				
<i>Verdeling vastrentende waarden per regio:</i>				
Europa	2.307.082	86,4	2.860.027	87,9
Noord-Amerika	151.839	5,7	198.063	6,1
Midden- en Zuid-Amerika	119.772	4,5	79.412	2,4
Azië	43.881	1,6	37.917	1,2
Oceanië	28.393	1,1	44.458	1,4
Overige	18.212	0,7	32.942	1,0
	2.669.179	100,0	3.252.819	100,0
<i>Verdeling vastrentende waarden per soort:</i>				
Staatsobligaties	1.203.815	45,2	841.508	25,9
Bedrijfsobligaties (Credit funds)	640.913	24,0	799.415	24,6
Hypotheken	249.394	9,3	264	0,0
Beleggingsfondsen vastrentende waarden	575.057	21,5	820.068	25,2
Verhandelbare schuldbekentenis (commercial paper)	0	0,0	791.564	24,3
	2.669.179	100,0	3.252.819	100,0
<i>Grote posten: vastrentende waarden van eenzelfde uitgevende instelling groter dan 2% van het balanstotaal:=</i>				
Aeam Dutch Mortgage Fund	255.954	3,3	253.543	3,6
Duitse staatsobligaties	172.803	2,2	129.708	1,8
Franse staatsobligaties	200.733	2,6	99.629	1,4
Overige beleggingen				
<i>Verdeling overige beleggingen per soort:</i>				
Hedge Fund	103.509	4,4	72.439	5,2
Infrastructure Fund	227.298	9,7	286.226	20,7
Mix Fund	13.636	0,6	11.794	0,9
Cash Funds	0	0,0	88.944	6,4
Overige (liquide middelen, cash fund e.d.)	2.005.784	85,3	925.393	66,8
	2.350.227	100,0	1.384.796	100,0

Beleggingen in fondsen, die meer dan 2% van het balanstotaal uitmaken zijn tevens in bovenstaande overzichten opgenomen. Echter, in de beleggingsfondsen is sprake van voldoende diversificatie.

Derivaten

Verdeling derivaten waarden per soort:

Rentederivaten

Valutaderivaten

2023		2022	
€	%	€	%
-1.091.794	102,3	-1.113.669	101,3
24.361	-2,3	14.487	-1,3
-1.067.433	100,0	-1.099.182	100,0

Hoogte buffer

Bij de bepaling van het vereist vermogen past het pensioenfonds het standaardmodel van DNB toe. In dat model wordt het concentratierisico op nihil gesteld.

Operationeel risico (S9)

Operationeel risico is het risico dat ontstaat als gevolg van het falen of tekortschieten van interne processen, menselijke en technische tekortkomingen of onverwachte externe gebeurtenissen. Ten behoeve van haar risicomanagement dient het fonds rekening te houden met het operationeel risico, hetgeen kan resulteren in het aanhouden van een reserve in het eigen vermogen. In het standaardmodel is de gevoeligheid van het eigen vermogen voor het operationeel risico gelijkgesteld aan 0%.

Actief beheer risico (S10)

Actief beheer risico ontstaat doordat vermogensbeheerders actief beheer voeren op (delen van) de beleggingsportefeuille. Onder actief beheer worden afwijkende posities in portefeuilles verstaan die worden ingenomen ten opzichte van strategische benchmarks. De mate van actief beheer wordt bepaald aan de hand van de tracking error. Een lage tracking error impliceert dat het feitelijke rendement dicht bij de gekozen benchmark ligt, terwijl een hoge tracking error aangeeft dat het rendement duidelijk van de benchmark afwijkt. Een hogere tracking error impliceert een hoger actief beheer risico.

Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt alleen een actief beheer risico becijferd voor de aandelenportefeuille indien de tracking error groter is dan 1%. Volgens de aanlevering van de vermogensbeheerder zijn de tracking errors voor het pensioenfonds in 2023 lager dan 1% en wordt er dus geen actief beheer risico becijferd.

Diversificatie- en correlatie-effect

Bij de berekening van het totale vereist eigen vermogen dient gebruikt gemaakt te worden van de wortelformule. Hierdoor is het totale vereist eigen vermogen kleiner dan de optelsom van de afzonderlijke buffers. In de wortelformule wordt namelijk verondersteld dat niet alle risico's zich op hetzelfde moment zullen voordoen (diversificatie). Wel wordt uitgegaan van een positieve samenhang (correlatie) tussen het renterisico, het aandelen- en vastgoedrisico en het kredietrisico. Per saldo heeft dit een risico-verlagend effect. Bij het pensioenfonds is dit voor de feitelijke beleggingsportefeuille eind 2023 € 607.627 (negatief) en voor de strategische beleggingsportefeuille € 631.329 (negatief).

Gebeurtenissen na balansdatum

Er hebben zich geen belangrijke gebeurtenissen na balansdatum voorgedaan.

Vaststelling van de jaarrekening door het bestuur

Het bestuur van Stichting bedrijfstakpensioenfonds voor het Levensmiddelenbedrijf heeft de jaarrekening 2023 vastgesteld in de vergadering van 19 juni 2024.

De heer E. Bosman
Onafhankelijk voorzitter bestuur

De heer H.A. Breekveldt
Bestuurslid

De heer M.L. Cardous
Bestuurslid

De heer C.H.L.M. Filippini
Bestuurslid

Mevrouw E. Heringa
Bestuurslid

Mevrouw L.T.M. de Leede
Werkgeversvoorzitter

Mevrouw F. Mulder
Bestuurslid

De heer D.H.M. Muusers
Werknemersvoorzitter

Mevrouw N. Poelgeest
Bestuurslid

Mevrouw E. Heringa
Bestuurslid

Goedkeuring van de jaarrekening door de Raad van Toezicht

De heer J.C.M. Molenaar

De heer P. Priester

Mevrouw P.A. de Bruijn

18. Overige gegevens

Resultaatbestemming

Ten aanzien van de bestemming van het saldo van baten en lasten is geen bepaling opgenomen in de statuten van het fonds. De bestemming is nader uitgewerkt in de ABTN.

Het voorstel resultaatbestemming 2023 is opgenomen in de paragraaf van de staat van baten en lasten in de jaarrekening.

Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Bedrijfstakpensioenfondsen voor het Levensmiddelenbedrijf te Utrecht is aan Towers Watson Netherlands B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2023.

Onafhankelijkheid

Als waarmede actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting Bedrijfstakpensioenfondsen voor het Levensmiddelenbedrijf, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds, anders dan de werkzaamheden uit hoofde van de actuariële functie.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 50.000.000. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 2.000.000 te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn beoordeling van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. Aangezien het pensioenfonds gebruik maakt van het transitie-FTK zoals bedoeld in artikel 150p van de Pensioenwet zijn niet alle hiervoor genoemde artikelen van toepassing. Ik heb onderzocht of is voldaan aan de voorwaarden voor het gebruik van het transitie-FTK.

De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- toereikende technische voorzieningen zijn vastgesteld met betrekking tot het geheel van pensioenverplichtingen;
- het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen conform de wettelijke bepalingen zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

Overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten zijn toereikende technische voorzieningen vastgesteld met betrekking tot het geheel van pensioenverplichtingen.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk vereist eigen vermogen, maar hoger dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet, met uitzondering van artikel 132 (vereist eigen vermogen). Hierbij is in aanmerking genomen dat het pensioenfonds gebruik maakt van het transitie-FTK zoals bedoeld in artikel 150p van de Pensioenwet, waardoor niet alle artikelen van toepassing zijn. Het pensioenfonds heeft onderbouwd te hebben voldaan aan de in dat artikel gestelde voorwaarden voor het gebruik van het transitie-FTK.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is lager dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen, doch (na afronding) gelijk aan de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Levensmiddelenbedrijf is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening niet voldoende, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het vereist eigen vermogen.

Amstelveen, 19 juni 2024

drs. W. Hoekert AAG

Verbonden aan Towers Watson Netherlands B.V.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het bestuur van Stichting Bedrijfstakspensioenfonds voor het Levensmiddelenbedrijf

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2023

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2023 van Stichting Bedrijfstakspensioenfonds voor het Levensmiddelenbedrijf te Utrecht gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Bedrijfstakspensioenfonds voor het Levensmiddelenbedrijf op 31 december 2023 en van het saldo van baten en lasten over 2023 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

De jaarrekening bestaat uit:

1. De balans per 31 december 2023.
2. De staat van baten en lasten over 2023.
3. De toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Bedrijfstakspensioenfonds voor het Levensmiddelenbedrijf zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Informatie ter ondersteuning van ons oordeel

Wij hebben onze controlewerkzaamheden bepaald in het kader van de controle van de jaarrekening als geheel en bij het vormen van ons oordeel hierover. Onderstaande informatie ter ondersteuning van ons oordeel en onze bevindingen moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen of conclusies.

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op € 50 miljoen. De materialiteit is gebaseerd op circa 0,8% van het pensioenvermogen per 31 december 2023. Wij beschouwen het pensioenvermogen als de meest geschikte benchmark omdat dit een bepalende factor is in de berekening van de (beleids)dekkingsgraad die de financiële positie van het pensioenfonds weergeeft. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij zijn met het bestuur en de met governance belaste personen overeengekomen dat wij aan hen tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven € 2,5 miljoen rapporteren, alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

Reikwijdte van de controle

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Levensmiddelenbedrijf kent een aantal kernactiviteiten welke grotendeels zijn uitbesteed aan serviceorganisaties. De stichting heeft het fiduciaire beheer van de beleggingen, de beleggingsadministratie en de pensioenadministratie uitbesteed aan respectievelijk Van Kempen Lanschot N.V., Northern Trust en AZL N.V. (hierna gezamenlijk: 'de uitvoeringsorganisaties'). De jaarrekening wordt opgesteld op basis van informatie over de beleggingen en beleggingsopbrengsten die is verstrekt door Northern Trust en informatie over de voorziening pensioenverplichtingen, premiebijdragen, pensioenuitkeringen en overige financiële posten die is verstrekt door AZL N.V.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor het verwerven van inzicht in de aard en de significantie van de door de uitvoeringsorganisaties verleende diensten en het effect hiervan op de voor de controle relevante interne beheersing van het pensioenfonds. Op basis hiervan identificeren wij de risico's op een afwijking van materieel belang, bepalen wij de aard en omvang van de uit te voeren controlewerkzaamheden en voeren wij controlewerkzaamheden uit om op deze risico's in te spelen.

Bij de uitvoering van onze controle maken wij gebruik van de werkzaamheden en bevindingen van andere onafhankelijke accountants inzake de voor Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Levensmiddelenbedrijf relevante interne beheersingsmaatregelen van de uitvoeringsorganisaties zoals weergegeven in de specifiek daarvoor opgestelde Standaard 3402 type II, SOC 1 en 3000A- rapportages.

Onze controlewerkzaamheden bestaan uit het bepalen van de minimaal verwachte interne beheersings- maatregelen. Verder evalueren wij de in de Standaard 3402, SOC 1 en 3000A-rapportages beschreven interne beheersingsmaatregelen, de verrichte werkzaamheden ter toetsing van de effectieve werking gedurende 2023 en de uitkomsten daarvan. Ook beoordelen wij de evaluatie door het bestuur van de kwaliteit van de uitbesteding aan de uitvoeringsorganisaties.

In aanvulling hierop hebben wij eigen controlewerkzaamheden uitgevoerd, waaronder werkzaamheden ten aanzien van de aanwezige beheersingsmaatregelen op het niveau van het bestuur en het bestuursbureau.

Wij hebben de certificerend actuaris instructies gestuurd op basis van Standaard 620 en NBA handreiking 1120 'Gebruikmaken van de werkzaamheden van de certificerend actuaris bij de controle van de jaarrekening en staten van pensioenfondsen' ten aanzien van de actuariële certificering met betrekking tot onder andere de consistentie, prudentie en actualiteit van schattingen ten aanzien van de voorziening pensioenverplichtingen en de financiële positie, in overeenstemming met relevante wetgeving. Wij hebben geëvalueerd of de certificerend actuaris heeft voldaan aan onze instructies. Daarnaast hebben wij de adequaatheid van de werkzaamheden van de actuaris geëvalueerd. Ook hebben wij de competentie, capaciteiten en objectiviteit van de actuaris geëvalueerd. Wij verwijzen hiervoor naar het kernpunt Waardering tegen passende actuariële grondslagen voor de voorziening pensioenverplichtingen.

Door bovengenoemde werkzaamheden bij de significante activiteiten, gecombineerd met zelfstandig verrichte werkzaamheden op het totaalniveau, hebben wij voldoende en geschikte controle-informatie met betrekking tot de financiële informatie van het geheel verkregen om een oordeel te geven over de jaarrekening.

Controleaanpak frauderisico's

Wij hebben risico's geïdentificeerd en ingeschat op een afwijking van materieel belang op de jaarrekening die het gevolg is van fraude. Wij hebben tijdens onze controle inzicht verkregen in het pensioenfonds en haar omgeving, de componenten van het interne beheersingssysteem, waaronder het risico-inschattings- proces en de wijze waarop het bestuur inspeelt op frauderisico's en het interne beheersingssysteem monitort en de wijze waarop de met governance belaste personen het toezicht uitoefenen, alsmede de uitkomsten daarvan.

Wij hebben de opzet en de relevante aspecten van het interne beheersingssysteem en in het bijzonder de frauderisicoanalyse, zoals opgenomen in de systematische integriteitsrisicoanalyse (SIRA), geëvalueerd alsook bijvoorbeeld de gedragscode, klokkenluidersregeling en de incidentenregistratie. Wij hebben de opzet en het bestaan geëvalueerd, en voor zover wij noodzakelijk achten, de werking getoetst van interne beheersmaatregelen gericht op het mitigeren van frauderisico's.

Als onderdeel van ons proces voor het identificeren van risico's op een afwijking van materieel belang in de jaarrekening die het gevolg is van fraude, hebben wij frauderisicofactoren overwogen met betrekking tot frauduleuze financiële verslaggeving, oneigenlijke toewijding van activa en omkoping en corruptie. Wij hebben geëvalueerd of deze factoren een indicatie vormden voor de aanwezigheid van het risico op afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude. Hierbij hebben wij gebruik gemaakt van de elementen die tot fraude kunnen leiden: rationalisatie, druk (motivatie) en gelegenheid. Wij hebben geëvalueerd of deze factoren een indicatie vormden voor de aanwezigheid van het risico op afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude.

De door ons geïdentificeerde frauderisico's en uitgevoerde specifieke werkzaamheden zijn als volgt:

Doorbreken van interne beheersing door het bestuur (een verondersteld risico)

Risico:

Het bestuur is in een unieke positie om fraude te plegen door de mogelijkheid het proces van financiële verslaggeving en resultaten te manipuleren door middel van het doorbreken van de interne beheersing die anderszins effectief lijken te werken.

Controleaanpak:

- Wij hebben de opzet en de implementatie geëvalueerd en, waar passend geacht, de werking getoetst van de interne beheersingsmaatregelen die het frauderisico dienen te mitigeren, inclusief de interne beheersingsmaatregelen die aanwezig zijn bij de serviceorganisaties waaraan het pensioenfonds processen heeft uitbesteed.
- Wij hebben een analyse uitgevoerd om te identificeren of er sprake is van (administratieve) journaalposten met een hoger frauderisico. Waar zulke journaalposten zijn geïdentificeerd, hebben we aanvullende controlewerkzaamheden uitgevoerd om op de geïdentificeerde risico's in te spelen. Deze werkzaamheden omvatten ook het herleiden van transacties naar de broninformatie.
- Wij hebben significante schattingen alsook oordeelsvormingen en veronderstellingen van het bestuur met betrekking tot de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen en de waardering van de beleggingen geëvalueerd. Voor een omschrijving van onze werkzaamheden hieromtrent, verwijzen wij naar de kernpunten met betrekking tot de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen en de waardering van beleggingen.
- We hebben elementen van onvoorspelbaarheid in onze controleaanpak opgenomen.

Onze procedures om in te spelen op geïdentificeerde risico's op fraude, hebben niet geleid tot een kernpunt van de controle.

Wij hebben onze risico-inschatting en controleaanpak en resultaten gecommuniceerd aan het bestuur.

Uit onze werkzaamheden volgden geen signalen of vermoedens van fraude die kunnen leiden tot een afwijking van materieel belang.

Controleaanpak naleving van wet- en regelgeving

Wij hebben een algemeen inzicht verworven in het wet- en regelgevingskader dat van toepassing is op het pensioenfonds door inlichtingen in te winnen bij het bestuur, de met governance belaste personen en het lezen van notulen en rapporten van sleutelfunctiehouders.

Voor zover materieel voor de gerelateerde financiële overzichten, hebben wij op basis van onze risicoanalyse, en rekening houdende met het feit dat het effect van niet-naleving van wet- en regelgeving aanzienlijk varieert, de volgende wet- en regelgeving hebben wij

overwogen: naleving van belastingrecht en regelgeving voor financiële verslaggeving, - zoals opgenomen in Titel 9 van Boek 2 BW, RJ 610 en de Pensioenwet – aangemerkt als wet- en regelgeving met een directe invloed op de financiële overzichten.

Wij hebben voldoende en geschikte controle-informatie verkregen omtrent het naleven van de bepalingen van die wet- en regelgeving die gewoonlijk wordt geacht van directe invloed te zijn op de financiële overzichten.

Daarnaast is het pensioenfonds onderworpen aan overige wet- en regelgeving, zoals ook benoemd in de NBA Handreiking 1144 'Specifieke verplichtingen vanuit de toezichtwet- en regelgeving voor de interne auditor en de externe accountant bij pensioenfonds', waarvan de gevolgen van niet naleving een van materieel belang zijnde invloed kunnen hebben op de financiële overzichten, bijvoorbeeld ten gevolge van boetes of rechtszaken, te weten:

- Pensioenwet;
- Wet verplichte deelneming in een bedrijfstakpensioenfonds (Wet Bpf 2000)
- Besluit Financieel toetsingskader pensioenfonds (Bftp);
- Algemene verordening gegevensbescherming (AVG).

Gezien de aard van de activiteiten van het pensioenfonds en de complexiteit van deze overige wet- en regelgeving bestaat het risico dat niet wordt voldaan aan de vereisten van deze wet- en regelgeving.

Ten aanzien van deze wet- en regelgeving die geen direct effect hebben op de vaststelling van de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening, zijn onze werkzaamheden beperkter. Naleving van wet- en regelgeving kan van fundamenteel belang zijn voor de operationele aspecten van de entiteit, voor de mogelijkheid van het pensioenfonds om haar activiteiten voort te zetten, dan wel voor het voorkomen van sancties van materieel belang; niet-naleving van dergelijke wet- en regelgeving kan daarom van materieel belang zijnde invloed hebben op de financiële overzichten. Onze verantwoordelijkheid is beperkt tot het uitvoeren van gespecificeerde controlewerkzaamheden ter bevordering van het identificeren van niet-naleving van wet- en regelgeving die een invloed van materieel belang kan hebben op de financiële overzichten. Onze werkzaamheden ter bevordering van het identificeren van gevallen van niet-naleving van overige wet- en regelgeving die een invloed van materieel belang kan hebben op de jaarrekening, zijn beperkt tot (i) het bestuur en, in voorkomend geval, de met governance belaste personen vragen of de entiteit dergelijke wet- en regelgeving naleeft; (ii) de eventuele correspondentie met de desbetreffende vergunningverlenende of regelgevende of toezichthoudende instanties inspecteren.

Uiteraard zijn wij gedurende de controle alert op indicaties van (vermoedens van) niet-naleving van wet- en regelgeving.

Ten slotte hebben wij een schriftelijke bevestiging verkregen dat alle bekende gevallen van niet-naleving of vermoede niet-naleving van wet- en regelgeving, ons ter kennis zijn gebracht.

Controleaanpak continuïteit

Het bestuur heeft de jaarrekening opgemaakt uitgaande van de continuïteit van het geheel van de activiteiten van het pensioenfonds voor de voorzienbare toekomst. Onze werkzaamheden om de continuïteitsbeoordeling van het bestuur te evalueren omvatten onder andere:

- het verkrijgen van controle-informatie omtrent het continuïteitsrisico en de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling bij de vaststelling van bedragen en in de financiële overzichten opgenomen toelichtingen;
- overwegen of de continuïteitsbeoordeling van het bestuur alle relevante informatie bevat waarvan wij als gevolg van onze controle kennis hebben en het bestuur bevragen over de belangrijkste veronderstellingen en uitgangspunten. Wij hebben hierbij onder andere aandacht besteed aan de vermogenspositie ten opzichte van het vereist eigen vermogen en de mate waarin beleggingen liquide gemaakt kunnen worden;

- nagaan of het bestuur gebeurtenissen of omstandigheden heeft geïdentificeerd die gerede twijfel kunnen doen ontstaan over de mogelijkheid van de entiteit om haar continuïteit te handhaven (hierna: continuïteitsrisico's);
- inwinnen van inlichtingen bij het bestuur over zijn kennis van continuïteitsrisico's na de periode van de door het bestuur verrichte continuïteitsbeoordeling;
- inspecteren van correspondentie met relevante toezichthoudende instanties.

De financiële positie van het pensioenfonds en de wettelijke mogelijkheid om onder bepaalde omstandigheden de pensioenverplichtingen te kunnen aanpassen is een belangrijk onderdeel van bovenstaande evaluatie. Onze controlewerkzaamheden hebben geen informatie opgeleverd die strijdig is met de veronderstellingen en aannames van het bestuur over de gehanteerde continuïteitsveronderstelling.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met het bestuur en de met governance belaste personen gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

Beschrijving van het kernpunt	De wijze waarop dit kernpunt door ons is gecontroleerd
Waardering van de illiquide beleggingen De beleggingen zijn een significante post op de balans van het pensioenfonds. Deze beleggingen dienen volgens de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaarde. Voor een groot deel van de beleggingen is de marktwaarde te toetsen aan direct of indirect genoteerde prijzen die tot stand zijn gekomen op liquide financiële markten. Illiquide beleggingen zijn beleggingen waarvoor een frequente marktnotering ontbreekt en de prijs daarom op basis van waarderingsmodellen wordt bepaald. Het met behulp van deze modellen bepalen van de marktwaarde is complex en bevat een hoge mate van subjectiviteit. Hierdoor neemt de waarderings- onzekerheid inherent toe bij beleggingen zonder frequent genoteerde marktprijzen en hangt dit samen met de beschikbaarheid en toepasbaarheid van marktgegevens. In de toelichting op de grondslagen voor waardering van activa en passiva geeft Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Levensmiddelenbedrijf inzicht in de gehanteerde waarderingsmethoden van de illiquide beleggingen. Een beschrijving van deze modellen en technieken is weergegeven in de toelichtingen noot 1 van de jaarrekening. Uit deze toelichting blijkt dat voor 76% van de beleggingen van het pensioenfonds de waardering is gebaseerd op directe marktnoteringen en voor 24% op basis van andere methode(n). Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole geïdentificeerde risico is dat illiquide beleggingen niet juist gewaardeerd zijn en dat de toelichting niet voldoet aan relevante verslaggevingsvereisten.	Om het risico te ondervangen hebben wij onder meer: – De opzet, het bestaan en de werking van de beheersingsmaatregelen rondom waardering van de beleggingen beoordeeld; – Gebruik gemaakt van Standaard 3402 type II- rapportages, en deze geanalyseerd op toereikendheid van de scoping, bevindingen en de impact hiervan op de controlewerkzaamheden; – Vastgesteld of de in de grondslagen voor waardering van activa en passiva beschreven modellen geschikt zijn om, binnen de geldende wettelijke bepalingen en de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving, te kunnen komen tot een marktwaarde van deze illiquide beleggingen; – Getoetst of de toepassing van deze modellen en technieken bij het bepalen van de marktwaarde overeenkomstig de beschreven uitgangspunten heeft plaatsgevonden; – De gecontroleerde rapportage waarin de beleggingen zijn opgenomen aangesloten met de financiële administratie en de jaarrekening; – Vastgesteld dat de waarderingsgrondslagen en waarderingsonzekerheid van de beleggingen toereikend zijn toegelicht in de jaarrekening. Onze observatie bij dit kernpunt: Wij achten de waardering van de beleggingen en de daarbij behorende toelichting in de jaarrekening per 31 december 2023 aanvaardbaar. Wij hebben geen materiële bevindingen te rapporteren.

Beschrijving van het kernpunt	De wijze waarop dit kernpunt door ons is gecontroleerd
Waardering tegen passende actuariële grondslagen voor de voorziening pensioenverplichtingen De technische voorziening betreft de belang- rijkste verplichting in de balans van het pensioenfonds en vormt één van de belangrijkste componenten voor de berekening van de actuele dekkingsgraad en de beleids-dekkingsgraad. De technische voorziening wordt, conform de vereisten van de Pensioen- wet, gewaardeerd op marktwaarde. Deze marktwaarde komt tot stand door middel van een berekening op basis van aanspraak-gegevens van deelnemers en wordt berekend op basis van actuariële grondslagen en schattingselementen en is dan ook gevoelig voor de gehanteerde (actuariële) veronder-stellingen en schattingselementen. De certificerend actuaaris onderzoekt onder meer de toereikendheid van de technische voorziening en de naleving van een aantal specifieke wettelijke bepalingen uit de Pensioenwet. Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Levensmiddelenbedrijf heeft in de toelichting op de grondslagen voor waardering van activa en passiva de grondslagen voor de waardering van de technische voorziening toegelicht. In noot 5 is een verdere detaillering van de technische voorziening gegeven. Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole geïdentificeerde risico is dat actuariële grondslagen met betrekking tot de fonds specifieke ervaringssterfte en kostenopslag niet juist worden toegepast en toegelicht en/ of dat actuariële berekeningen onjuist zijn.	Om het risico te ondervangen hebben wij onder meer: – De certificerend actuaaris instructies gestuurd over de te volgen controleaanpak, risico's, werkzaamheden en attentiepunten; – De redelijkheid van de aannames en schattingen van het bestuur met betrekking tot de gekozen (actuariële) veronderstellingen en de gehanteerde waarderingsgrondslagen getoetst en besproken met de certificerend actuaaris; – De rapportage van de certificerend actuaaris geëvalueerd en de uitkomsten besproken; – Controlewerkzaamheden uitgevoerd op de pensioenaanspraken van de deelnemers om de gehanteerde administratieve basisgegevens te toetsen; – Vastgesteld dat de actuaaris met deze basisgegevens werkt bij het toetsen van de technische voorziening; – Vastgesteld dat de waarderingsgrondslagen van de technische voorziening toereikend zijn toegelicht in de jaarrekening. Onze observatie bij dit kernpunt: Wij achten de waardering van de technische voorziening en de daarbij behorende toelichting in de jaarrekening per 31 december 2023 aanvaardbaar. Wij hebben geen materiële bevindingen te rapporteren.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Het jaarverslag omvat andere informatie, naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij. De andere informatie bestaat uit:

- Het bestuursverslag
- Meerjarenoverzicht van kerncijfers en kengetallen
- De overige gegevens
- Verslagen van verantwoordingsorgaan en raad van toezicht en de SFDR-bijlagen.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- Met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat.
- Alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist voor het bestuursverslag en de overige gegevens.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens, in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid, waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- Het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.

- Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting.
- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- Het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een stichting haar continuïteit niet langer kan handhaven.
- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen.
- Het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur en de met governance belaste personen onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bevestigen aan het bestuur en de met governance belaste personen dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met hen over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met het bestuur en de met governance belaste personen hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Amsterdam, 19 juni 2024

Deloitte Accountants B.V.

Was getekend: drs. M. van Luijk RA

19. Bijlagen

Relevante nevenfuncties bestuursleden en raad van toezicht

Hieronder staan de relevante (neven)functies vermeld van de bestuurs- en RvT-leden:

Bestuur:

De heer E.H.W. Bosman	Onafhankelijk bestuurslid (per 1-1-2024)	– Actuaris Pensum BV – Onafhankelijk voorzitter StiPP – Bestuurslid Stichting Pensioenfonds Rockwool
De heer H.A. Breekveldt	Bestuurslid	– Directeur HBR Financieel & Interim Management – Directeur/eigenaar Breekveldt Capital Management B.V.
De heer M.L. Cardous	Bestuurslid	– Analyst Equity and Credits Investments bij Pensioenfonds Rail & OV
De heer C.H.L.M. Filippini	Bestuurslid	– vanaf 1 jan 2022 geen nevenfuncties
Mevrouw E. Heringa	Bestuurslid (per 1-4-2024)	– Bestuurssecretaris Pensioenfonds PGB – Pensioenfondsbestuurder CNV Vakmensen
Mevrouw L.T.M. de Leede	Bestuurslid	– Voorzitter namens werkgevers en lid dagelijks bestuur, tevens voorzitter beleggingscommissie van BPF Slagers – Bestuurder Pensioenfonds Notariaat, tevens voorzitter beleggingscommissie
Mevrouw F. Mulder	Voorzitter namens werkgevers	– Eigenaar/directeur van Jumbo Froukje Sloot (Sloot- Mulder BV) – Eigenaar/directeur Giftclub Westermarke (SloMU bv) – DGA Westerkarke bv – Bestuurslid ondernemersvereniging Jumbo – Lid Werkgroep Overleg (buying & Merchandise)/Marketing WOMM bij Jumbo HQ – Lid Adviesraad Noorderpoort College – Lid Adviesraad Business School Ubbo Emmius College – Hoofdbestuurslid van het Vakcentrum

De heer D.H.M. Muusers	Bestuurslid	– Pensioenbestuurder FNV (tot oktober 2023) – Bestuurslid bij BPF VLEP – Niet uitvoerend bestuurder bij BPF SGB – Lid RvT stichting Mantelzorg en Dementie – DGA DHM Beheer
Mevrouw N. Poelgeest	bestuurslid (per 1-1-2024)	– Uitvoerend bestuur ABN AMRO Pensioenfonds – Lid algemeen bestuur Pensioenfederatie – Bestuurslid/penningmeester Stichting Pensioenregister
De heer J.G. Seffinga	Bestuurslid (geen bestuurder meer per 1-1-2024)	– Pensioenfondsbestuurder CNV Vakmensen – Bestuurslid BPF Detailhandel – Niet-uitvoerend bestuurder Stipp (Stichting Pensioenfonds voor personeelsdiensten) – Bestuurslid College van Vereffenaars Reiswerk Pensioenen in liquidatie
De heer P.J. Verhoog	bestuurslid (geen bestuurder meer per 1-1-2024)	– Secretaris Vereniging Grootwinkelbedrijf in Levensmiddelen (VGL) – Secretaris Stuurgroep cao Winkels CBL – Bestuurslid Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de betonproductenindustrie – Gemeenteraadslid voor het CDA in Nissewaard

Raad van toezicht:

De heer J.C.M. Molenaar	Lid raad van toezicht	– Bestuurslid Bedrijfstakpensioenfonds voor de Zoetwarenindustrie – Bestuurslid pensioenfonds MN (2023; 2024 niet meer) – Bestuurslid (penningmeester) Stichting Talentonen (2023; 2024 niet meer) – Directeur Stichting Verenigd Bezit – Lid beleggingsadviescommissie stichting woongroep Parnassos
De heer P. Priester	Lid raad van toezicht	– Aandeelhouder Xudoo BV – Bestuurder Oak Pensioen – Bestuurder Bpf Particuliere beveiliging – Voorzitter Raad van Toezicht Pensioenfonds Robeco – Lid Raad van Toezicht Pensioenfonds Thales Nederland
Mevrouw P.A. de Bruijn	Lid raad van toezicht	– Onafhankelijk voorzitter Oak Pensioen – Woordvoerder cao-onderhandelingen Kinderopvang – Woordvoerder cao-onderhandelingen Sociaal Werk – Onafhankelijk voorzitter regiegroep WTP DSM – Transitiecommissie Pensioen

Bijlage IV

Model voor de periodieke informatieverstrekking voor de financiële producten als bedoeld in artikel 8, leden 1, 2 en 2 bis, van Verordening (EU) 2019/2088 en artikel 6, lid 1, van Verordening (EU) 2020/852

Productbenaming: Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Levensmiddelenbedrijf - Uitkeringsovereenkomst
Identificatiecode voor juridische entiteiten (LEI): 724500UCH2082LQT5149

Ecologische en/of sociale kenmerken

Heeft dit financiële product een duurzame beleggingsdoelstelling?

☒ ☒ Ja ☐ ☒ Nee

☐ Er zijn duurzame beleggingen met een milieudoelstelling gedaan:

☐ Het product promootte E/S-kenmerken, maar deed geen duurzame beleggingen

☐ in economische activiteiten die niet als ecologisch duurzaam zijn aangemerkt in de EU-taxonomie

☐ Dit product heeft de volgende duurzame beleggingen met een sociale doelstelling gedaan:

☐ Het product promootte ecologische/sociale (E/S) kenmerken, en hoewel het geen duurzame beleggingen als doelstelling had, had het een minimaal aandeel duurzame beleggingen van

☐ met een milieudoelstelling in economische activiteiten die als ecologisch duurzaam zijn aangemerkt in de EU-taxonomie

☐ met een milieudoelstelling in economische activiteiten die niet als ecologisch duurzaam zijn aangemerkt in de EU-taxonomie

☐ met een sociale doelstelling

☒ Het product promootte E/S-kenmerken, maar deed geen duurzame beleggingen

Duurzame belegging: een belegging in een economische activiteit die bijdraagt aan het behalen van een milieudoelstelling of een sociale doelstelling, mits deze belegging geen ernstige afbreuk doet aan milieu- of sociale doelstellingen en de ondernemingen waarin is belegd praktijken op het gebied van goed bestuur toepassen.

De EU-taxonomie is een classificatiesysteem dat is vastgelegd in Verordening (EU) 2020/852, waarbij een lijst van ecologisch duurzame economische activiteiten is vastgesteld. In de verordening is geen lijst van sociaal duurzame economische activiteiten vastgesteld. Duurzame beleggingen met een milieudoelstelling kunnen al dan niet in overeenstemming zijn met de taxonomie.

In hoeverre is voldaan aan de ecologische en/of sociale kenmerken die dit financiële product promoot?

Het financiële product promoot ecologische karakteristieken die verband houden met:

- het tegengaan van klimaatverandering en het aanpassen aan klimaatverandering in lijn met het Akkoord van Parijs;
- de bescherming en het herstel van de biodiversiteit en ecosystemen;
- de transitie naar een circulaire economie.

Het financiële product promoot sociale kenmerken die verband houden met:

- fatsoenlijk werk;
- voldoende levensstandaarden en welzijn voor eindgebruikers;
- andere sociale onderwerpen zoals gendergelijkheid en bredere diversiteitskwesties.

Duurzaamheids-indicatoren meten hoe wordt voldaan aan de ecologische of sociale kenmerken die het financiële product promoot.

Hoe hebben de duurzaamheidsindicatoren gepresteerd?...en in vergelijking tot voorafgaande perioden?

De duurzaamheidsindicatoren die worden gebruikt om de realisatie van elk van de gepromote ecologische karakteristieken of sociale kenmerken door dit financiële product te meten, presteerden als volgt. Alle waarden zijn gebaseerd op de posities en beschikbare gegevens per 31 december van het betreffende jaar.

Milieu-indicatoren	Parameter	2022	2023	% Dek. 2022	% Dek. 2023
Scope 1-broeikasgassen-emissies	ton CO ₂ e	106.359,71	73.801,34	32%	40%
Scope 2-broeikasgassen-emissies	ton CO ₂ e	48.377,07	40.720,39	32%	40%
Scope 3-broeikasgassen-emissies	ton CO ₂ e	1.357.956,44	1.200.280,03	32%	40%
Totale broeikasgassen-emissies	ton CO ₂ e	1.510.461,57	1.311.862,64	32%	40%
Koolstofvoetafdruk	ton CO ₂ e per miljoen EUR van belegging	249,90	227,55	32%	40%
Broeikasgassen-intensiteit ondernemingen waarin is belegd	Gewogen gemiddelde ton CO ₂ e per miljoen EUR omzet	693,47	670,90	33%	46%
Aandeel van de beleggingen in ondernemingen actief in de sector fossiele brandstoffen	Aandeel van de beleggingen, %	2%	1%	33%	47%
Aandeel verbruik en opwekking niet-hernieuwbare energie	Gewogen gemiddelde, %	74%	70%	28%	35%
Intensiteit energieverbruik per sector met grote klimaat effecten - Productie en distributie van elektriciteit, gas, stoom en gekoelde lucht	Gigawattuur per miljoen EUR omzet	6,18	1,02	28%	41%
Intensiteit energieverbruik per sector met grote klimaat effecten - Industrie	Gigawattuur per miljoen EUR omzet	0,48	0,35	28%	41%
Intensiteit energieverbruik per sector met grote klimaat effecten - Winning van delfstoffen	Gigawattuur per miljoen EUR omzet	1,25	1,10	28%	41%
Intensiteit energieverbruik per sector met grote klimaat effecten - Vervoer en opslag	Gigawattuur per miljoen EUR omzet	0,55	0,57	28%	41%
Intensiteit energieverbruik per sector met grote klimaat effecten - Distributie van water, afvalwaterbeheer en sanering	Gigawattuur per miljoen EUR omzet	1,08	2,10	28%	41%
Activiteiten met negatieve gevolgen voor biodiversiteitsgevoelige gebieden	Aandeel van de beleggingen, %	0%	0%	33%	47%
Beleggingen in ondernemingen zonder initiatieven voor koolstofemissiereductie	Aandeel van de beleggingen, %	12%	15%	33%	46%

Sociale indicatoren	Parameter	2022	2023	% Dek. 2022	% Dek. 2023
Aantal ernstige mensenrechtenproblemen en -schendingen die verband houden met de ondernemingen waarin is belegd, op basis van een gewogen gemiddelde	Gewogen gemiddelde, aantal	0,03	0,03	33%	47%
Schendingen van de beginselen van het VN Global Compact of van de richtsnoeren voor multinationale ondernemingen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO)	Aandeel van de beleggingen, %	0%	0%	33%	47%
Ontbreken van procedures en compliancemechanismen voor het monitoren van de naleving van de beginselen van het VN Global Compact en de OESO-richtsnoeren voor multinationale ondernemingen	Aandeel van de beleggingen, %	14%	25%	33%	47%
Genderdiversiteit raad van bestuur	Gemiddeld % vrouwelijke bestuursleden	30%	32%	33%	45%

Betrokkenheid indicatoren	Parameter	2022	2023	% Dek. 2022	% Dek. 2023
Entertainment voor volwassenen	Aandeel van de beleggingen, %	0%	0%	0%	1%
Conventionele Olie & Gas	Aandeel van de beleggingen, %	1%	0%	25%	52%
Alcohol	Aandeel van de beleggingen, %	0%	0%	2%	3%
Controversiële wapens	Aandeel van de beleggingen, %	0%	0%	0%	100%
Conventionele wapens	Aandeel van de beleggingen, %	0%	0%	1%	1%
Gokken	Aandeel van de beleggingen, %	0%	0%	0%	0%
Stroomopwekking	Aandeel van de beleggingen, %	0%	0%	2%	6%
Thermische kolen	Aandeel van de beleggingen, %	0%	0%	26%	52%
Tabak	Aandeel van de beleggingen, %	0%	0%	0%	100%
Onconventionele Olie & Gas	Aandeel van de beleggingen, %	0%	0%	25%	52%

- Wat waren de doelstellingen van de duurzame beleggingen die het financiële product gedeeltelijk heeft gedaan en hoe droeg de duurzame belegging bij tot die doelstellingen?

Niet van toepassing, het product heeft geen duurzame beleggingsdoelstelling.

- Hoe hebben de duurzame beleggingen die het financiële product gedeeltelijk heeft gedaan geen ernstige afbreuk gedaan aan ecologische of sociale duurzame beleggingsdoelstellingen?

Niet van toepassing, het product heeft geen duurzame beleggingsdoelstelling.

Waren duurzame beleggingen afgestemd op de OESO-richtsnoeren voor multinationale ondernemingen en de leidende beginselen van de VN inzake bedrijfsleven en mensenrechten? Details:

OESO	UNGP
Ja	Ja

Hoe is in dit financiële product rekening gehouden met de belangrijkste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren?

- ☒ Ja
☐ Nee

Het financiële product heeft bij de beoordeling van de (voorgenomen) beleggingen rekening gehouden met de belangrijkste nadelige effecten op duurzaamheidsfactoren door middel van specifieke duurzaamheidsindicatoren. Deze indicatoren worden gebruikt om te beoordelen in hoeverre de beleggingen bijdragen aan de gepromote ecologische karakteristieken en sociale kenmerken, inclusief indicatoren van belangrijke nadelige effecten. Dit omvat verschillende fasen in het beleggingsproces, waaronder screening, monitoring en rapportage. We verwijzen naar de tabel met indicatoren voor nadelige effecten op duurzaamheidsfactoren die eerder in dit document is vermeld.

Wat waren de grootste beleggingen van dit financiële product?

Grootste emittenten	Sector	Land	% Activa
Germany	Staatsobligatie	Duitsland	1,9%
Belgium	Staatsobligatie	België	1,8%
France	Staatsobligatie	Frankrijk	1,7%
Alphabet Inc.	Communicatie- diensten	Verenigde Staten	1,6%
NVIDIA Corporation	Informatie- technologie	Verenigde Staten	1,4%
Tesla, Inc.	Duurzame consumenten- goederen	Verenigde Staten	1,2%
European Union	Overige	België	1,1%
Netherlands	Staatsobligatie	Nederland	1,0%
KfW	Overige	Duitsland	1,0%
Matchpoint Finance PLC	Overige	Ierland	0,9%
Banque Fédérative du Crédit Mutuel	Overige	Frankrijk	0,8%
Tencent Holdings Limited	Communicatie- diensten	China	0,7%
BPCE S.A.	Overige	Frankrijk	0,7%
La Banque Postale S.A.	Overige	Frankrijk	0,6%
Landeskreditbank Baden-Württemberg -F�rderbank	Overige	Duitsland	0,6%

Belangrijkste ongunstige effecten zijn de belangrijkste negatieve effecten van beleggings- beslissingen op duurzaamheids- factoren die verband houden met ecologische en sociale thema's en arbeidsomstandig- heden, eerbiediging van de mensenrechten en bestrijding corruptie en omkoping.

De lijst bevat de beleggingen die **het grootste aandeel** beleggingen van het financiële product vormen tijdens de referentie periode, te weten: 01 januari 2023 t/m 31 december 2023.

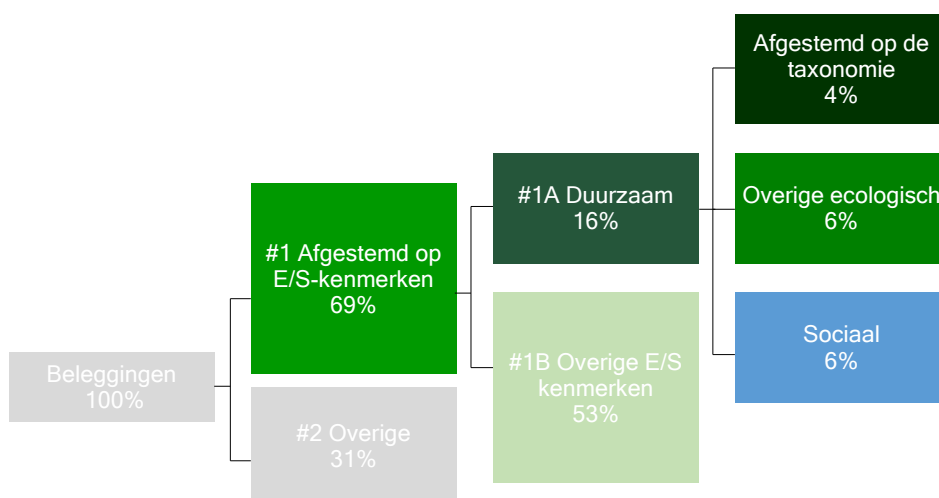
Wat was het aandeel duurzaamheidsgerelateerde beleggingen?

Hoe zag de activa-allocatie eruit?

De **activa-allocatie** beschrijft het aandeel beleggingen in bepaalde activa.

Op de taxonomie afgestemde activiteiten worden uitgedrukt als aandeel van:

- de omzet die aangeeft hoe "groen" de ondernemingen waarin is belegd zijn;
- de **kapitaaluitgaven** (CapEx) die laten zien welke groene beleggingen zijn gedaan door de ondernemingen waarin is belegd, die relevant zijn voor een transitie naar een groene economie;
- de **operationele uitgaven** (OpEx) die de groene operationele activiteiten van ondernemingen waarin is belegd weerspiegelen.

#1 Afgestemd op E/S kenmerken omvat beleggingen van het financiële product die voldoen aan de ecologische en sociale kenmerken die het financiële product promoot. Bedrijfsgerelateerde beleggingen moeten voldoen aan praktijken van goed bestuur. Voor staatsobligaties, illiquide beleggingen, waaronder Nederlandse hypotheek en vastgoed, en LDI-producten vindt de beoordeling van de E/S kenmerken plaats in managerselectie en reguliere monitoring en wordt de opname in dit onderdeel gewaarborgd.

#2 Overige omvat overige beleggingen van het financiële product die niet zijn afgestemd op de ecologische en sociale kenmerken zoals beleggingen met een rode vlag op MSCI ESG controversies, cash en derivaten.

#1A Duurzaam omvat beleggingen die voldoen aan drie criteria: beleggingen met economische activiteiten die bijdragen aan een duurzame doelstellingen, geen ernstige afbreuk doen aan overige doelstellingen en praktijken van goed bestuur.

#1B Overige E/S kenmerken omvat beleggingen van het financiële product die niet voldoen aan de criteria van een #1A duurzame belegging, maar wel voldoen aan praktijken van goed bestuur.

Afgestemd op de taxonomie omvat beleggingen die voldoen aan de criteria van de taxonomie. Deze hanteert dezelfde criteria als #1A duurzame beleggingen, maar telt alleen het percentage van de omzet mee dat bijdraagt aan de duurzame doelstellingen.

Overige ecologisch en **sociaal** omvat beleggingen die wel voldoen aan #1A duurzame beleggingen maar niet zijn afgestemd op de taxonomie.

Meer informatie over de methodologie is te vinden in de toelichting op Annex IV, beschikbaar op de website van het pensioenfonds.

In welke economische sectoren werd belegd?

Sector	Afgestemd op E/S-kenmerken	Duurzaam	Overige E/S kenmerken	Afgestemd op de taxonomie	Overige ecologisch	Sociaal	Overige
Alle	69%	16%	53%	4%	6%	6%	31%
Communicatiediensten	4%	0%	4%	0%	0%	0%	0%
Duurzame consumentengoederen	4%	2%	2%	1%	0%	0%	0%
Niet-duurzame consumentengoederen	1%	1%	1%	0%	0%	0%	0%
Energie	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Financiële dienstverlening	9%	0%	9%	0%	0%	0%	1%
Gezondheidszorg	3%	2%	1%	0%	0%	2%	0%
Industrie	3%	0%	2%	0%	0%	0%	0%
Informatietechnologie	5%	2%	3%	1%	1%	0%	0%
Basisindustrie	1%	0%	1%	0%	0%	0%	0%
Vastgoed	3%	2%	2%	1%	1%	0%	0%
Overige	33%	6%	27%	0%	2%	4%	30%
Nutsvoorzieningen	1%	0%	0%	0%	0%	0%	0%

In welke mate waren de duurzame beleggingen met een milieudoelstelling afgestemd op de EU-taxonomie?

Heeft dit financiële product belegd in activiteiten in de sectoren fossiel gas en/of kernenergie die aan de EU-taxonomie voldoen?

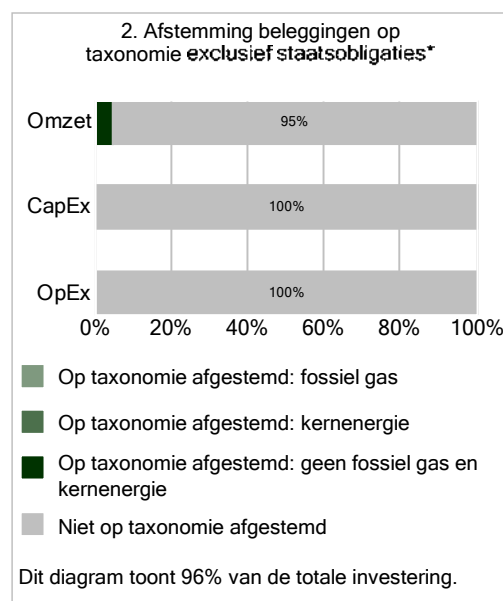
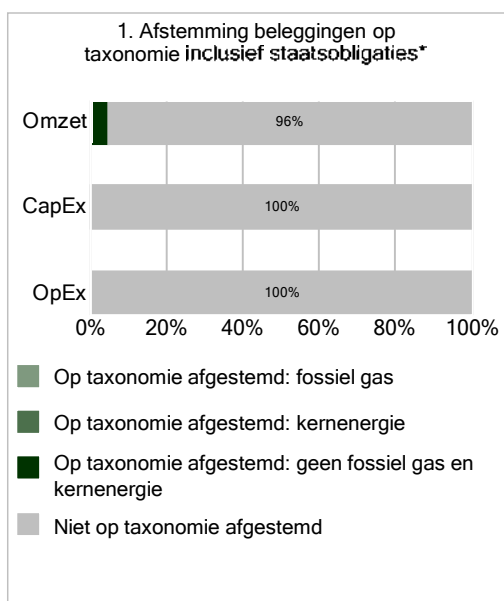
☐ Ja

☐ In fossiel gas

☐ Kernenergie

☒ Nee

De onderstaande grafieken tonen in groen het percentage beleggingen dat was afgestemd op de EU-taxonomie. Er is geen geschikte methode om te bepalen of staatsobligaties zijn afgestemd op de taxonomie. Daarom toont de eerste grafiek de afstemming op de taxonomie voor alle beleggingen van het financiële product, met inbegrip van staatsobligaties, terwijl de tweede grafiek de afstemming op de taxonomie toont voor de beleggingen van het financiële product exclusief staatsobligaties.

*In deze grafieken omvatten 'staatsobligaties' alle blootstellingen aan overheden

Faciliterende activiteiten maken het rechtstreeks mogelijk dat andere activiteiten een substantiële bijdrage leveren aan een milieudoelstelling.

Transitieactiviteiten zijn activiteiten waarvoor nog geen koolstofarme alternatieven beschikbaar zijn en die onder meer broeikasgasemissie-niveaus hebben die overeenkomen met de beste prestaties.

zijn duurzame beleggingen met een milieudoelstelling die **geen rekening houden met de criteria** voor ecologisch duurzame economische activiteiten in het kader van de Verordening (EU) 2020/852.

● Wat was het aandeel beleggingen in transitie- en faciliterende activiteiten?
0%

● Hoe verhiel het percentage op de EU-taxonomie afgestemde beleggingen zich tot eerdere referentieperiodes?
Niet beschikbaar

Wat was het aandeel duurzame beleggingen met een ecologische doelstelling die niet op de EU-taxonomie waren afgestemd?
6%

Wat was het aandeel sociaal duurzame beleggingen?
6%

Welke beleggingen zijn opgenomen onder "#2 Overige"? Waarvoor waren deze bedoeld en waren er ecologische of sociale minimumwaarborgen?
Het type beleggingen dat onder "#2 Overig" valt, omvat investeringen die niet in lijn zijn met de E/S-kenmerken, evenals kasgeld, kaswaarden en derivaten. Het financiële product heeft geen gebruik gemaakt van derivaten om de gepromote ecologische karakteristieken of sociale kenmerken te bereiken. Indien relevant worden minimale ecologische beschermings- of sociale waarborgen in acht genomen.

Welke maatregelen zijn er in de referentieperiode getroffen om te voldoen aan de ecologische en/of sociale kenmerken?

De maatregelen om te voldoen aan de ecologische en sociale kenmerken komen voort uit het MVB-beleid. De toepassing in de afgelopen referentieperiode lichten wij kort toe:

- ESG integratie: het pensioenfonds heeft via de fiduciair vermogensbeheerder beoordeeld hoe duurzaamheidsfactoren in het beleggingsproces van zijn externe vermogensbeheerders zijn geïntegreerd.
- Screening: onderzoek naar de belangrijkste duurzaamheidsindicatoren in de portefeuille. Daarvoor baseerde het pensioenfonds zich op 'UN Global Compact' principes en andere controversiële activiteiten. Daarnaast zijn alle beursgenoteerde deelnemingen gescreend op de vereisten van goed bestuur.
- Uitsluiting: het pensioenfonds sloot bedrijven en landen uit die betrokken zijn bij ongewenste activiteiten zoals beschreven in het uitsluitingsbeleid. Dit waren onder andere bedrijven met een hoge CO2-uitstoot uit of met betrokkenheid bij de productie of verkoop van controversiële wapens. In het overzicht van duurzaamheidsindicatoren is de betrokkenheid in bepaalde CO2-intensieve sectoren weergegeven.
- Dialoog: het pensioenfonds voerde via de fiduciair vermogensbeheerder de dialoog met een aantal bedrijven over specifieke zaken zoals klimaatverandering of de schending van arbeids- en mensenrechten. Voor sommige dialogen werd via een collectieve initiatief met andere financiële instanties samengewerkt, bijvoorbeeld Climate Action 100+ en Nature Action 100+.
- Via uitoefening van het stemrecht was het pensioenfonds betrokken als aandeelhouder en heeft het pensioenfonds invloed uitgeoefend.
- Best-in-class: met deze aanpak belegt het pensioenfonds alleen in bedrijven die goed presteren op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen. Het pensioenfonds heeft de best-in-class benadering voortgezet in 2023.
- Positieve selectie: het pensioenfonds draagt bij aan positieve oplossingen. In de beleggingsportefeuille zijn bedrijven geselecteerd die een positieve bijdrage leveren aan meerdere duurzame ontwikkelingsdoelstellingen (SDG's). In 2023 heeft het pensioenfonds dit beleid voortgezet.

Bijlage IV

Model voor de periodieke informatieverstrekking voor de financiële producten als bedoeld in artikel 8, leden 1, 2 en 2 bis, van Verordening (EU) 2019/2088 en artikel 6, lid 1, van Verordening (EU) 2020/852

Productbenaming: Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Levensmiddelenbedrijf - Beschikbare premieregeling Excedent
Identificatiecode voor juridische entiteiten (LEI): 724500UCH2082LQT5149

Ecologische en/of sociale kenmerken

Heeft dit financiële product een duurzame beleggingsdoelstelling?

Ja

Nee

Er zijn duurzame beleggingen met een milieudoelstelling gedaan:

Het product promootte E/S-kenmerken, maar deed geen duurzame beleggingen

in economische activiteiten die niet als ecologisch duurzaam zijn aangemerkt in de EU-taxonomie

Dit product heeft de volgende duurzame beleggingen met een sociale doelstelling gedaan:

Het product promootte ecologische/sociale (E/S) kenmerken, en hoewel het geen duurzame beleggingen als doelstelling had, had het een minimaal aandeel duurzame beleggingen van

met een milieudoelstelling in economische activiteiten die als ecologisch duurzaam zijn aangemerkt in de EU-taxonomie

met een milieudoelstelling in economische activiteiten die niet als ecologisch duurzaam zijn aangemerkt in de EU-taxonomie

met een sociale doelstelling

Het product promootte E/S-kenmerken, maar deed geen duurzame beleggingen

Duurzame belegging: een belegging in een economische activiteit die bijdraagt aan het behalen van een milieudoelstelling of een sociale doelstelling, mits deze belegging geen ernstige afbreuk doet aan milieu- of sociale doelstellingen en de ondernemingen waarin is belegd praktijken op het gebied van goed bestuur toepassen.

De EU-taxonomie is een classificatiesysteem dat is vastgelegd in Verordening (EU) 2020/852, waarbij een lijst van ecologisch duurzame economische activiteiten is vastgesteld. In de verordening is geen lijst van sociaal duurzame economische activiteiten vastgesteld. Duurzame beleggingen met een milieudoelstelling kunnen al dan niet in overeenstemming zijn met de taxonomie.

In hoeverre is voldaan aan de ecologische en/of sociale kenmerken die dit financiële product promoot?

Het financiële product promoot ecologische karakteristieken die verband houden met:

- het tegengaan van klimaatverandering en het aanpassen aan klimaatverandering in lijn met het Akkoord van Parijs;
- de bescherming en het herstel van de biodiversiteit en ecosystemen;
- de transitie naar een circulaire economie.

Het financiële product promoot sociale kenmerken die verband houden met:

- fatsoenlijk werk;
- voldoende levensstandaarden en welzijn voor eindgebruikers;
- andere sociale onderwerpen zoals gendergelijkheid en bredere diversiteitskwesties.

Duurzaamheids-indicatoren meten hoe wordt voldaan aan de ecologische of sociale kenmerken die het financiële product promoot.

Hoe hebben de duurzaamheidsindicatoren gepresteerd?...en in vergelijking tot voorafgaande perioden?

De duurzaamheidsindicatoren die worden gebruikt om de realisatie van elk van de gepromote ecologische karakteristieken of sociale kenmerken door dit financiële product te meten, presteerden als volgt. Alle waarden zijn gebaseerd op de posities en beschikbare gegevens per 31 december van het betreffende jaar.

Milieu-indicatoren	Parameter	2022	2023	% Dek. 2022	% Dek. 2023
Scope 1-broeikasgassen-emissies	ton CO ₂ e	238,93	190,84	73%	69%
Scope 2-broeikasgassen-emissies	ton CO ₂ e	107,47	95,12	73%	69%
Scope 3-broeikasgassen-emissies	ton CO ₂ e	2.747,04	2.852,15	73%	69%
Totale broeikasgassen-emissies	ton CO ₂ e	3.087,62	3.130,20	73%	69%
Koolstofvoetafdruk	ton CO ₂ e per miljoen EUR van belegging	246,36	238,52	73%	69%
Broeikasgassen-intensiteit ondernemingen waarin is belegd	Gewogen gemiddelde ton CO ₂ e per miljoen EUR omzet	676,23	594,72	73%	71%
Aandeel van de beleggingen in ondernemingen actief in de sector fossiele brandstoffen	Aandeel van de beleggingen, %	3%	3%	74%	71%
Aandeel verbruik en opwekking niet-hernieuwbare energie	Gewogen gemiddelde, %	75%	71%	65%	55%
Intensiteit energieverbruik per sector met grote klimaat effecten - Productie en distributie van elektriciteit, gas, stoom en gekoelde lucht	Gigawattuur per miljoen EUR omzet	1,90	2,09	66%	62%
Intensiteit energieverbruik per sector met grote klimaat effecten - Industrie	Gigawattuur per miljoen EUR omzet	0,36	0,28	66%	62%
Intensiteit energieverbruik per sector met grote klimaat effecten - Winning van delfstoffen	Gigawattuur per miljoen EUR omzet	1,31	1,13	66%	62%
Intensiteit energieverbruik per sector met grote klimaat effecten - Vervoer en opslag	Gigawattuur per miljoen EUR omzet	1,14	0,86	66%	62%
Intensiteit energieverbruik per sector met grote klimaat effecten - Distributie van water, afvalwaterbeheer en sanering	Gigawattuur per miljoen EUR omzet	0,79	0,99	66%	62%
Activiteiten met negatieve gevolgen voor biodiversiteitsgevoelige gebieden	Aandeel van de beleggingen, %	0%	0%	74%	71%
Beleggingen in ondernemingen zonder initiatieven voor koolstofemissiereductie	Aandeel van de beleggingen, %	25%	18%	74%	71%

Sociale indicatoren	Parameter	2022	2023	% Dek. 2022	% Dek. 2023
Aantal ernstige mensenrechtenproblemen en -schendingen die verband houden met de ondernemingen waarin is belegd, op basis van een gewogen gemiddelde	Gewogen gemiddelde, aantal	0,02	0,04	74%	71%
Schendingen van de beginselen van het VN Global Compact of van de richtsnoeren voor multinationale ondernemingen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO)	Aandeel van de beleggingen, %	0%	0%	74%	71%
Ontbreken van procedures en compliancemechanismen voor het monitoren van de naleving van de beginselen van het VN Global Compact en de OESO-richtsnoeren voor multinationale ondernemingen	Aandeel van de beleggingen, %	37%	39%	74%	71%
Genderdiversiteit raad van bestuur	Gemiddeld % vrouwelijke bestuursleden	33%	34%	74%	71%

Betrokkenheid indicatoren	Parameter	2022	2023	% Dek. 2022	% Dek. 2023
Entertainment voor volwassenen	Aandeel van de beleggingen, %	0%	0%	0%	1%
Conventionele Olie & Gas	Aandeel van de beleggingen, %	1%	1%	25%	81%
Alcohol	Aandeel van de beleggingen, %	0%	0%	2%	5%
Controversiële wapens	Aandeel van de beleggingen, %	0%	0%	0%	100%
Conventionele wapens	Aandeel van de beleggingen, %	0%	0%	1%	2%
Gokken	Aandeel van de beleggingen, %	0%	0%	0%	0%
Stroomopwekking	Aandeel van de beleggingen, %	0%	1%	2%	5%
Thermische kolen	Aandeel van de beleggingen, %	0%	0%	26%	81%
Tabak	Aandeel van de beleggingen, %	0%	0%	0%	100%
Onconventionele Olie & Gas	Aandeel van de beleggingen, %	0%	0%	25%	81%

- Wat waren de doelstellingen van de duurzame beleggingen die het financiële product gedeeltelijk heeft gedaan en hoe droeg de duurzame belegging bij tot die doelstellingen?**

Niet van toepassing, het product heeft geen duurzame beleggingsdoelstelling.
- Hoe hebben de duurzame beleggingen die het financiële product gedeeltelijk heeft gedaan geen ernstige afbreuk gedaan aan ecologische of sociale duurzame beleggingsdoelstellingen?**

Niet van toepassing, het product heeft geen duurzame beleggingsdoelstelling.

Waren duurzame beleggingen afgestemd op de OESO-richtsnoeren voor multinationale ondernemingen en de leidende beginselen van de VN inzake bedrijfsleven en mensenrechten? Details:

OESO	UNGP
Ja	Ja

Hoe is in dit financiële product rekening gehouden met de belangrijkste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren?

- ☒ Ja
☐ Nee

Het financiële product heeft bij de beoordeling van de (voorgenomen) beleggingen rekening gehouden met de belangrijkste nadelige effecten op duurzaamheidsfactoren door middel van specifieke duurzaamheidsindicatoren. Deze indicatoren worden gebruikt om te beoordelen in hoeverre de beleggingen bijdragen aan de gepromote ecologische karakteristieken en sociale kenmerken, inclusief indicatoren van belangrijke nadelige effecten. Dit omvat verschillende fasen in het beleggingsproces, waaronder screening, monitoring en rapportage. We verwijzen naar de tabel met indicatoren voor nadelige effecten op duurzaamheidsfactoren die eerder in dit document is vermeld.

Wat waren de grootste beleggingen van dit financiële product?

Grootste emittenten	Sector	Land	% Activa
France	Staatsobligatie	Frankrijk	5,4%
Germany	Staatsobligatie	Duitsland	4,1%
Novo Nordisk A/S	Gezondheidszorg	Denemarken	2,0%
Italy	Staatsobligatie	Italië	1,7%
Alphabet Inc.	Communicatie- diensten	Verenigde Staten	1,6%
Spain	Staatsobligatie	Spanje	1,0%
NVIDIA Corporation	Informatie- technologie	Verenigde Staten	1,0%
Tencent Holdings Limited	Communicatie- diensten	China	1,0%
Netherlands	Staatsobligatie	Nederland	0,9%
Tesla, Inc.	Duurzame consumenten- goederen	Verenigde Staten	0,9%
AstraZeneca PLC	Gezondheidszorg	Verenigd Koninkrijk	0,9%
Belgium	Staatsobligatie	België	0,9%
ASML Holding N.V.	Informatie- technologie	Nederland	0,8%
Schneider Electric S.E.	Industrie	Frankrijk	0,8%
Thermo Fisher Scientific Inc.	Gezondheidszorg	Verenigde Staten	0,8%

Belangrijkste ongunstige effecten zijn de belangrijkste negatieve effecten van beleggings- beslissingen op duurzaamheids- factoren die verband houden met ecologische en sociale thema's en arbeidsomstandig- heden, eerbiediging van de mensenrechten en bestrijding corruptie en omkoping.

De lijst bevat de beleggingen die het **grootste aandeel** beleggingen van het financiële product vormen tijdens de referentie periode, te weten: 01 januari 2023 t/m 31 december 2023.

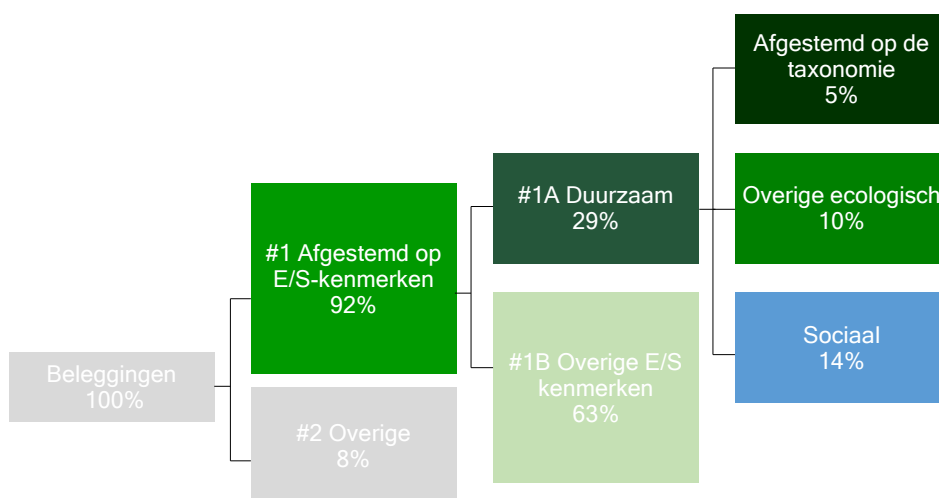
Wat was het aandeel duurzaamheidsgerelateerde beleggingen?

Hoe zag de activa-allocatie eruit?

De **activa-allocatie** beschrijft het aandeel beleggingen in bepaalde activa.

Op de taxonomie afgestemde activiteiten worden uitgedrukt als aandeel van:

- de omzet die aangeeft hoe "groen" de ondernemingen waarin is belegd zijn;
- de **kapitaaluitgaven** (CapEx) die laten zien welke groene beleggingen zijn gedaan door de ondernemingen waarin is belegd, die relevant zijn voor een transitie naar een groene economie;
- de **operationele uitgaven** (OpEx) die de groene operationele activiteiten van ondernemingen waarin is belegd weerspiegelen.

#1 Afgestemd op E/S kenmerken omvat beleggingen van het financiële product die voldoen aan de ecologische en sociale kenmerken die het financiële product promoot. Bedrijfsgerelateerde beleggingen moeten voldoen aan praktijken van goed bestuur. Voor staatsobligaties, illiquide beleggingen, waaronder Nederlandse hypotheek en vastgoed, en LDI-producten vindt de beoordeling van de E/S kenmerken plaats in managerselectie en reguliere monitoring en wordt de opname in dit onderdeel gewaarborgd.

#2 Overige omvat overige beleggingen van het financiële product die niet zijn afgestemd op de ecologische en sociale kenmerken zoals beleggingen met een rode vlag op MSCI ESG controversies, cash en derivaten.

#1A Duurzaam omvat beleggingen die voldoen aan drie criteria: beleggingen met economische activiteiten die bijdragen aan een duurzame doelstellingen, geen ernstige afbreuk doen aan overige doelstellingen en praktijken van goed bestuur.

#1B Overige E/S kenmerken omvat beleggingen van het financiële product die niet voldoen aan de criteria van een #1A duurzame belegging, maar wel voldoen aan praktijken van goed bestuur.

Afgestemd op de taxonomie omvat beleggingen die voldoen aan de criteria van de taxonomie. Deze hanteert dezelfde criteria als #1A duurzame beleggingen, maar telt alleen het percentage van de omzet mee dat bijdraagt aan de duurzame doelstellingen.

Overige ecologisch en sociaal omvat beleggingen die wel voldoen aan #1A duurzame beleggingen maar niet zijn afgestemd op de taxonomie.

Meer informatie over de methodologie is te vinden in de toelichting op Annex IV, beschikbaar op de website van het pensioenfonds.

In welke economische sectoren werd belegd?

Sector	Afgestemd op E/S-kenmerken	Duurzaam	Overige E/S kenmerken	Afgestemd op de taxonomie	Overige ecologisch	Sociaal	Overige
Alle	92%	29%	63%	5%	10%	14%	8%
Communicatiediensten	4%	0%	4%	0%	0%	0%	0%
Duurzame consumentengoederen	6%	2%	4%	1%	0%	0%	0%
Niet-duurzame consumentengoederen	3%	2%	1%	0%	1%	1%	0%
Energie	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Financiële dienstverlening	12%	1%	11%	0%	1%	0%	0%
Gezondheidszorg	13%	8%	6%	0%	1%	6%	0%
Industrie	11%	3%	7%	2%	2%	0%	0%
Informatietechnologie	9%	2%	7%	1%	2%	0%	0%
Basisindustrie	3%	1%	3%	0%	0%	0%	0%
Vastgoed	4%	2%	2%	1%	1%	1%	0%
Overige	24%	8%	16%	0%	2%	5%	7%
Nutsvoorzieningen	1%	1%	0%	0%	0%	0%	0%

In welke mate waren de duurzame beleggingen met een milieudoelstelling afgestemd op de EU-taxonomie?

Heeft dit financiële product belegd in activiteiten in de sectoren fossiel gas en/of kernenergie die aan de EU-taxonomie voldoen?

☐

Ja

☐

In fossiel gas

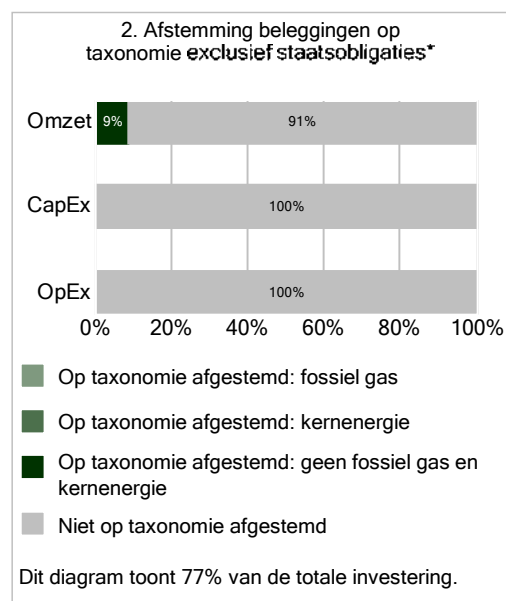
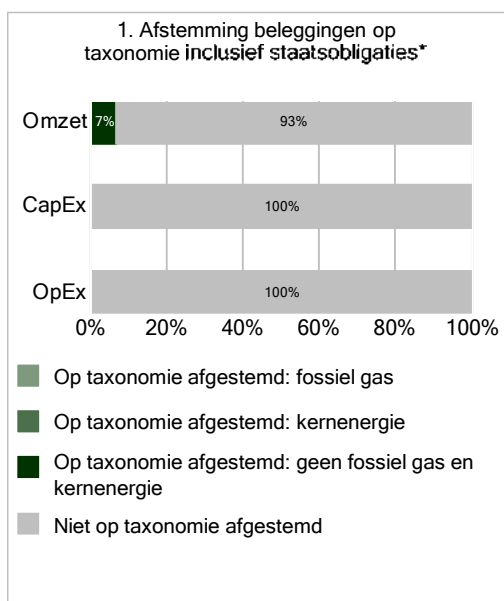
☐

Kernenergie

☒

Nee

De onderstaande grafieken tonen in groen het percentage beleggingen dat was afgestemd op de EU-taxonomie. Er is geen geschikte methode is om te bepalen of staatsobligaties zijn afgestemd op de taxonomie. Daarom toont de eerste grafiek de afstemming op de taxonomie voor alle beleggingen van het financiële product, met inbegrip van staatsobligaties, terwijl de tweede grafiek de afstemming op de taxonomie toont voor de beleggingen van het financiële product exclusief staatsobligaties.

*In deze grafieken omvatten 'staatsobligaties' alle blootstellingen aan overheden

Faciliterende activiteiten maken het rechtstreeks mogelijk dat andere activiteiten een substantiële bijdrage leveren aan een milieudoelstelling.

Transitieactiviteiten zijn activiteiten waarvoor nog geen koolstofarme alternatieven beschikbaar zijn en die onder meer broeikasgasemissieniveaus hebben die overeenkomen met de beste prestaties.

zijn duurzame beleggingen met een milieudoelstelling die **geen rekening houden met de criteria** voor ecologisch duurzame economische activiteiten in het kader van de Verordening (EU) 2020/852.

Wat was het aandeel beleggingen in transitie- en faciliterende activiteiten?
1%

Hoe verhiel het percentage op de EU-taxonomie afgestemde beleggingen zich tot eerdere referentieperiodes?
Niet beschikbaar

Wat was het aandeel duurzame beleggingen met een ecologische doelstelling die niet op de EU-taxonomie waren afgestemd?
10%

Wat was het aandeel sociaal duurzame beleggingen?
14%

Welke beleggingen zijn opgenomen onder "#2 Overige"? Waarvoor waren deze bedoeld en waren er ecologische of sociale minimumwaarborgen?

Het type beleggingen dat onder "#2 Overig" valt, omvat investeringen die niet in lijn zijn met de E/S-kenmerken, evenals kasgeld, kaswaarden en derivaten. Het financiële product heeft geen gebruik gemaakt van derivaten om de gepromote ecologische karakteristieken of sociale kenmerken te bereiken. Indien relevant worden minimale ecologische beschermings- of sociale waarborgen in acht genomen.

Welke maatregelen zijn er in de referentieperiode getroffen om te voldoen aan de ecologische en/of sociale kenmerken?

De maatregelen om te voldoen aan de ecologische en sociale kenmerken komen voort uit het MVB-beleid. De toepassing in de afgelopen referentieperiode lichten wij kort toe:

- ESG integratie: het pensioenfonds heeft via de fiduciair vermogensbeheerder beoordeeld hoe duurzaamheidsfactoren in het beleggingsproces van zijn externe vermogensbeheerders zijn geïntegreerd.
- Screening: onderzoek naar de belangrijkste duurzaamheidsindicatoren in de portefeuille. Daarvoor baseerde het pensioenfonds zich op 'UN Global Compact' principes en andere controversiële activiteiten. Daarnaast zijn alle beursgenoteerde deelnemingen gescreend op de vereisten van goed bestuur.
- Uitsluiting: het pensioenfonds sloot bedrijven en landen uit die betrokken zijn bij ongewenste activiteiten zoals beschreven in het uitsluitingsbeleid. Dit waren onder andere bedrijven met een hoge CO2-uitstoot uit of met betrokkenheid bij de productie of verkoop van controversiële wapens. In het overzicht van duurzaamheidsindicatoren is de betrokkenheid in bepaalde CO2-intensieve sectoren weergegeven.
- Dialoog: het pensioenfonds voerde via de fiduciair vermogensbeheerder de dialoog met een aantal bedrijven over specifieke zaken zoals klimaatverandering of de schending van arbeids- en mensenrechten. Voor sommige dialogen werd via een collectieve initiatief met andere financiële instanties samengewerkt, bijvoorbeeld Climate Action 100+ en Nature Action 100+. Via uitoefening van het stemrecht was het pensioenfonds betrokken als aandeelhouder en heeft het pensioenfonds invloed uitgeoefend.
- Best-in-class: met deze aanpak belegt het pensioenfonds alleen in bedrijven die goed presteren op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen. Het pensioenfonds heeft de best-in-class benadering voortgezet in 2023.
- Positieve selectie: het pensioenfonds draagt bij aan positieve oplossingen. In de beleggingsportefeuille zijn bedrijven geselecteerd die een positieve bijdrage leveren aan meerdere duurzame ontwikkelingsdoelstellingen (SDG's). In 2023 heeft het pensioenfonds dit beleid voortgezet.

Begrippenlijst

ABTN (Actuariële en bedrijfstechnische nota)

Pensioenfondsen dienen te werken volgens een ABTN. Hierin zijn de financiële opzet van een pensioenfonds en de grondslagen waarop deze berust, gemotiveerd omschreven.

ALM (Asset Liability Management)

Een methode om modelmatig de samenstelling van de strategische beleggingsportefeuille te bepalen, rekening houdend met de pensioenverplichtingen.

Beleidsdekkingsgraad

De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de laatste twaalf maandelijkse dekkingsgraden.

Benchmark

Vergelijkingsmaatstaf. Representatieve herbeleggingsindex waartegen de prestaties van een beleggingsportefeuille worden afgezet.

Dekkingsgraad

De waarde van het aanwezige pensioenvermogen uitgedrukt als percentage van de waarde van de pensioenverplichtingen. De dekkingsgraad wordt als graadmeter beschouwd voor de mate van zekerheid dat de toegezegde pensioenen ook daadwerkelijk kunnen worden uitbetaald.

Derivaten

Financiële contracten waarvan de waarde is afgeleid van een andere (onderliggende) waarde, zoals een aandeel, obligatie of grondstof. Bijvoorbeeld: futures, swaps.

Feitelijke premie

De premie die werkelijk in rekening wordt gebracht bij de werkgevers en deelnemers.

Franchise

Vrijgesteld bedrag. Over dit deel van het pensioengevend loon worden geen aanspraken opgebouwd.

FTK (Financieel Toetsingskader)/ nFTK (vernieuwd FTK)

Stelsel van De Nederlandsche Bank voor te hanteren waarderingsmethoden.

Gedempte premie

De gedempte premie is gelijk aan de kostendekkende premie met één belangrijk verschil, namelijk dat de gehanteerde rente is gebaseerd op een voortschrijdend gemiddelde uit het verleden of het rendement op een verwachting voor de toekomst.

Kostendekkende premie

De kostendekkende premie is gelijk aan de actuariële benodigde premie voor de inkoop van de onvoorwaardelijke onderdelen van de pensioentoezegging. De kostendekkende premie moet opslagen bevatten voor solvabiliteit en uitvoeringskosten. Voor de voorwaardelijke (veelal indexatie) onderdelen van de pensioentoezegging moet de kostendekkende premie worden verhoogd, rekening houdend met de geformuleerde ambitie en afgesproken wijze van financieren. De kostendekkende premie moet worden vastgesteld op basis van sterftegrondslagen die ook voor de technische voorziening wordt gehanteerd. Voor het vaststellen van de zuiver kostendekkende premie wordt de actuele marktrente (rentetermijnstructuur) gehanteerd.

Liability Driven Investments (LDI)

Beleggingen in vastrentende waarden (vaak fondsen en/of swaps) met een relatief lange looptijd, met als doel het renterisico van de verplichtingen af te dekken.

Minimaal vereiste dekkingsgraad

De minimaal vereiste dekkingsgraad wordt bepaald op basis van artikel 11 van het Financieel Toetsingskader. Als de dekkingsgraad lager is dan dit minimum moet het fonds maatregelen nemen om binnen vijf jaar terug te keren naar dit niveau. Dit wordt vastgelegd in het herstelplan van het fonds.

Performancetoets

Het gemiddelde van de behaalde beleggingsresultaten, gemeten over 5 jaar. Een fonds moet minimaal een 0 behalen om aan de performancetoets te voldoen. Als het fonds een negatief resultaat haalt dan moet het fonds de werkgever vrijstelling verlenen indien hij daarom verzoekt.

Reële dekkingsgraad

De reële dekkingsgraad drukt de verhouding uit tussen het vermogen van het fonds en de pensioenverplichtingen, waarbij in de berekening van de pensioenverplichtingen rekening wordt gehouden met toekomstige inflatie.

Rekenrente

Fictief rendementspercentage dat het belegde vermogen in de toekomst wordt geacht op te brengen.

Rentetermijnstructuur (RTS)

De rentetermijnstructuur, of yield curve, is een grafiek die het verband weergeeft tussen de looptijd van een vastrentende belegging enerzijds en de daarop te ontvangen marktrente anderzijds.

Solvabiliteit

Het vermogen van de pensioenuitvoerder om op langere termijn aan verzekerings- of pensioenverplichtingen te kunnen voldoen.

Sterftegrondslag

Berekeningsmethode gebaseerd op een statistisch overzicht van sterftekansen per leeftijd van een bepaalde groep personen.

Swap

Ruil van het rendement op een vastgestelde referentiewaarde tegen een variabele rente gedurende een vastgestelde looptijd.

Ultimate Forward Rate (UFR)

Een risicovrije rekenrente voor langjarige contracten, waarin wegens de lange looptijd onvoldoende handel in bestaat.

UPO

Uniform Pensioen Overzicht, met de gegevens over het opgebouwde pensioen.

Vastrentende waarden

Beleggingssoort waarover in beginsel een vaste rentevergoeding en een vaste looptijd geldt, zoals obligaties, onderhandse leningen en hypotheekleningen.

Vereist eigen vermogen

Het vereist eigen vermogen (VEV) is het vermogen dat nodig is om de verwachte risico's binnen één jaar op te kunnen vangen. De vereiste dekkingsgraad is de dekkingsgraad die bij het VEV hoort. Als de dekkingsgraad lager is dan de vereiste dekkingsgraad, moet het pensioenfonds een herstelplan maken om binnen tien jaar op deze dekkingsgraad terug te komen.

VPV (Voorziening Pensioen Verplichtingen)

De passiva van het pensioenfonds, gelijk aan de waarde van de pensioenverplichtingen.

Waardeoverdracht

Het naar een andere pensioenregeling overdragen van de waarde van een tot zeker moment opgebouwde pensioenaanspraak, in het geval de deelnemer verandert van werkgever of verzekeraar.

Z-score

Maatstaf voor de mate waarin het werkelijke rendement van een pensioenfonds afwijkt van het rendement van de door het bestuur vastgestelde normportefeuille.

